

47 (498: 47) 327 (498: 47) II, 2002
327 (498: 156) 327 (498: 156)
EPISODE DIN ISTORIA REBELULUI INDEPENDENȚEI ROMÂNIEI

BIBLIOTECA
Nr. 1
**Istoria Războiului
Româno-Ruso-Turc**

ȘI A

NEATÂRNĂREI ROMÂNIEI

1875 — 1878

DE

N. D. POPESCU

bol. m. 278383
bol. 278384
vol. 1

PARTEA I

9645/62
13879/60
Inceputul frământărilor din Orient — Intrarea Rușilor în România
Trecerea lor peste Dunăre. — Infringerile lor de la Plevna.

EDIȚIUNEA IV-a

Jubilară, Revăcută, adăogită și ilustrată.

BUCURESCI

EDITURA LIBRARIEI H. STEINBERG

STRADA GABROVENI, No. 10

1902

EDITURA H. STEINBERG

Amazoana de la Rachova	1-a	Ediț.	1	Lei
Băsciu Haiducu, ilustrat	1-a	"	2	"
Bicli Haiducu și Cirjaliș, ilustrat.	1-a	"	2	"
Banul Mărăcine, ilustrat	2-a	"	1	"
Bătălia de la Călugăreni, ilustrat	2-a	"	1	"
Bucuri haiduce, ilustrat	1-a	"	1	"
Bolbocean haiducul, ilustrat	1-a	"	1	"
Botezul de singe, ilustrat	2-a	"	1	"
Lujor Haiducu, ilustrat	3-a	"	1	"
Capitanul Buzdugan, ilustrat	2-a	"	1	"
Carte de basme, ilustrată	2-a	"	3	"
Chirca Chiralina, ilustrată	1-a	"	1	"
Codreanu Haiducu, ilustrat	2-a	"	1	"
Constantin Brâncoveanu, ilustrat.	2-a	"	1	"
Corbea haiducul, ilustrat	1-a	"	1	"
Corbea în închisoare, ilustrat	1-a	"	1	"
Drama din str. Sevastopol, ilustrată	2-a	"	2	"
Fata de la Cozia, ilustrat	2-a	"	1	"
Faneu Jianu Zapciu, ilustrat	3-a	"	2	"
Faneu Jianu Haiducu, ilustrat	3-a	"	1	"
Geșleap Costea, ilustrat	1-a	"	1	"
Golea Haiducu, ilustrat	1-a	"	1	"
Gonia Grozăveanu, ilustrat	1-a	"	1	"
Iovan Iorgovan, ilustrat	1-a	"	1	"
Istoria Resbelului Româno-Turc	3-a	"	4	"
Juneștea lui Mihaiu Viteazu, ilustrată	2-a	"	1	"
Maria Putoianca, ilustrată	3-a	"	1	"
Moartea lui Golea haiducu, ilustrată	1-a	"	1	"
Moartea lui Radu Anghel, ilustrat	4-a	"	1	"
Moartea lui Brâncoveanu, ilustrat	3-a	"	1	"
Pănașu codrilor, ilustrat	1-a	"	1	"
Primul război, ilustrat	2-a	"	1	"
Prisonierul de la Pleyna, ilustrat	4-a	"	1	"
Radu Anghel, ilustrat	3-a	"	3	"
Războiul dintre haiduci și Ruși, ilustrat	1-a	"	1	"
Sentinela de la Grivița	2-a	"	1	"
Stănilă Viteazu, ilustrat	1-a	"	1	"
Toma Alinos, ilustrat	1-a	"	1	"
Vulcan haiducu, ilustrat	1-a	"	1	"

Și vor mai eși în curind succesiv :

Alexandru Lăpușneanu, ilustrat	1	"
Epoca Fanarioșilor ilustrat	8	"
Mihaiu Viteazu domn al Mold. al Ardél și al Țerei Romănesci	2	"
Mihnea cel rău, ilustrat	1	"
Mircea cel bătrân, ilustrat	1	"
Moartea lui Mihaiu Viteazu, ilustrat	1	"
Moscenitorii lui Radu Negru, ilustrat	1	"
Postelnicu Constantin Gantacusino, ilustrat	1	"
Radu al III-lea cel frumos, ediție nouă ilustrată	1	"
Radu Negru și descălciătoarea, ilustrat	1	"
Radu Vodă de la Afumați, ilustrat	1	"
Ștefan Vodă cel mare, ilustrat	1	"

RC 234/12

609/
04

B.C.U. Bucuresti

C20043264

P R E F A Ț A

Intr'acest an 1902 românimea din toate părțile serbează a 25 aniversară a redescoperirii și a reafirmării vechei vitejii a nemului românesc, a acestui neam care prin lupte uriașe ce au durat mai multe secole a scăpat civilizațiunea europeană și statele occidentale de cotoarea barbarilor, ce fără împotrivirea lor victorioasă adă n'ar fi fost de cât saii un pustiui saii o Asie sâlbatică. Intr'același timp Româniii din regat serbează jubileul împlinirii unui sfert de secol de la proclamarea independenței lor dobândită prin sângele vărsat de mii din frații lor.

Națiunea română se prepară să serbeze cu vrednicie și pietate aniversarea acestor mărețe amintiri, să depună pe mormintele celor căduți pentru patrie o corună de laurii muiată de lacrimi, ca omagiu de recunoscință și venerațiune profundă ce se depune numai pe mormintele marilor eroi, și plină de o nobilă mândrie ea se pregătește să arate lumii întregi faptele săvârșite acum 25 de ani de către fii săi și să strige arătînd coróna de oțel ce încinge fruntea Alesului ei din 1866 și demnului Căpitan care a condus'o la biruință în 1877—1878 : «am dobândit'o prin noi înșine».

Mărețe și înălțătoare fură serbările ce avură loc în ziua de 10 Maii, anul 1902; cu dragoste și pietate mai mult de cât cu pompă și paradă lucsoasă se serbători aniversarea proclamării independenței, și tot ast-fel va fi serbată ziua de 30 August 1902 în

PARTEA I

Inceputul frământărilor în Orient. — Intrarea Rușilor
în România. — Trecerea lor peste Dunăre. —
Infrîngerile lor de la Plevna.

I

Introducere

Istoria Orientului e o gigantică epopee presărată cu fapte mărețe și crime mari, cu mari suferințe și mari nelegiuiri.

Popóarele destinate de sórtă a locui aceste pămênturi frumoșe și abundente, adevărate raiuri pămêntesci, încă din negurimea secolelor au îndurat asupririle cele mai revoltătóre, crimele cele mai oribile și privațiunile cele mai dureróse.

În antichitate precum și în evul mediú ele suferiră de periodicele incursiuni ale barbarilor, cari se coborau din regiunile boreale spre a distruge și a jefui tot ce întâlneau în cale. Aceste flageluri continue le cauzaú multe rele: le nimiciaú holdele, le ardeau orașele și satele, le hrăpiaú vitele, le robiau femeile, fetele și copiii și seménaú în urmă-le pustiirea, dar câți ómení scăpaú nesurprinși fugéú și se ascundeau în umbrósele spelunci ale Carpaților și Balcanilor, cari 'i priimeau cu generositate; iar după ce trecea flagelul, se coborau în vale,

își reconstruiau orașele și satele, își resemănau holdele și iarășii își prăséu vitele și își vindecau ranele la căldura cea dulce a sórelui libertății și neatêrnării de care se bucurau.

Suferințele lor erau mari, une-ori chiar covârșitoare, dar fiind trecătoare dispăréu și se uitau. Adevêratele suferințe începură numai de când hórdele musulmane se ridicară din părțile meridionale ale Asiei, trecură Bosforul, coprinse orientul Europei și se stabiliră în partea cea mai frumoasă a sa.

Aceste hórde barbare, fanatice și flămânde, crescute în ari-dele stepe ale Arabiei, înaintea cărora nu avea dreptate de cât numai dreptul celui mai tare, numai arcul și iataganul, îndată ce se vedură în aceste câmpii mănóse, începură să măcelărescă și să nimicéscă tot ce li se împotriva și să se stabiléscă pe ruinele celor învinși.

Marele imperiú Românó-Bulgar, puternicul regat al Serbiei, însăși imperiul Bisantin și chiar Grecia, nemuritoarea Grecie, patria eroilor și a geniurilor cu care se fălesce întréga omenire, cădură unul câte unul sub jugul cotropitorilor.

De atunci începu șirul cel ne sfârșit al crușimilor și al tuturor asupririlor.

Turcii erau un popor rêsboinic și ne obișnuit cu greutățile muncii câmpului; pământul subjugat de ei avea nevoie de cultivare și ei nu erau în stare ca să 'l facă producător; fură dar nevoiți să cruțe viața sêrmanilor creștini ce mai rămase cu suflet după ce încetară crâncenele lupte pentru libertate, și să le îngădue un traiú miserabil și fórte adesea prigonit pe pământul ce li s'a hrăpit.

O! Dómne, dar ce traiú și ce viață!

Când i se golea punga, Turcul chema pe *raia*, nume consacrat creștinului subjugat, il punea la falangă și la chin, și prin crunte dureri sau grósnice amenințări îi storcea tot ce avea; când Turcul n'avea vite sau îi plăcea una a creștinului, se ducea și 'i-o lua de la pășune, de la car, din bătătură și chiar din coșar, și creștinul n'avea drept ca să se plângă căci era vai de el; când Turcul vedea și 'i plăcea femeia sau fata

creștinului, trimetea și 'i-o hrăpea cu dorul, și dacă o reda vre-o dată, vai de ea! în ce stare de jale, de oflire și de rușinare 'i-o înapoia!

Dacă Turcul își cumpăra un iatagan nou, în pielea creștinului îi încerca tăișul; dacă Turcul cumpăra pistol nou, în pieptul creștinului îi încerca bătaia; creștinul sërmanul era ținta tuturor brutalelor fapte și a tuturor sângeróselor lor porniri.

Timput a trecut, moravurile s'au modificat, dar Turcul și sufe:ințele creștinilor supuși lui au rămas aceleași. Caracterele s'au îndulcit în lumea civilisată, ómenii s'au făcut mai blânzi, dar Turcul a rămas tot barbar chiar îmbrăcat cu surtuc european! Dreptatea este un patrimoniu câștigat pentru totă suflarea omenescă, chiar în lumea păgână; numai creștinul din Turcia se sbuciuma până mai erí sub presiunea celei mai revoltătoare nedreptăți. Tóte popóarele au drept d'a trage la răspundere pe hoți și răpitori, numai creștinii din Turcia n'avéu dacă nu se găsea un Turc ca să mărturisescă în favorul lor; tóte popóarele din Europa se bucură de bine-făcătóarele róde ale libertății, numai popóarele din orient geméu, în lanțurile rușinósei sclavii, și temerea, interesul și invidia a silit multă vreme pe Europa să stea la o parte, rece și nepăsátóre fără să ȓică: Destul!

Dintre popóarele orientului numai Valahia și Moldova au făcut până la óre-care punct excepție; numai ele au cutezat, cu totă desproporțiunea dintre ele, și puterile turcesci să se măsóre cu dênsele, și fórte adesea să le biruiască; numai ele n'au căđut sub iataganul Turcului și numai ele, prin vârtoșia brațului oștenilor și prin dibăcia povėțuitorilor lor, au știut să își păstrede individualitatea lor politică și administrativă, chiar sub starea de vasalitate de care o scăpă mai deună-ȓi vitejia oștenilor lor.

Câte valuri de sânge generos au vėrsat Români, câți fii au jertfit, și câte victorii au repurtat: la Rovine, la Rachova, la Călugăreni, la Rusciuc și în mií și mií de locuri unde câte o mână de Români a înfrânat superbul orgoliu al Turcilor, pentru ca să apere astă dulce individualitate, astă scumpă autonomie!.

numai câmpiile ce le-a înghițit sângele, numai pământul ce le-a acoperit ființe și numai faima ce le-a înscris numele în cartea nemurirei, numai ele pot spune ce au făcut Români în decurs de două secole, de la incursiunea barbarilor Turci încoace, spre a scăpa de cotropirea lor.

Ei și mai numai ei au rămas să se lupte cu acest colos năvălitor și să-l împiedice d'a înainta dincolo de fruntariile sale spre a copleși și subjugă Europa întregă! Pe când creștinii se certați și se bătău pentru chestiuni de dogme religioase, pentru ighemonia papei și protestarea contra absolutismului catolic a unor spirite independente ca Luther, Calvin, Melancton, Huss și alții, Români, fără să se certe cu nimeni dintre creștinii pentru dihonii religioase, dau piept cu păgânii care se jurase a șterge numele de creștin după suprafața pământului; numai ei își jertfea viața pentru a împiedica pe necredincioșii de a înfige semiluna în locul crucii, și numai ei apărau cu pepturile lor religia strămoșescă, oprind în loc valurile năvălitoare.

Ce au dobândit ei de la Europa pentru toate aceste sacrificii? cu ce 'i-au recompensat acei ce au fost mântuiți de ei? ce recunoscință au cules ei pentru că au silit pe Mahmud, pe Biazet Ilderim și pe Soliman III-lea să despresore Viena? ce au câștigat căci și-au versat singele pentru creștinătate? luați cărțile și diarele Europei întregi și veți ceti: nepăsare... desprețuire și... și insulte!... Sunt niște mișei strănepoții acelor ce ne-au mântuit în vechime de iataganul Turcului, strigau cei mai învierșunați din datornicii noștri din trecut; acest popor n'are calități resboinice, adăogați cei mai moderați; e o adunătură de lași pe care e în stare a'i arunca în Dunăre un singur regiment de Honvedii!... vociferau bunii noștri vecini de la Pestha.

Bine-cuvântată ființa tu și de 30 August 1877 care dovedești lumii întregi că Români erau calomniați; bine-cuvântați fiți voi eroii a țării mele care cu sângele și viața voastră dovedirăți chiar dușmanilor că Românul este demn de numele și de vrednicia glorioșilor lor strămoși!

II

Inceputul crisei orientale

Resboiul ce a izbucnit în anul 1876 între popóarele crescine oprimate de Turci și între opresorii lor, este consecința tuturor suferințelor schițate mai sus, este o peripeție nouă a teribilei drame care se jócă în permanență pe câmpiile umbrite de Balcani, este lupta care se repetă în mod periodic la fie-care câțiva ani și care datéză de atunci de când s'a ivit semi-luna pe orizontul European. Desnodământul fatal al acestor sângeróse episoade nu póte fi altul de cât nimicirea supremației puterei Turcilor din Europa, care, negreșit, va avea loc mai curând ori mai târziu.

Cât timp Turcii avură să se lupte numai cu popóarele în-genunchiate sub jugul lor, ei n'avură să se témă de așa mari pericole, căci apăsătórea lor dominațiune sdrobise ori-ce putere și energie în sufletele celor învinși, și afară de Români de dincoala de Dunăre, nimeni nu mai putuse să se mészore cu ei și să le opue un pept bărbătesc, iar Români erau prea puțin ca să'i sdrobészca cu totul; îndată însă ce creștini crezură că au dobândit un puternic sprijinător, pe Rusia, și de îndată ce Turcii dădură de un inamic demn de puterile lor, adică de Ruși, de atunci s'a deschis pentru Orient un nou orizont și a început să lucészca pentru apăsați o rață de speranță. Nu

voim a scruta intențiunile care aū silit pe Rusia ca să năvăléscă spre Turcia ; ¹⁾ nu vrem să scim dacă ea a luat armele în mână numai pentru a'și lărgi hotarele ; nu vom număra aci potopul de intrigî țesute de acest pretins protector în scopul vădit, nu d'a scăpa de un jug barbar și asupritor, ci d'a supune unor noi stăpâni póte și mai cruđi pe nefericiții creștini din peninsula Balcanică ; suntem datorî numai a mărturisi rezultatele și a recunósce că ceea ce n'aū putut face Româniî fiind puțini, aū făcut Rușiî. Ađi Turcia nu mai este o putere de temut ca altă dată, și în loc d'a vinde protecția sa ca mai de ună-đi, ađi este pusă sub protecția și controlul Europei întregi.

Rusia, prin continuele sale interveniri care se repet de 200 de ani aprópe, făcu mult bine creștinilor din orient, căci le-a dat speranță, le-a redescseptat mândria națională și le-a sădit în inimi dorința de ne-atárnare. Nouă Românilor mai cu sémă, de și s'a dovedit mai în urmă că de dragostea nóstră nici un bine nu ne-a făcut, totuși, trebuie să recunóschem, Rusia ne-a făcut servicii reale ce nu putem tăgădui : ne-a redat țărmlul stâng al Dunării, ne-a recăpătat o parte din autonomia nóstră politică usurpată în trista epocă a Fanarioșilor, a gonit pe Turci peste hotarele nóstre și chiar prin învingerea sa de la 1854, negreșit fără voia sa, ne-a făcut cunoscuți Europei spre a dobîndi de la ea complecta nóstră autonomie. Rolul Rusiei în adevăr ar fi putut să fie mare dacă politica conducătorilor ei ar fi fost alta ; misiunea sa ar fi putut fi providențială pentru frații sêi de aceeași rasă ca : Bulgariî, Sêrbii, Bosniaciî și Herțegovinenii și chiar pentru coreligionariî sêi Grecii, Albanedii și Româniî din Macedonia, cari încă și astă-đi gem sub apă-sătorul jug al Musulmanilor, și semi-luna n'ar mai fâlfâi pe cupola sântei Sofia, dacă Rusia n'ar fi fost Rusie ! A dispere

1) Prima ediție a acestei schițe a istoriei rebelului Româno-Rusoturc, a început a fi scrisă în Septembrie anul 1877, pe când majoritatea Românilor se legănaū încă în brațele dulcêi speranțe cum că cooperațiunea cu Rușiî va da rezultate bine făcătóre pentru Români.

tóte acestea și a reda fie-căruia ce a fost al său, iată visul posibil ce ar fi putut îndeplini ea, iată testamentul mult comentat al lui Petru cel mare, care ar fi putut să aibă o realizare folositoare. Ori-ce alte veleități sunt vise imposibil de realizat, căci cei ce au fost o dată sub jug și s'au săturat de el, n'ar mai priimi să-și bage iarăși gâtul sub alt jug. Dacă gelosia n'ar turmenta așa de rău pe ómenii politici ai Europei, dacă ar pune cu toții mâna la realizarea acestei mărețe opere de liberare și dacă în urmă ar decide în comun și fără spirit de parțialitate la destinatele atâtor popóre pline de vigóre și de viitor, atunci, numai atunci orientul europén n'ar mai deveni nici un imens cimitir nici o imensă sotnie de cazaci.

Popórele subjugate au înțeles de mult cum că acest rol mare și frumos nu este numai al Rusiei, ci al Europei întregi; ele de mult s'au silit să dovedescă lumii că nu vor să fie nisce sateliți ai panslivismului și au bătut la tóte ușile, au solicitat protecțiunea tuturor puterilor garante, au împrumutat pe cât au putut. Mai cu sémă România a împrumutat de la Francia organizația sa administrativă și judiciară, de la Germania sistemul său militar și dinastia sa domnitóre, de la Anglia parlamentarismul său, de la Austria aceia ce a găsit potrivit cu obiceiurile ei și de la Rusia prima sa legiuire organică; cu tóte a încheiat convențiuni economice și comerciale, și mai cu ales cu Italia a întreținut nisce relațiuni din ce în ce mai simplice și mai amicale.

Serbia asemenea a întreținut cu puternicii săi protectori relațiuni de bună amicitie, și Herțegovina când a ridicat stindardul resculării a strigat: Trăiască Majestatea Sa Impératul Francisc Iosif al Austriei.

Iată cât de temeinice sunt spaimetele panslivismului cu care se îngrozesce Europa întregă.

Panslivismul mână în mână cu diplomația rusă nu s'a mărginit să 'și întindă mrejele numai în Turcia, în care locuiaă mulți creștini de origină slavă care geméu sub jugul otomănesc, ci 'și a întins mrejele sale și mai departe. Nu s'au mul-

țumit cu rolul de salvator ai bieților creștini raiale care aveau motive foarte temeinice ca să fie nemulțumiți de domnia turcească și să dorească din suflet căderea imperiului otoman, prin urmare scăparea lor din lanțurile sclaviei, ci începu să facă același lucru și în România. Rușii nu vrură să scie că această țară era locuită de un popor latin omogen și înaintat în civilizațiune, care se afla în condițiuni cu mult mai bune față de imperiul otoman, care se bucura de o autonomie complectă, avea pe tron un suveran ales de ea dintr'o familie domnitore și era legată cu Turcia prin nisce capitulațiuni vechi de vasalitate mai mult nominală și redusă numai la plata unui tribut anual, ci zor cu dragostea, zor cu înriurirea și intriga.

Acești buni vecini și desinteresați protectori profitară cu istețime de micile nemulțumiri ce producea din când în când între Români acea umbră de vasalitate, mărită și înăsprită une ori de nedibăcia vre-unui mare vizir șiovin care spora să reînvie de starea de lucrări de mai nainte, și măbind răul, suflău cu ardore în focul discordiei. Diplomații lor ștabiliți între noi sau pe malul Bosforului, ațâțau cărbunii deja potoliți, înveninau supărările, întărâtau patima, îndemnau pe cei nemulțumiți la revoltă și într'același timp deschideu catastivele promisiunelor și ale aspirațiunilor celor mari. Acești meșteri la cuvânt cu nisce voci de sirene, reaminteau bine-facerile din trecut făcute de Ruși Românilor, ferindu-se negreșit d'a face vre-o pomenelă de Suvarof și Zaltuchin, nume de îngrozitoare amintire pentru Români, și nu se sfiau d'a făgădui celor lesne încredători o lume întregă de bine-faceri: întinderi de teritoriu, negreșit în paguba Austro-Ungariei, independența complectă, coróna regală pentru Domnitorul nostru, garantarea integrităței teritoriului român și a navigației pe Dunăre pe vecinicie, înlesniri bănesci colosale și o mulțime de alte bunătăți unele mai atrăgătoare ca altele.

Se găsiră printre Români o mână de ómeni care să ia în serios acele promisiuni, să pue temeiū pe făgăduelile Rușilor și să propage o apropiere cât s'ar fi putut mai strânsă cu im-

periul moscovit, ba chiar o cooperare francă și necondiționată precum și o înțelegere pentru ore-care schimburi de teritorii, spre pildă a porțiunii din Basarabia retrocedată Moldovei în anul 1858 prin tratatul din Paris, despre care se făcuse ore care sgomot în urma întâlnirii la Saltzburg a celor trei împărați, adică a împăratului Rusiei, al Austriei și al Germaniei, dar majoritatea Românilor nu cădu în cursa în care cădușe popórele slave de dincolo de Dunăre, și dovedi Europei cum că era un popor matur pentru a se governa singur, și îndestul de cu minte pentru a 'și cumpăni faptele ca să nu pericliteze echilibrul european. Acéstă cumpănelă înțeleaptă fu inspirată mai cu sémă de sfaturile ce dădu conducătorilor statului M. S. Domnitorul nostru și de direcțiunea dibace ce M. Sa dădu politicei nóstre internaționale.

Vedënd că evenimentele mergéu cu pași grăbiți spre un desnodământ fatal și spre un resbel inevitabil între Rusia și Turcia, vedënd asemeni că Europa era dispusă să îngădue ciocnirea fără a înterveni în sensul respectării cauzelor conținute în tratatul din Paris încheiat în 1856, Domnitorul în unire cu guvernul român, după mature deliberațiuni, trimise în tómma anului 1876 la Livadia pe D-l I. C. Brătianu Președintele Consiliului de Miniștri și pe d-l Colonel G. Slăniceanu Ministru de Resbel ca să se înțelégă cu Țarul Rusiei și cu miniștri săi în privința unei eventuale treceri a armatei rusesci prin România, care să se facă, nu ca în trecut cu forța și prin desființarea autonomiei țerei și alungarea guvernului său, ci prin o înțelegere prealabilă cu acel guvern care să remăe pe loc și să înlesnescă trecerea prin România a armatei Rusesci în Turcia. Ca rezultat al acestei întrevederi fu punerea bazei convențiunii de la 4 Aprilie 1877, despre care vom vorbi într'un capitol următor.

Pe când cazanul diplomatic încă ferbea sub presiune și acumula aburii necesari pentru exploziune; Herțegovinenii fiind din fire mai nerăbdători și póte mai apăsați ca frații lor de suferință, se revoltară într'acest timp de agitațiuni și mai înainte d'a deveni fapte împlinite consecințele lor; acéstă revoltă,

se dice, fu rodul îmboldurilor unor emisari austriaci. Ei pretinse că au recurs la arme și la vărsare de sânge nu numai fiind-că au fost atârțați de către emisarii austriacilor ori ai panslivismului, ci și fiind-că nedreptatea Turcilor trecuse marginile răbdării.

De aproape un secol Turcia învinsă promisese solemn să dea dreptate reclamațiunilor creștinilor, să 'i garanteze în contra spoliațiunilor musulmanilor, să le recunoscă dreptul de ómení și cetățeni și să pună pe toți supușii săi sub aceeași lege dreaptă și nepărtinitóre, dar toate promisiunile, toate jurémintele, toate solemnele Hatișerifuri, Hati-humaimuri și Constituțiuni rămăsesse literă mórtă. Vremea trecea, obiceiurile se schimbau, și cu toate acestea turcii rămăsesse tot asemeni de barbari, funcționarii săi tot asemeni de abusivi și de hrăpitori și sórta creștinului tot așa de puțin garantată. Astă stare de lucruri devenea din zi în zi mai puțin tolerabilă, căci pe când Turcii rămăneau fanatici și inapoiți în cultură ca și în secolul al XIV, lumina instrucțiunei deschidea ochii creștinilor și 'i învăța să 'și cunoscă mai mult drepturile de ómení și de cetățeni.

Starea de sclavi era aceia în care vegetau creștinii, și o asemenea stare îndură astă-zi numai lași. Herțegovinenii simțiră mai întâiu ca toți că nu erau lași și ridicară stégul de revoltă. Cea d'întâiu resculare avu loc pe la începutul lui August din anul 1875 împrejurul satului Stolaț, care se învecinesce de o parte cu Dalmația austriacă și de alta cu Muntenegru.

Banđele insurgenților fură puțin numeroase la început, însă mulțumită neingrijirei Turcilor care nu luară nici o măsură de represiune și de îndreptare, fiind deprinși cu resculările în acea provincie, ele deveniră în curénd atât de numeroase în cât putură să atragă atențiunea și îngrijirea lumii întregi și mai târziu să aprindă focul în întregul orient.

Pretențiunile insurgenților în primele zile fură modeste; ei cereau numai suprimarea taxelor adiționale impuse de curénd, scăderea taxelor impuse pe capetele de oi, micșorarea taxei *bedelului*, adică a scutirei de armată, și organizarea poliției cu elemente creștine și turce.

Turcii cari nu perdeau mai nimic acordându-le reclamația, nu le dădură nimic, și începură să 'i brutatiseze. Acele brutalisări ațâțară focul așa de rău în cât în trei săptămâni revolta deveni insurecțiune și avu darul să atragă peste scurt timp în vârtej și pe Bosnia.

De aci începu un șir de episoade resboinice pline de crușimi, de vărsare de sânge și de crunte răsbunări, ațâțate prin antagonismul de rase între Serbii și Turcii, antagonismul de religiune între creștinii și musulmanii și antagonismul de condițiune socială între servii și stăpâni.

În deșert Turcia eși din toropela sa orientală și puse pe picior de rebel 20000 de ómenii; în deșert interveni Europa și promise insurgenților tot ce cereau, ba încă și mai mult, în deșert Pórta proclamă amnestie generală, drepturi pompóse și despăgubiri atrăgătoare, căci revolta nu se mai potoli ci din contră din ții în ții crescú, și din ții în ții pretențiunile se măriră până ce Herzegovinenii și Bosniacii ajunse la declarațiunea solemnă că vor lupta până ce vor dobândi: sau deplina lor independință, sau d'a muri până la unul.

O mână de ómenii puse în mișcare Europa întregă și turbură până la nebunie pe Turcii; iată dovada cea mai temeinică cum că adevărata cumpănă a echilibrului European este în Orient, unde toate interesele occidentului se încrușișază și se contradic.

Turcii învierșunați comiseră crima de la Salonic, apoi răsturnară pe sultanul Abdul-Azis și în fine masacrară fără de vină pe bieții Bulgarii, transformând provinciile întregi ca Bazargicul, Filipopoli și Slimnia, în nise pustii, iar Gabrova, Târnova și Batacul în nise vaste măcelării, crușimi cari revoltară opiniunea publică din totă Europa și mai ales din Anglittera, dar toate aceste atrocități nu putură evita conflagrațiunea, ci din potrivă o măriră.

Toate puterile protestară, toate puterile interveniră diplomaticesce prin memorandumul Andrassy și apoi prin cel de la Berlin, toate puterile cerură pentru săptămânii asupriți drepturi și ga-

ranții, dar de geaba fură toate, căci Turcii rămase tot ce au fost în veci: îndărătnici și încăpățânați; ei promise multe drepturi dar fără garanții și insurgenții nu se mai încredură în cuvântul lor și le refuzară toate propunerile.

Astă stare de lucruri întărită atrase în veltore și pe principatele vecine de origine slavă, adică pe Serbia și pe Muntenegru cari se învecinău cu vetrele incendiului.

III

Rebelul Turco-Serbesc

Indată ce vădura că insurecțiunea creștea în loc d'a scădea și că darul oferit de către Sultanul Murad la suirea sa pe tron, adică amnistia generală pentru toți resculații, nu a fost priimit de insurgenți, ne mai puind nimeni temeiu pe simple făgădueli, Turcii, în loc d'a face dreptate reclamanților, orî d'a trămite oști numeroșe spre a năbuși revolta, gășiră mai comod să 'și grămădescă forțele lor cele mai principale la Niș și la Podgorița în cóstele Serbiei și Muntenegrului, să întărite aceste două state care nu le făcuse nimic și nu 'i provocase prin nici o fapta agresivă, și să le scótă din răbdări, silindu-le pe amêndouă prin felurite incursiuni și provocări ca să între în acțiune.

Sêrbii și Muntenegrii de o cam dată se mărginiră numai în a arma și a 'și concentra tóte forțele lor militare la fruntarii, dar fiind-că opiniunea publică și exigențele financiare ceréu curmarea cu un moment mai curând a acestei stări de lucruri prejudiciabilă intereselor lor economice, astupară urechile ca să nu audă consiliile de moderațiune ce le dătură puterile vecine, se supuse voinței populare și mai ales stăruinței lui Cernaieff, un general rus cădut în disgrăția Țarului și sosit de curînd în Belgrad, precum și a Omladindiei, o societate națională revoluționară, și interveniră.

Cernaieff era un general rus demisionat și expatriat, un ofițer de aventură care 'și-a făcut óre-care renume în expedițiunea Kivei și unul din brațele escitátóre ale panslavismului; iar Omladina, o societate puternică care lucra prin tóte mijlócele de care dispunea spre a uni pe toți slavii sub un singur sceptu, o singură domnie: domnia Rusiei!

Hotărârea Serbiei fu desaprobată de tótă lumea, căci era o temeritate ne raționabilă lupta a 15 mii ómeni compuși din armată aprópe ne regulată cu mai bine de 100,000 soldați cercați în lupte; cu tóte acestea patriotismul învinse drépta judecată, și micile principate intrară în foc.

În ziua de 1 Iulie stil nou anul 1876, ambii domnitori merse în mijlocul oștilor lor și le adresă atât lor cât și poporului o proclamațiune în care enumerară cauzele ce 'i îndemna să ia armele în mână în contra Turcilor, și a doua zi oștile celor două principate creștine trecură frontiera și intrară în Turcia.

Din prima zi oștile muntenegrene repurtară succese peste succese: la Podgorița, Nicsici, Medun și la Cucí contra unor forțe mai mult ca îndoite; ei bătură pe Muctar-pașa de mai multe ori în diferite lupte, prinse o mulțime de prizonieri între cari și pe un óre-care Osman-pașa (nu eroul de la Plevna) și spăimântară lumea prin vitejia lor. Într'o singură zi și numai într'o bătălie, în cea de la Cucí din ¹₁₈ August, cincí mii de Muntenegreni puse pe gónă și nimici 28 batalióne nizamí și de 8,000 vr'o zaibekí și bașibuzuci.

Sórta resbelului nu fu tot așa de zâmbitóre și pentru Sêrbí; din prima zi Cernaieff dovedi că nu poseda calitățile ce i se atribuisse. El respinse planul sêrbesc care consta în a aduna forțele principale la un punct despre Bosnia, spre a se uni cu Muntenegrenii în Munții Herțegovinei, ci adoptă un alt plan care nu era nici de loc potrivit cu forțele de cari Serbia putea să dispue. În locul unui plan înțelept, și prudent, el se puse a juca rol de fórte mare general, împărți mica armată în patru corpuri, le împrăștie spre patru direcții: spre Iavor, Drina, Zaicar și Alexinaț și lovi pe Turci din patru laturi.

Turcii care dispuneaŭ de bunî generali ghici numai de cît slăbiciunea concepţiunei aceluî plan greşit, răspinse cu înlesnire chiar din ziua d'ântâiŭ cele patru pumnuri de oşteni; Osman-Paşa eroul de la Plevna bătut cumplit pe Lejanin la Zaicar; Alimpici fu pus pe gónă la Bielina, Zack fu bătut şi rănit la Iavor, şi chiar Cernaieft fu respins în Serbia de Abdul-Kerim Paşa şi gonit de la Niş. Serbiî stătură numai o di doă pe teritorul turc şi apoi aduse focul şi pustiirea împreună cu falan-gele lor sdrobite pe propriul lor teritoriŭ.

Ostaşii sêrbi dovediră că erau bravi şi curagioşi şi că fiecare avea calităţile unui eroŭ; dar nu fură tot ast-fel şi miliţienii, adică locuitorii armaţi numai de câte-va di-le. Ei în multe locuri fură mai mult o piedică în loc de ajutor, pentru că, nefiind obicinuiţi cu focul, fugeaŭ când trebuia să atace şi se schilodeaŭ singuri când exigenţile resbelului cereaŭ mai multe braţe valide. Cu tóte acestea mulţi din ei se luptară ca nisce soldaţi îmbêtrâniţi în lupte, şi de multe ori disputară victoria biruitorului.

Poporul cădu iute din entuziasmul ce 'l coprinsese în primele di-le într'o descuragiare primejdiósă; ochii i se deschise pe dată şi înţelese, din nenorocire prea târziu, că rău a făcut tot ceia ce a făcut.

În deşert Omladina, acea societate naţională care aprinsese spiritele şi pusese ţara pe picior de rêsboiŭ, se agita din rêsputeri ca să inspire iarăşi curagiŭ în mulţime, în deşert sosiră din Rusia şi de la comitetele şlave bani şi mii de voluntari, în deşert paliativele căci entuziasmul nu mai reveni.

Într'acest timp turcii trecuse frontiera, începuse a arde satele şi a măcelări populaţiunea desarmată ce întâmpinaŭ în cale, precum şi a nimici holdele şi semănăturile. Calea Moravei era drumul natural spre Belgrad, pe care îl proteja cetatea Alexinaşului şi formidabilele întăriri de la Deligrad. Spre aceste poziţii se îndreptă Abdul-Kerim; însă mai înainte d'a face acel spas, Turcii sub comanda lui Ahmed Eub Paşa, atacă pe serb la Grămada, îi goni pe valea Timocului în sus, îi învinse la

Cneajevaț saũ Gurgugovați și se scăpară ast-fel de orî-ce atac venit din aripa dréptă. După aceia începu luptele de la Alexinaț care durară o lună întrégă. Acolo cu tot curagiul și bărbăția desfășurată pe întrecute de restul armatei serbesce și de voluntarii ruși, și cu tóte eroicele succese parțiale repurtate de Horvatovicî, serbiî fură bătúți și în cele din urmă lupta fu perdută, Alexinațul ocolit și calea spre Belgrad deschisă.

În urma acestei catastrofe, Europa se grăbi a interveni; ea ceru un armistițiu, Turcii însă refuzară propuînd nisce condițiuni de pace umilitóre. Față cu acest refuz Țarul Rusiei fiind iritat și supérat de acest refuz, propuse celor alte puteri nisce măsuri comune de silnicie, dar puterile refuzară, și lupta reîncepu, ast-fel că Serbia fu condamnată să îndure sdrobitórea înfrângere de la Deligrad și Giunis, unde se luptară mai numai voluntarii Ruși, și dintr'acéstă causă Alexinațul fu nevoit ca să se predea.

Pericolul era mare; oștile serbe împrăștiate, Rușiî nimicitiî, Horvatovicî deslipit de Cernaieff și isolat, iar calea spre Belgrad și restul Serbiei pusă la dispoziția lui Abdul Kerim. Față cu acéstă critică situațiune, Rusia nu mai putea sta nemișcată, căci la Giunis voluntarii sêi fuseseră învinși și numele sêu umilit; se mișcă dar cu vigóre, ceru din nou un armistițiu de șese săptămâni saũ ruperea relațiunilor, și Turcia fu nevoită să renunțe la propunerea sa care consista în un armistițiu de șese luni și să priiméscă propunerile Rusiei.

IV

Conferința de la Constantinopole.

După subscrierea actului armistițiului, Englitera propuse întrunirea unei conferințe care să reguleze întreaga soluțiune a orientului și la care să ia parte toate puterile garante. De o cam-dată niminî nu priimi, dar vedînd că Rusia din zi în zi lua o atitudine mai amenințătoare, toate cabinetele acceptară o propunere făcută de lordul Derbi, și începură a discuta un așa numit *modus vivendi* al astei viitoare întruniri.

Intr'acest timp împăratul Alexandru se duse la Moscova, și priimind municipalitatea acestui oraș, îi ținu o cuvîntare în destul de răsboinică. După aceia Gorceacov vesti Europei că Rusia a început să-și mobilizeze armata, Turcia începu să-și adune glótele din Asia și Africa, hogiî și ulemalele începură a propovădui apropierea resbelului sânt și a escita fanatismul musulman și șase corpuri de armată rusă se concentrară la Kișiněu.

Europa lucra încet ; suferințele bieților creștini din Orient erau, pe semne, pentru cei mari și tari din Occident un îndemn prea slab ca să pótă mișca nișce inimi bronzate de temere, invidiă și interes ; assemenî și opiniunea publică din Englitera, de și din ce în ce se afirma ca contrarie Turcilor, totuși nu vrea să se mișce și să ia ca în tot d'auna apărarea celor apăsați contra

apăsătorilor. Abia atunci când vădura că Rușii se pregăteau serios de război, și numai mulțumită stăruitoare impulsivă a lordului Glastone, capul opozițiunii liberale, guvernul torilor presidat de lord Beaconsfield abia putu să se invoiască d'a propune puterilor acel cap d'operă de nereușită diplomatică care se numi Conferința de la Constantinopole.

Acastă nefericită conferință care fu tardivă și infructoasă, se întruni la $10/_{32}$ Decembre, a doua zi după proclamarea faimoasei Constituțiunii Turcești. Plenipotențiarii Europei fură: Savfet-pașa, Ministru de externe și Edem-pașa viitorul mare vizir din partea Turciei, Baron de Werther ambasador la Constantinopole din partea Germaniei, ambasadorul Comite Zichi și Baron de Calice Agent și Consul general din Bucuresci din partea Austriei, ambasadorul Bourgoing și contele de Chaudordy din partea Franciei, Marchisul de Salisbury și ambasadorul Elliot din partea Angliei, ambasadorul Conte Corti din partea Italiei și ambasadorul general Ignatiev din partea Rusiei.

Turcia cu multă greutate priimi a lua parte la astă conferință și a numi delegați, căci numai voia să se supue intervenirii directe sau indirecte a Europei, dar și după ce-i numi, ea să stânjenescă orî-ce cercare de presiune din partea Puterilor, proclamă cum dîserăm mai sus, cu o zi mai înainte faimoasa sa constituțiune prin care zădărnicea toate tentativele Conferinței pentru că punea voința Sultanului, pân' aci absolută, după paravanul hotărîrii corpurilor legiuitoare.

Acea Constituțiune care a făcut multă vâlvă, era un hap poleit și o cursă împodobită cu momeli amăgitoare. Pe din afară ea acorda multe drepturi, mai multe de cât cereau Puterile; creștinii și musulmanii erau egali înaintea legii; regimul represintativ era în totă întregimea lui împărțit într'un mod foarte echitabil; în realitate însă era mai multă asservire, mai multă usurpare de drepturi. Priviligieele de care se bucura clerul în vechime spre a esercita ore-care jurisdicțiune civile printre correligionari, mai cu sémă în ceia ce se atîngea de căsătorii, tutele și succesiuni, erau desființate spre a le da în mânele abu-

sive ale cadiilor; elecțiunile generale și districtuale nu se mai făceau după predominarea numerică a naționalității alegătorilor, ci se împărțeau pe jumătate între turci și creștini, chiar unde se găseau numai trei turci, numele naționalităților dispăreau spre a primi cu toții titlul general de otoman, și ceia ce e mai mult, prin acea constituție se făcea o cercare de a îndeplini acum, în epoca celei mai din urmă decadințe a Turciei, să facă printr'o lege aceia ce nu făcuse Baiazet Iderim sau Mahomed prin puterea armelor în epoca cea mai glorioasă a otomanilor, adică să se atingă și de autonomia țărilor tributare, de drepturile Egiptului, ale Tunisului, Tripolitaniei, Serbiei, Montenegroului și chiar ale României, voind a le supune pe toate astei legi constitutive și a le încorpora ca pe niște provincii pe lângă Imperiul Turcesc.

- Turcii cu acea ocazie, în loc d'a se încerca să păstreze cele mai bune relațiuni cu Români și să'i îmbuneze prin toate mijlocele putincioase, ca pe unii de a căror amicitie aveau mare nevoie, pentru că fruntaria lor era imediat vecină cu a Rusiei, și comunitatea de religie putea să creeze în caș de conflict nisce neajunsuri foarte prejudiciabile operațiunilor eventuale ale armatei sale, făcu marea greșeală d'a supăra pe Români, de a'i umili și a'i atinge în tot ce are omul mai sfânt și mai delicat: în damnitatea lor, încorporându-le țara prin noua lor constituție, ca pe un simplu Vilaet sau pašalic, între provinciile supuse Turciei și care fac parte integrantă din imperiul otoman.

Guvernul Român priimind prin agentul său diplomatic de la Constantinopole textul proiectului de constituție elaborat de către Mithad Pașa marele vizir și marele reformator al Turciei, și vedând prin citirea conținutului său cum că drepturile țerei sale erau nesocotite, vedând că prin acea constituție vechile capitulațiuni erau înlăturate, jurămintele uitate și angajamentele imprescriptibile călcate în picioare; vedând că statul Român al cărui fiș au apărat în decursul atâtor secole, cu prețul singelui lor, neatîrnarea patriei lor pe nenumărate câmpuri de onore, era expus printr'acea legiuire streină d'a deveni numai

printr'o trăsură de condei și printr'un articol de lege făurită de alții un biet pașalic turcesc, se grăbi d'a cere explicațiuni și d'a pretinde de la Curtea din Constantinopole un răspuns categoric, clar și neșovăitor în privința viitorului ce prepara Turcia României printr'acea constituție. Răspunsul nu întirzie d'a veni; el spuse limpede Românilor că în adevăr prin constituția lor Turcii voiau să schimbe România într'o simplă provincie a lor guvernată de un beiu creștin.

Acest răspuns atât de categoric îndemnă pe Români, ca pe de o parte să protesteze cu energie contra acestei revoltătoare încălcări și să trimită note într'acest sens atât la Constantinopole cât și la toate puterile garante subscriitoare ale tractatului din Paris, iar pe de alta să se gândească d'a-și croi altă sôrtă și d'a asculta cu mai multă bunăvoință făgăduelile adevărate făcute de politicianii Ruși. Tot într'același timp își mobilisă întreaga armată cu o repedițiune uimitoare și d'a o concentra împrejurul Bucureștilor și prin apropiere de Dunăre. Cu acea ocaziune capul armatei și guvernul se avură satisfacțiunea d'a se convinge că armata s'a adunat la prima chemare cu cea mai mare înlesnire, și că soldatul român, chiar cel cu schimbul, a alergat sub steag cu entuziasm și cu dorința vie d'a se măsura cât s'ar fi putut mai curînd cu vechii lor dușmani, cu Turcii.

Turcii îngrijați de proporțiunile ce luară preparativele Românilor, mai ales în nise momente atât de critice, mai muară tonul, mai lăsară din țânțoșia lor, și se grăbiră d'a trimite un alt răspuns cam evasiv și cam incurcat, dar care totuși spunea lămurit că drepturile noastre anterioare nu erau nici știrbite și nici măcar atinse de acea constituție, dar această schimbare de front venise prea târziu! Guvernul de o cam dată se arată mulțumit cu acele explicațiuni, trimise pe rezerviști și pe dorobanții cu schimbul pe la vetrele lor, dar cu ordinul d'a veni în grabă sub steag la cea d'ântăiă chemare, și într'același timp nu încetă d'a se prepara și d'a-și complecta materialul, armamentul și muniția de răsboi. După aceea, M.

S. Domnul și guvernul său, îngrijurați fiind cu drept cuvânt de turnura ce lua evenimentele care înăspreau din zi în zi mai mult starea de lucruri din orient, și temându-se ca nu România să devie prin neîngrijirea sa teatru sîngeróselor lupte ale resbelului dintre Rusia și Turcia, care cu cât trecea timpul cu atît eșia mai mult în evidență, trămise la Constantinopole pe d. D. Brătianu cu misiunea d'a cere de la congresul european ce deja se adunase: neutralitatea formală a teritoriului Român precum și a Dunărei, în cazul unui conflict ce ar izbucni între Rusia și Turcia, retrocedarea gurelor Dunării date României de către convenția din Paris și luate prin silnicie de către Rusia cu învoirea Turciei, precum și dreptul supușilor Români stabiliți în Turcia d'a fi considerați ca supuși străini și de a se bucura și ei ca toți străinii de protecțiunea agentului României în afacerile lor dîlnice.

Aceste cereri fură puse în deosebii una după alta în vederea conferinței, dar reprezentanții puterilor garante refuseră d'a le examina și 'și declinară competența, sub pretext că nu aveau depline puteri și instrucțiuni precise d'a se ocupa de rezolvarea altor afaceri streine păcei dintre Serbia și Muntenegru cu Turcia. Guvernul otoman față cu acest refuz, în loc d'a primi el propunerea română cu brațele deschise, ca unul ce dînsul s'ar fi tolosit mai înteu și mai mult ca orîcine de neutralitatea României și a Dunării, precum și de scóterea gurelor marelui fluviu din cuprinsul imperiului său, adică din zona resbelului, se opuse din tóte puterile ca cererea Românilor să fie măcar examinată, ne cum să fie adoptată, și prin orbirea și neprevederea sa, cererea României, de și dréptă și fórte utilă păcei generale a Europei, rămase fără de succes.

Cererea Puterilor garante nu fu mai norocită; în tóte dîilele reprezentanții ei se întrunea în conferință, în tóte dîilele plenipotențiarii se înferbântau intrând într'o discuțiune furtunosă, în tóte dîilele formulau propunerii noui care din zi în zi se mai micșorau, în tóte dîilele începeau prin a cere mult și terminaú prin a se mulțumi prea cu puțin, și în tóte dîilele se re-

semnău a înghiți festele ce le jucau diplomații Sultanului și d'a auți pe Savfet pașa răspundându-le invariabil : *non possumus*, și în toate dîilele iar se adunaū ca iar să mai scadă din pretenții și să se alégă cu un nou refuz.

Vădënd acéstă comedie, țiarele europene începură să ia în ris seriositatea acestor conferințe. Unele gazete, chiar dintre cele mai seriose, începură să acuțe fățiș pe ambasadori că sciau numai să mănince bine din toate bucatele turcești și să bea și mai bine șampanie franțuzescă, iar între două mese se adunaū câte o oră două și să rățoiaū numai de ochii lumii, ca să amăgiască pe naivi. Altele spuse limpede cum că Englitera prin Salisbury vărsa de față cu lumea foc și pară, iar prin Eliot pe sub ascuns îndemna pe Turcia să refuze orî-ce propunere împăciuitoare.

Acéstă comedie nu putea dura în infinit. Turcia în naivitatea sa șirétă, dar nu îndestul de pătrundătoare, armându-se mereū cu constituția sa refuză cele mai inocente propunerî, și ajunse în cele din urmă ca dintr'acéstă cauză plenipotențiarî să fie nevoiți să închidă desbaterile la ⁷/₁₀ Ianuarie 1877 și să părăsescă Constantinopoli împreună cu ambasadoriî.

Turciî nu se turburară nici de loc de acéstă prefăcută rupere de relațiunî ; ei încheiară pacea cu Serbia sub condiții de *statu-quo ante bellum* și respinse justele pretenții ale Muntenegrului, fără ca să mai întrebe pe Europa.

Întrarea Rușilor în România

După retragerea ambasadurilor din Constantinopole, diplomația nu rămase inactivă, ci se sili din toate puterile ca încă să evite resbelul pe care nimeni nu-l dorea, afară de Rusia, și să înduplece pe Ruși d'a desarma și pe Turci d'a ceda. Rusia se prefăcu că ar fi fost mai dispusă d'a înțelege de cuvânt, Turcia însă nu vru cu nici un chip : ea o dată ce se armase cu constituțiunea sa ca cu o pavăză, nu mai vrea să scie de nimic și respingea ori-ce propuneri de împăcaciune.

De o cam dată principele Gorciakoff, trimise ambasadurilor săi o circulară prin care își exprima fâțiș nemulțumirea ce'i cauza atitudinea încăpăținată a Turcilor, iar pe sub ascuns cerea cu insistență ca ambasadorii săi să sondeze opinia celor alte puteri. Printr'acea notă el cerea Puterilor autorisațiune ca Rusia să intre în acțiune ca esecutore a voinței Europei, dar finul diplomat nu priimi nici un răspuns imediat.

După șase săptămâni de așteptare, Rusia propuse un protocol, al cărui proiect îl supuse apreciațiunii guvernului Englez în ziua de 11 Martie s. n., dar și de astă-dată Anglia îl priimi numai în principiu și opuse ore-care reserve.

Printr'acest protocol se cerea ca Turcia să pue armata sa pe picior de pace, să aplice toate reformele promise în provinciile

creștine rescutate, să ia măsuri grabnice pentru a ameliora sorta creștinilor, ast-fel ca să asigure liniscea Europei, în fine să ia toate precauțiunile ca acele ameliorări să fie efective și durabile.

Pentru esecutarea acestor îmbunătățiri, puterile își propuneau d'a veghia și îngriji prin mijlocirea represintanților lor de la Constantinopole și prin agenții lor locali, ca promisiunile să nu rămâe literă mōrtă. Dacă și de astă dată promisiunile vor fi uitate și îmbunătățirile ne realizate, atunci Europa își reserva dreptul d'a lua măsurile ce va crede de cuviință în interesul creștinilor și al păcii generale.

Acest protocol fu sēmnat la Londra de către ambasadorii celor șase puteri garante reședinți în acea capitală, dar Englitera după ce'l subscribe, se uni cu Italia și opuse iarăși ȳrecării reserve. Europa cerea puțin, mai nimica chiar; cu toate acestea Turcii refuseră și de astă dată orice compromis, protestând într'un mod fōrte îndrāsneț, contra amestecului streinilor în afacerile lor interioare. La acest protest Rusia rēspunse declarând resbel Turciei, retrăgēndu-și tot personalul său diplomatic și consular din Constantinopole și din întreaga Turcie, și trēmīțēndu-și oștile dincoia de Prut.

România fu găsită de armata de invaziune într'o stare cu totul precarie. Din cauza ȳre-căror neînțelegeri dintre Senat și Ministerul liberal, Guvernul întemeindu-se pe speranța că Protocolul de la Londra care tocmai se desbătea va da bune rezultate și va garanta o pace durabilă, disolvase Senatul, și alegătorii fuseser convocați în termenul legal ca să aleggă noi senatori.

Evenimentele care se succedară cu rapiditatea furtunei, și care dejucaser calculele celor mai dibaci diplomați, sili pe guvernul Român să lucreze ast-fel cum cređu că ar fi fost mai bine ca să garanteze interesele țerei. Mai ăntēiū de toate el micșoră termenul alegerilor. Alegerile se făcură repede, guvernul obținu majoritatea dorită, și camerele fură convocate de urgență, dar Rușii intrară în România fără de veste; ei trecură dincoia de frontarie în ziua de ¹⁰/₂₃ Aprilie într'o zi de Luni pe la Ungheni, pe la Sculeni, pe la Tabac și pe la Tatarbunar, și ina-

întară spre interiorul țerei cu trei zile mai înainte de deschiderea Camerilor.

Abia atunci Turcia își deschise ochii, își aduse aminte de tratatul de la Paris, de care se servise neîntrerupt în decurs de 20 și mai bine de ani ca de o pavăză de apărare fără să realizeze nimic din prevederile lui în folosul creștinilor, abia atunci îl luă în mână, se cercă d'a se pune iarăși sub adăpostul lui și d'a cere de la Europa ca s'o apere de primejdie. Europa însă îi răspunse promulgând fie-care și pe rând declarațiuni d'o neutralitate mai mult sau mai puțin favorabilă pentru unul din beligeranți, adică pentru Russia.

Pe când Puterile încă deliberau și să sfădeau la Londra fără ca să pótă obține vre-un rezultat, guvernul român, înțelegând că din toate aceste tratative fără de sfârșit va eși negreșit un rebel între Rusia și Turcia, și prevădând că țera sa va fi foarte mult expusă la toate calamitățile rebelului, sau cel puțin la frământările cele mai grave, dacă nu va fi chiar teatru întregului război, se grăbi d'a concentra din nou armata și d'a o pune iarăși pe picior de război. Ordinul de concentrare fu dat în luna Martie 1877, și pe la începutul lunii Aprilie toate unitățile din câte trele armele, atât cele permanente cât și cele teritoriale fuseser concentrate pe la garnisioanele lor respective împreună cu rezervele și cu tot echipamentul lor complet, și stătură pe loc așteptând ordinul de pornire spre locurile ce le-ar fi fost destinate.

Acastă concentrare se făcu cu cea mai mare înlesnire și fără a alarma populațiunea, mai ales pe cea rurală care, ne fiind în curenții scirilor politice, era mai temătoare ca cea din orașe. Acest rezultat bun și mulțumitor fu dobândit grație faptului că el venise după concentrarea din toamna trecută care fuseser urmată numai de exerciții și de evoluții strategice și tactice fără nici o primejdie de viață. Mulțumită acestei împrejurări o mare parte din populațiunea din sate creșu că și de astă dată oștenii se vor alege tot cu strapațuri și parade și nimic altceva, iar cea altă, orașenii bănuiră cum că lucrurile vor fi de

astă dată mai grave și mai complicate, și așteptau cu nerăbdare un dosnodămînt ore care, care să pue capăt tuturor nelegiuirilor turcesci. Mai ales cei ce sciau carte și citeau gazete erau deja revoltați de incalificabila purtare a guvernului turcesc care le schimbase țera într'un pașalic, ucisese și jefuise un mare număr de locuitori marginași cu Dunărea, și făcuse multe strămbătăți paciniceî populațiunii, în urma mai multor călcări mișelescî făcute de bașibujuci pe teritoriul românesc după marginea Dunărei, care jefuiră multe vite și săvirșise multe omoruri. Dintr'acastă cauză orașeniî deja începuse să ardă de nerăbdare d'a se măsura cu turcii pentru ca să scape o dată de jugul apăsător și rușinos al vasalităței.

M. S. Domnitorul după ce 'și vëdu armata sa adunată, echipată și gata de luptă, mai 'nainte d'a face cel mai mic pas care să angajeze viitorul țerei ce guverna, sciind că țera întregă își concentra tótă speranța numai în înțelepciunea, chibzuința și cumpănirea sa, și dându-și séma de greaua responsabilitate ce cădea asupra sa, pătruns fiind numai de binele, fericirea, prosperitatea și siguranța țerei ce 'L pușese în fruntea sa, chemă în ziua de 2 Aprilie la Palat pe toți foștii președinți de consiliu, și ținu împreună cu ei și cu întregul guvern presidat de d-l I. C. Brătianu, un mare consiliu de stat, și ceru tuturor sfat în privința pasului ce ar trebui să facă în cazul în care Rusia ar intra în răsboi cu Turcia și ar încălea teritoriul Român.

Cei mai mulți din foștii miniștrii fură de părere cum că țera 'și-ar expune existența în cas când ar intra în răsboi cu Turcia, chiar în cas când trupele române s'ar lupta alături cu cele rusesci și Rusia ne ar garanta integritatea teritoriului, pentru că armata română, în urma a două secole de desarmare, n'ar mai putea să lupte cu avantajii contra unei armate deprinse cu răsboiul, și își exprimară părerea că ar fi mai bine că în cazul în care teritoriul român ar fi fost călcat de către Ruși, Capul statului împreună cu guvernul și armata să se retragă în munți dincolo de Olt, iar restul țerei să 'l lase în stăpânirea Rușilor.

Căți-va din ei ajunse mai la aceeași conclusiune, dar îndemnați de alte motive, și anume de ne încrederea în lealitatea Rusiei după terminarea războiului. D-nii I. C. Brătianu și C. A. Rosetti respinse cu energie și indignare această opiniune, apărând cu căldură aptitudinea resbelnică a oștenilor Români, luând asupra lor totă responsabilitatea situațiunei ori cât de gravă ar fi fost, și pledară cu căldură în favoarea participării României la perepeliile resbelului ce se pregătea. Ei susținură cu aprindere părerea ce-și exprimase și duse fără de înconjur: Românii sunt datorii ca cu forța și cu arma în mână să smulgă din mânele Turcilor independența, cel mai frumos vis al tuturor patrioților români din trecut și present și cel mai scump bun al unei națiuni.

Domnitorul după ce ascultă pe toți, se realiază cu părerea d-lor Brătianu și Rosetti și imediat după aceea, adică la 4 Aprilie, d. M. Kogălniceanu, care fusese numit de curând ministru al afacerilor străine, subscrise împreună cu Baron Stuart, consulul general al Rusiei din Bucuresci, convențiunea care regula trecerea prin România a trupelor rusesci. A șeptea și după subscrierea acestei convențiuni, adică în ziua de 11 Aprilie, Rușii intrară în țară fără de veste și fără ca să apuce Corpurile Legiuitoare ca să aprobe acea convențiune.

De îndată ce intrară Rușii în țară, Marele Duce Nicolae capul suprem al armatei rusesci din Europa, uitând pe semne că între Rusia și România a intervenit o convențiune care regula raporturile dintre ambele țări în urma acestui fapt implinit, făcu greșela d'a adresa poporului român o proclamațiune prin care 'i făcea cunoscut că Rușii intrau în țara noastră ca amici bine-voitori și că ei se obligaau a respecta și a păstra intacte toate drepturile, instituțiunea și legile sale, precum și suveranitatea sa națională împreună cu Domnitorul și guvernul său.

Acastă indoită încălcare a drepturilor suverane ale României produse în țară o surpriză durerosă, și opiniunea publică își manifestă nemulțumirea fățiș și fără să se témă de prezența oștilor de invaziune care veneau într'una și ocupaau din zi în zi teren mai mult. Aflând despre această manifestațiune de ne-

mulțumire de care nu rămăsese strein nici guvernul și nici Capul statului, Impăratul Alexandru al II-lea se supără foarte rău și vru să 'și exprime nemulțumirea sa după obiceiul ce avea când se mânia, printr'un act violent și brutal. După o ȕi de resgândire însă, aflând asemeni că guvernul a dat ordin armatei sale ca să evacueze Calafatul și vecinătățile Dunărei și să se retragă în interiorul țerei lăsând litorarul marelui fluviu la dispozițiunea Turcilor ca să 'l ocupe daca vor vrea; aflând asemeni că guvernul a adresat populațiunei riverane o proclamațiune prin care o invita să se retragă de la Dunăre mai în interiorul țerei, și c'a trimis Prefecților ordin d'a se abține de la or-ice relațiune oficială cu oștile invadatore, rămânând numai Primăriile locale să se înțelégă cu comandanții corpurilor în privința obiectelor de consumațiune ce le vor trebui; aflând asemeni că guvernul Turcesc a trimis Domnitorului o scrisore prin care îl invita ca să intre în înțelegere cu Abdul-Kerim-Pașa capul armatei turcesci din Rumelia și Bulgaria, în privința apărării țerei, Impăratul Alexandru II, care era încă la Kișeneu își luă séma. și mai patoli, și de frică să nu provóce chiar de la început nisce complicațiuni grave, își schimbă tactica.

Mai ăntéiú recunoscú singur că a făcut mare greșélă când a dat ordin trupelor sale să intre în țera noastră fără a prevesti prealabil pe Demnitorul ei; recunoscú asemeni că n'a tăcut bine când a adresat unui popor strein guvernat de un suveran amic și aliat o proclamațiune scrisă de el fără de nici un drept, și după aceea, ca s'o drégă, recourse la mijlóce mai bune și mai prietenesci. Temându-se de vre-o complicațiune neasceptată care ar fi putut să fie foarte primejdiosă într'acele momente critice siguranței Armiei sale, Țarul se grăbi d'a însărcina pe fratele său mai mic, pe marele Duce Nicolae care luase comanda supremă a trupelor imperiale din Europa, ca să triméță pe aghiotantul său Principele Dolguruchi la Bucuresci cu o scrisore din partea sa, a Impăratului, către Domnitorul României. Principele sosi în Bucuresci în ȕiua de 18 Aprilie și

remise M. Sale într'o audiență solemnă ce i se acordă în sale tronului Palatului scrisoarea imperială. Printr'acea scrisoare Țarul îi explică motivele care 'l au silit d'a da ordin trupelor sale să intre în Principat mai nainte d'a dobândi sancțiunea legală convenția încheiată între ambele guverne. Cel mai puternic argument fu considerațiunile dictate de necesități strategice, fără care armata imperială ar fi fost în pericol să întâmpine nisele dificultăți primejdiöse.

M. S. Domnul priimi ca bune motivele invocate, și imediat după ce se deschise sesiunea legislativă a României și se constitui Senatul, guvernul nostru depuse pe biourile Camerii o Convențiune care fusese desbătută și subscrisă încă de la 4 Aprilie între D-l M. Kogălniceanu Ministru af. Streine al României și Baron Stuart Consul general al Rusiei în Bucuresci, care convențiune regula toate relațiunile dintre populațiunea Română și oștile Rusesci în timpul ocupațiunei și garanta autonomia și integritatea țerei, și ceru de la Cameră ca s'o examineze de urgență.

De când există regimul parlamentar în România n'au avut loc în sênul corpurilor noastre legiuitoare ședințe mai importante și mai impoșante ca cele ținute două nopți consecutive la 16 și 17 Aprilie în Cameră și Senat, în care nopți se desbătu și se votă această convențiune; nici s'au ținut discursuri mai elocvente și mai patriotice, și n'a asistat public așa de numeros și într'o atitudine așa de solemnă ca în acele două zile memorabile. Părea că fie-care era convins cum că în acele ședințe se desbătea și se hotăra sorta țerei lor.

Opozițiunea fu crâncenă, căci Rusia are pretutindenii adversari care 'i pune cu multă dreptate în suspiciune bună sa credință; cu toate acestea, mulțămită convingătoarei voci a D-lui M. Kogălniceanu, Ministru de Externe, care în decursul astor două zile și-a dat la lumină toate calitățile sale de mare orator și grație autorisatei voci a D-lui prim Ministru I. C. Brătianu din care țîșnea isvóre de patriotism și interes pentru binele co-

mun, convenția fu priimită cu mare majoritate și în curind fu pusă în aplicare.

După ce Corpurile Legiuitoare votară convențiunea cum am dis în zilele de 16 și 17 Aprilie, iar M. S. Domnitorul o sancțiună în ziua de 21 Aprilie, guvernul în ziua de 26 o puse în aplicare numind ca Comisar General pe lângă cuartierul general al trupelor rusesci pe D-l Al. Plagino fostul Ministru.

De îndată ce intrară în țără primele corpuri de armată rusă, și mai de o dată cu votatea convențiunei citată mai sus, Rușii ocupară numai de cât podul de la Barboși, cel mai important punct strategic pentru comunicațiunea prin calea ferată cu România de jos, și întăriră cu tunuri de calibru mare capetele aceluï pod, așezându-le în bateriele ce fusese făcute mai dinainte de către corpul de geniū Român; iar trupele române imediat ce predară Rușilor acest punct strategic, se retrase din el și se scoboriră spre partea de jos a Țărrei.

Proclamarea Independenței României.

România încheiase convențiunea cu Rusia nu pentru a 'și manifesta ostilitatea sa contra Turciei, ci pentru a scăpa ave-rea privată de răpirea siluită a productelor Românilor, și pen-tru a asigura Rușilor numai aprovizionarea oștilor lor din gră-narul românesc, grănar de care avea nevoie armata Rusă, d'a face în fine aceia ce făcuse ori de câte ori trecuse prin Româ-nia oștile Rusesci, aceia ce făcuse chiar la 1853 și 1854.

România a preferat pe Rusia spre a 'i pune la dispozițiune toate resursele țerei, nu pentru că a voit să aibă a face numai cu ea, ci fiind că numai d'nsa ne a cerut o autorisațiune pre-alabilă, și numai ea ne-a propus d'a trata cu noi și d'a încheia o convențiune cu guvernul nostru, luându-ne sub puternica sa protecțiune în decursul astui deplasament de echilibru, garan-tându-ne integritatea teritoriului nostru și promițându-ne solemn respectarea tuturor drepturilor, ceia ce Europa ne refusase.

Turcia n'a vrut să trateze cu noi; deșarta ei mândrie a oprit-o d'a vedea avantajele ce ar fi dobândit stând în bune relațiuni cu noi, și nu găsisse nimic mai bun de cât d'a ne arunca in-sulte peste insulte, d'a ne face să îndurăm umiliră peste umiliră și în fine d'a considera pe Domnitorul nostru ca pe un Valiū

Turcesc numit de ea și d'a 'i da ordin ca să 'și pue forța sa armată la dispoziția lui Abdul-Kerim pașa, de la care să primescă instrucțiunile necesare, contrariu tuturor tractatelor și tuturor capitulațiunilor care regulază relațiunile noastre cu Pôrta. Așa a vrut să se pôrte cu noi, amar avu să se căiască mai apoi!

La această arogantă bravadă, guvernul României respunse prin depunerea pe birourile Camerelor Române a scrisorei primite direct de către Domnitor prin care marele vizir îi ordona ca unui supus al său să se pue sub ordinele lui Abd-ul-Kerim pașa împreună cu oștile sale. La această bravadă Corpurile legiuitor respunse votând în mare majoritate convențiunea încheiată cu Rusia, despre care vorbirăm mai sus, și țera și opiniunea publică răspunse desfiderii aprobând cu entusiasm punerea în aplicare a acelei convențiuni, de și ea le impunea ôre-care sacrificii.

Turcii aflând cele pêtrecu la noi considerară acest pas ca o manifestare de rebeliune contra ei, cu tôte că guvernul avu-se grije d'a trimite din vreme tuturor Puterilor circulări, prin care declarase categoric că România ar fi vrut să rămâe neutră, dar că Turcii n'au lăsat'o în pace. Ei în loc d'a căuta alianța noastră, dătuse ordin oștirilor sale care nu putuse să oprască pe Ruși d'a lua poziții la Barboși și pe malul Dunării, ca să bombardeze orașele noastre deschise, să răpescă bastimentele noastre câte se găsiră pe Dunăre de la declararea resbelului încoa, să le ia cu sila încărcările ce conțineu, să trimită pe bașbuzucii săi ca să jefuască și să ucidă pe locuitorii inofensivi din satele mărginașe cu Dunărea, să răpescă femeii și copii și să arđă cu catran și petroliu bastimentele din portul Bechetului, chiar bastimente străine: engleze, și italiene.

Din fericire, armata Română era concentrată din vreme, bravii fii ai țerei încă după la finele lui Martie lăsase casă și masă, nevastă și copii, paște și sêrbători, și alergase voioși la chemarea țerii în primejdie, și mersese în glôte compacte spre a se înșirui iute sub stéguri, și cum se ivi primejdia se grăbi

să ia pozițiunii strategice în locurile amenințate mai mult de incursiunile barbarilor.

Noroc pe noi că Calafatul ce se evacuase de oștile Române de îndată ce Rușii călcăse pe teritoriul nostru, spre a fi liber în tot timpul cât se votase convențiunea, nu fusese ocupat de Turci, iar când voi să trecă dincoă, spre a îndrepta această greșelă, deja convențiunea fusese votată și pusă în aplicare, și trupele turcesci când vrură să trecă Dunărea dăriră pe Români iarăși la posturile lor pe înălțimele de la Calafat. Iată ce păți Sultanul din pricină că făcuse greșela d'a ne trata ca pe nisece rebeli.

În urma acestor evenimente Româniî găsindu-se în legitimă apărare își reocupară pozițiunile părăsite, le întăriră cu noi forturi și le armară cu tunuri de asediū împrumutate de la Ruși, ast-fel că turcii când vrură să ocupe un ostrov din facia Calafatului găsiră oștea Română la postul său gata d'a-i arunca în Dunăre.

Turcii vedând că Calafatul era iarăși ocupat, că pe solidele sale întăriri fălfia iarăși stég ostășesc, nu ținură sémă că acel stég avea colorile României care se declarase a rămânea neutră, ci îl salută cu mai multe lovituri de tun. Aceste lovituri sfășie vechile tractate încheiate în vechime și rupse pentru tot-d'una legăturile de vasalitate ce lega pe România de Turcia.

Oștea Română avea voe a răspunde imediat la prima manifestare de provocațiune, totuși ea priimi șese bombe din bateriele cetății Vidinului fără să răspundă, dar după a șesea lovitură, în ziua de 27 Aprilie, răspunse așa de bine provocatorilor, în cât dispărură în curând mai multe foșore de giamii din cetatea turcescă și se aprinse Vidinul în mai multe părți. Ast-fel se purtară voinicii noștri și la Giurgiu și la Oltenița unde luă parte în mai multe rânduri și infanteria, și la Islad și la Bechet, și la Cetate, și la Ciuperceai, pretutindenî.

Străiniî mai înainte avéu o idee foarte greșită și foarte detavorabilă despre aptitudinile militare ale armatei Române; ei se indoiaū despre curagiul, bărbăția și însușirile resboinice ale

poporului Român; dar în curînd se încredințară că erau greșiți. Oștenii noștri, și mai întâiu bravii noștri artilieriști, le dovediră îndestul prin sângele lor cel rece, justețea tirului lor și știința oficerilor lor, iar mai pe urmă, vitejii noștri dorobanți, vînătorii și infanteriștii de linie prin dese și curagioase recunoscări preste Dunăre, și în fine brava noastră cavalerie prin repedele lor mișcări și utilele lor recunoscări, dovediră cu prisos tuturor cum că Românii fusese calomniați și că în vinele lor curgea tot același sânge care curgea altă dată, în timpuri de glorie, în vinele strămoșilor lor, adică sânge de eroi. Străinii cari 'i vedură în foc rămase uimiți de menținerea lor marțială și spuse la totă lumea cum că greșiți aũ fost aceia care aũ cređut, pe Români ne-bărbați.

De la prima lovitură cu care răspunse România la provocarea Turciei, incursiunile pe teritoriul Român se mai rariră, și unde se mai ivea din când în când câte o ceată de bașibuzuci, soldații Români eșeau de o dată ca din pământ, se luaũ după ei, le luaũ jaful din mâni și 'i respingeau peste Dunăre. Intr'acest timp oștile Rusesci, fiind împedicate de nisce ploi torrențiale și de nisce revărsări de apă ne mai pomenite în acea epocă a anului, înaintau încet și întârđiau d'a lua pozițiunii pe malul Dunărei mai în jos de Brăila unde abia putuse să ajungă.

Intr'același timp vedënd că Turcii luaũ o atitudine din ce în ce mai ostilă față cu România, că a început să trimetă dincoia bande de bașibuzuci care ucideaũ și devastaũ tot ce întâmpinaũ în cale, că aũ început să captureze un mare număr de vase comerciale ce navigau pe Dunăre, că aũ început să tae cablul telegrafic ce unea teritoriul seũ cu acela al României și că pretutindenı luaũ dispozițiunii d'a trece dincoia, guvernul român dădu ordin trupelor sale ca să ocupe din nou litoralul Dunărei, și mai cu sémă afară de Calafat, punctele strategice ca Bechetul, Turnul, Giurgiul, Oltenița și Călărașii și stărui ca să se voteze în grabă o lege pentru rechisiții militare care fu promulgată în ziua de 24 Aprilie, precum și altă lege prin care

se acorda moratoriū locuitorilor din orașele din zona acțiunei resbelului, care asemeni fu promulgată la 26.

Intr'același timp M. S. acordă oficerilor ca primă de echipament de războiū summa de 100000 lei, pe care o plăti din casseta Sa privată. Acest exemplu mare și generos dădu efecte foarte salutare; un mare număr de Români și de Românce se grăbiră d'a-l imita, deschise largi pungile lor și contribuiră cu sume însemnate pentru mărirea mijlócelor de aprovizionare ale armatei, pentru complectarea armamentului, pentru creare de ambulante și de spitale și pentru asigurarea buneii stări a osténului pe câmpul de luptă. Intr'același timp fură create mai multe spitale întreținute și îngrijite de D-ne din înalta societate, în fruntea căroră strălucea ca tot d'auna prin generositate și devotament M. S. Dómna Elisabeta.

Turcii nu sciuse cum să profite de ajutórele ce le procuraū elementele, și nici să se foloséscă de dênsele. Eї nu se grăbiră să ia urgente dispozițiuni pentru o acțiune energică și scăpară printre degete cea mai bună ocađiune d'a pune mâna pe avantajele ce le procura acéstă întempleră climaterică. Camerele Române ce erau deschise fură mai prevădětore; ele profitară de tóte ocaziunile ce le procura dușmánósa conduită a Porții Otomane, și se folosiră de tóte pretextele spre a ajunge la scopul dorit.

În ziua de 29 Aprilie D-l Athanasie Stolojan interpelă guvernul în privința măsurilor ce a luat contra bombardării orașelor deschise după malul Dunării de către Turci, și în memorabila nópte a acelei zile D-l Ministru M. Kogálniceanu răspunse că Turcia singură a cerut despărțenia noastră de ea prin tunurile sale, la care noi 'i am răspuns prin tunurile nóstre și le-am spus lámurit cum că noi nu refuđăm acea despărțenie. «Când Leonida, adaoase ilustrul orator, căđu la Termopile, n'a oprit invadarea Perșilor, dar cel puțin a înfășurat în purpura «sângelui său *onórea Patriei*. Când avem în capul nostru un «principe care a tras sabia pentru vechia sa patrie, fiți siguri că va sci s'o tragă și pentru patria sa cea nouă; asemenea

«și juna noastră armată va dovedi la rândul său că scie să mă-nuiască armele în timp de resboi ca și în timp de pace.»

I se replică de către un deputat din opoziție cum că n'avem nici bani și nici aliați, și că ar fi fost mai prudent a nu declara rebel Turciei; atunci d-nu Brătianu răspuse că: România are bună armată și buni ofițeri, și poate să probeze tuturor că se află în ea o forță vitală; el mai adăogă că țara era datore să se apere căci Pórta a atacat'o, iar cât despre bani și aliați, bravura noastră ni-i va procura.

În Senat discuțiunea fu pusă pe un picior cu mult mai înalt. În discuțiunea interpelării făcută în matorul corp de către D-l Al. Orescu, D-l B. Boerescu își desvoltă totă erudițiunea sa cea vastă în dreptul ginților, și într'un admirabil discurs aplaudat de toate partidele politice, dovedi în mână cu toate opiniunile tuturor celebrităților lumii, cum că Românii au avut conform capitulațiunelor dreptul d'a rupe legăturile cu Turcia, fără a considera cu toate acestea tractatul din Paris ca nimic

În urma unei discuții prea vii și foarte instructivă care răpi la fie-care corp legislativ câte o noapte întregă până în zori de ziua, Camera în noaptea de 29 și Senatul în noaptea de 30 Aprilie, votară câte o ordine de zi prin care declarau că «este satisfăcută de explicațiunile Ministrului, consideră că Turcia «prin agresiunile sale a rupt singură legăturile ce ne unea cu «dênsa și s'a pus în stare de rebel cu statul Român, ia act «de declarațiunea guvernului că tunul Român a răspuns deja «la declarațiunea de rebel făcută de Turcia, recunósce că a-«céstă stare de rebel este impusă României de însuși guvernul «Otoman, aprobă purtarea guvernului în fața agresiunii străine, «pune temeiū pe sentimentele de înaltă echitate ale marelor «Puteri garante, care de la tractatul de la Paris au luat sub «egida lor desvoltarea individualității politice a României, și «cere a se **lua toate măsurile energice și patriotice pen-** «tru a apăra și asigura existența Statului Român, spre a obține «la încheierea păcii o situațiune politică pentru România bine «definită spre a 'și îndeplini misiunea sa istorică.»

Turcii răspuse la circulara ce ministerul trimisă Puterilor în urma acestui vot prin retragerea firmanului de investitură în persoana M. Sale Carol I, Domnul României, prin demiterea din funcțiunii a personalului agenției Române din Constantinopole și prin o mulțime de invective și insulte grosolane adresate guvernului și țerii coprinse într'o circulară ce trimisese ambasadurilor săe. Fără să vrea Turcii se făcuse prooroci; ei prevăduse de la început evenimentele ce urmau, proorociră cum că Domnul român nu va mai avea nevoie de investitură turcăască ca în trecut ca să pôtă domni, și prin faptul ce se văzuse recunoscută fără să vrea mai înainte d'a fi consacrată prin evenimente, neatârarea României.

Prin votul citat mai sus prin care ele aprobase starea de rebel provocată de Turcia, Camerile Române nu declarase încă independența țerei, legăturile cu Pôrta încă nu fusese rupte, Români de o cam dată lăsară ca Europa la încheerea păcii s'o declare ne atârnată printr'un tratat solemn; dar în urma acestor insulte și amenințări, în urma acestui fapt nechibzuit al desființării investiturii, și în urma călcării celei mai elementare prescripțiunii a dreptului internațional care declară sacre și inviolabile misiunile streine, prin destituirea cu de la sine putere a Agentului și personalului consular român ce nu fusese numit de ea, și prin alungarea sa din Constantinopole, fără a'i libera pasportele de rigóre în caz de rupere de relațiuni și de stare de răsboi, țera era datore să răspundă într'un mod energetic. Ea răspuse declarându-se de astă dată liberă și independentă.

Acest mare și memorabil eveniment politic se petrecu în liniște și fără de sgomot. În ședința de la 9 Maiu 1877 d-l deputa N. Fleva ceru la Cameră cuvintul, și întrebă pe guvern ce face cu puterile ce 'i a acordat Camerile legiuitoare la 30 Aprilie față cu purtarea provocatôre a Turcilor? La această întrebare guvernul răspuse citind circulara ce a trimis puterilor. Aceiași întrebare făcu în Senat D-l Al. Orăscu. În urma citirei acelu important document publicat în Cartea Verde a României din

1878, Camera și Senatul alternativ, fără nici o discuțiune, votară rezoluțiunea următoare :

«Camera satisfăcută de explicațiunile date de guvern asupra «urmărilor ce a dat votul său de la 29 Aprilie, ia act că rup-tura relațiunilor cu Sublima Pörtă, că resbelul între România și Turcia și că *independința* absolută a României au priimit «consacrațiunea lor oficială : și încredătore în dreptatea Puteri-lor garante, trece la ordinea zilei».

Publicul priimi astă rezoluțiune cu mare entusiasm, dar cu acea moderațiune înțeleptă cu care a săvârșit Româniî toate fap-tele cele mari. A doua zi, care se întemplantă a fi cea mai mare serbare națională pentru Români, a unspre-zecea aniversare a zilei de 10 Maiu, ziua în care Domnitorul nostru a intrat în capitală și a luat frânele guvernului în mână, fu destinată a fi de aci încolo și mai mare, și mai scumpă Românilor, căci într'acea zi dobândi adevărata consacrațiune oficială procla-marea mult doritei independenței a României.

La 12 ore din zi, M. Sa priimi în vechia sală a Tronului toate corpurile constituite ale țerei spre a 'I adresa felicitările și urările de rigóre după usul obicînuit ; dar de astă dată, dem-nitarii Statului se strânsară în sala Tronului în număr îndoit mai mare, și a nume mai toți reprezentanții Înaltului cler, ai corpurilor legiuitoare, Miniștri, Secretarii generali, funcționarii superiori ai statului, Primarul și membrii consiliului comunal, membri consiliului județean precum și reprezentanți puterei judiciare. Cu acea ocaziune fie-care reprezentant al acestor pu-teri rostiră câte un discurs prin care, prin cuvinte calde și animate de cel mai viu patriotism, salutaă acea mare zi a pro-clamării independenței și aclamaă pe M. S. ca pe Suveranul ne atârnat al Românilor și 'L înbărbătaă să cuteze a se arunca pe calea mântuirii patriei, spre a reveni încărcat de gloria nêmu-lui românesc și de bine cuvîntările omenirei spre a menține în întru prin libertate și la fruntarii prin eroism, independența Patriei noastre, și să cucerescă stima și iubirea lumii civilizate, pentru ca Europa împreună cu noi să salute în curind cu ve-

nerațiune și iubire în M. S. pe Marele Rege al României. Cele mai frumoase și mai pline de entusiasm dintre toate aceste cuvântări fură cele rostite de : D-l *I. C. Brătianu*, președintele consiliului de miniștrii, *P. S. S. Iosif Naniescu*, mitropolitul Moldovei și Sucevei, d-l *D. Brătianu*, vice-președintele Senatului, d-l *C. A. Rosetti*, președintele Camerei, d-l *Al. Crețeanu*, primul președinte al înaltei Curți de Casație și Justiție și d-l *Em. Grădișteanu*, președintele înaltei Curți de Compturi. Ei profitară de astă ocaziune solemnă spre a rosti niște discursuri potrivite cu înălțimea situațiunei și a saluta pe M. S. ca pe primul Domn liber și independent într'o țară liberă și independentă, după o perioadă de 400 ani de suferințe și umilire.

La fie-care din toate aceste cuvântări M. S. Domnitorul răspunse prin o cuvântare scânteetore de patriotism, prin care 'și exprima nestrămutata sa convingere cum că marele fapt săvârșit în ajun se va transforma în scurt timp în fapt împlinit prin recunoscerea independenței de către Puterile europene.

Intr'aceiași zi, A. S. R. adresă armatei un ordin de zi în coprinderea următoare :

«Ofițeri, sub-ofițeri, caporalii și soldați,

«In momentele grave prin care trece țera noastră, România are ochii ațintiți asupra voastră; ea pune în voi toate speranțele sale.

«In ora luptei aveți înaintea voastră faptele bătrânilor oșteni români; aduceți-vă aminte că sunteți urmașii eroilor de la Racoava și de la Călugăreni.

«Drapelul sub care luptați este în mijlocul vostru însăși imaginea patriei. Urmați-l dar vitejesce și, când o dată laurii păcii vor reinverdi pe munții și câmpiile României, patria cu recunoștință va înscrie numele bravilor ei apărători pe frontispiciul edificiului independenței României.

«Oficeri, sub-oficeri, caporalii și soldați.

«Domnul vostru vă urmărește cu mândrie. El în curând va fi în mijlocul vostru, în fruntea voastră. Causa ce vă este incre-

dințată este o sfântă cauză. Cu noi dar va fi Dumnezeu și cu noi va fi victoria.

Dat în București, astăzi 10 Maiu anul 1877.

Carol.

În decursul întregii zile populațiunea întregă a Capitalei copleșită de entuziasm și de emoțiune, eși ca un singur om din toate ungherile, chiar cele mai depărtate, și grămădindu-se în jurul Palatului în masse compacte, aclamă prin strigăte de urale nesfârșite pe Acela ce proclama într'un mod atât de clar și de categoric marele eveniment al scuturării lanțului vasalității.

Sera veni rëndul junimei. Într'o clipă se formă o întrunire de mai multe mii de tineri din toate clasele sociale, care purtând facile și lampioane în mână, se duse în cea mai deplină ordine la Palat ca să salute pe Domn, și după ce făcură în piața sa o manifestațiune înflăcărată, merse la ministerul de interne și la șosea ca să felicite pe d-nii miniștrii I. C. Brătianu și M. Kogălniceanu care aș conlucrat la gloriosul eveniment al independenței României.

Ast-fel se sfârși acea zi memorabilă.

A treia zi M. S. Domnitorul adresă Președintelui consiliului de Miniștri scrisoarea de mulțumire de mai jos:

«Scumpul meu președinte al Consiliului de miniștri.

«Națiunea întregă s'a strins cu iubire împrejurul meu la serbarea celui de al un-spre-zece-lea aniversar al suirei mele pe tron. Ziua de zece Maiu a dobândit o nouă sfințire pentru Mine în urma marelui act al reprezentațiunei naționale. Cu această ocasiune Ni s'a adus Dómei și Mie, atât din capitală cât și din unghiurile cele mai depărtate ale țerei, mărturiile cele mai duióse de devotament și de patriotism; ele sunt pentru inima Mea cea mai dulce răsplată și cel mai puternic îndemn pentru stăruințele ce am pus și voi pune neobosit spre a vedea pe deplin prosperă și fericită scumpa noastră patrie.

«Simpatiile ce toți Români, fără deosebire de idei și de opinii, Ne-au arătat în această zi, în care alegerea națiunei M'a

suit pe tronul glorioşilor ei Domni, Ne impune Dómnului şi Mie, scumpa datorie de a arăta fie-căruia şi tuturor din adêncul inimei, cea mai vie a nóstră recunoscinţă. Te rog d-le Ministru Preşedinte, a fi către toţi interpretul acestor ale Nóstre sentimente şi a priimi incredinţare stimei afectuóse ce 'ţi păstrez.»

Carol.

Intr'aceiaşi zi se publică în Monitorul Oficial legea prin care se înfiinţa decoraţiunea: *Steaua României*, primul act de nea-tîrnare, şi curênd după aceia M. S. conferi mai multor înnalţi demnitari şi fruntaşi ai ţerei noi decoraţiuni în câte şi cinci gradele.

La 14 Maiu, M. S. părăsi Capitala spre a merge să inspec-teze armata Sa, şi plecă la Cafafat unde sosi la 15 în care zi se grăbi a inspecta bateriile, trupele şi parcurile armatei române, ce deja trecuse dincolo de Olt şi se concentrase pe marginea Dunărei şi mai ales în jurul acestei poziţiuni strategice.

Concentrarea trupelor române în Oltenia.

Armata română, de și nu s'a încheiat între guvernul român și cel rusesc vre o convențiune de cooperațiune militară, totuși a fost de o utilitate netăgăduită pentru armata rusescă. Mai întâi cu mult mai înainte de declararea resbelului și de intrarea trupelor ruscă în țără, geniul român cu o îndemănare și o pricepere care i-a atras lauda cunoscătorilor, a fortificat podul de la Barboși și înălțimele de la Calafat. După aceia, de și în urma declarării resbelului, trupele române s'aū retras din întăririle de la Calafat pentru a-și manifesta neutralitatea, ei le-aū reocupat numai după ce însă-și Turcia ne-aū declarat război, bombardând orașele noastre ne întărite. Cu toate acestea, într'acest timp de pasivitate, n'a încetat d'a ține ocupat Barboșul și împrejurimile sale cu trupe numeroase și cu artilerie îndestulătoare, mai cu sémă împrejurul podului de acolo aruncat peste Siret, și d'a sta acolo neclintită până ce aū putut să se concentreze în jurul acestei importante pozițiuni strategice, trupe ruscă îndestul de numeroase. Într'acest restimp armata română a apărat cu vigóre podul și a înfruntat fără să se clintescă din loc tot focul bombardărilor îndepărtate ale mai multor monitoare turcescă ce circulaū în toate părțile

d'alungul Dunărei, și nu l'a părăsit de cât numai atunci când l'a dat în priimirea Rușilor. Același lucru a făcut și la Galați, Brăila, Călărași, Oltenița, Giurgiu, Zimnicea și Turnu, pe care le-a ocupat provisoriu cu trupe numeroase până ce au sosit trupele rusesci și au putut să ia pozițiune strategică în jurul lor cu forțe îndestulătoare. Dintre toate acestea Oltenița a rămas în mânele Românilor mai mult timp; ei au ocupat-o până aproape de finele lunei lui Mai.

Primele atacuri și prima furie a focului războiului l-a îndurat armata română care, de și a păstrat numai defensiva, totuși a pus capăt deselor năvăliri ale hoardelor de cerchezi și bașibuzuci ce terorisau tot litoralul Dunării încă din Ianuarie și până pe la sfârșitul primei jumătăți a lunei Iunie din anul 1877. Pe la finele lunei Aprilie trupele române au respins cu succes la Oltenița în două încăerări succesive, o adevărată tentativă de invație încercată de trupe regulate din armata turcescă. Vom reveni în curînd spre a descrie într'alt capitol peripecțiile acestor ciocniri care într'un rînd au luat proporțiunile unei adevărate bătălii.

Intr'acest timp trupele rusesci înaintau încet și greu din cauza ploilor și a revărsării rîurilor, și cu mare greutate se apropiau de Dunăre și ocupați pozițiunile ocupate și apărate cu mari sacrificii de către armata română. Ca răsplată pentru toate aceste jertfe care au păstrat Rușilor o pozițiune dintre cele mai avantajoase și o linie de apărare dintre cele mai ocrotitoare: linia Dunării, Români cerase nu mai o singură recompensă, aceia d'a li-se da voe să și jertfescă singele și viața filor lor alături de trupele imperiale și d'a da voe tinerei sale armate să se lupte pentru mîntuirea creștinilor din imperiul otoman ce gemeau în lanțurile robiei lângă bătrina armată rusescă. La această cerere care ar fi trebuit să fie priimită cu bucurie și recunoștință, guvernul rusesc răspunse printr'un refus categoric.

Pe la inceputul lunei Mai D-1 de Nelidov ajutorul cancelarului imperiului rus, adresă guvernului român în numele

Pr. de Gorceacov cancelarul imperiului o notă diplomatică prin care'i spunea că «Împăratul, fiind sémă de împrejurările politice în mijlocul cărora se făcea mersul armatei sale în contra Turciei și de mijlocele de care ea dispunea, a bine-voit să facă a înțelege pe cabinetul din București, prin mijlocirea Principelui I. Gr. Ghica Trimis extraordinar al M. S. Domnul Românici pe lângă M. S. Țarul, cum că *nu invită pe România la o cooperațiune peste Dunăre*, dar că, dacă guvernul român va voi să întreprindă o asemenea acțiune cu propriile sale cheltueli și cu risicul și pericolul său, ea nu s'ar putea face de cât cu condițiunea absolută a unității de comandament superior, care ar rămânea în mâinile generalului cap al armatei imperiale.

«Acastă decisiune a împăratului i-a fost dictată atât de necesitatea de a garanta tot succesul operațiunelor întreprinse de forțele rusesci, înlăturând orî-ce divergență de planuri tot-p-a-una vătămătoare în asemenea materie, cât și de un sentiment de interes real ce păstra pentru România, ale căreia forțe disponibile nu ar fi putut să opereze în siguranță și cu folos peste Dunăre, de cât dacă ar fi fost în pozițiune să se rezeme pe armata rusescă ca să se pôtă bizui în caz de nevoie pe sprijinul ei.

«Cu toate acestea, în ultimele deliberațiuni relative la elaborarea unui plan de acțiune pentru ambele armate, autoritățile militare române și-au manifestat tendința de a opera cu totul izolat și pe un teatru separat.

«De și nisce considerațiuni strategice de o valoare hotărîtoare au arătat în destul desavantagiul și în unele împrejurări chiar primejdia planului propus de Români, s'ar părea cu toate acestea că e urgent a se stabili neted imposibilitatea politică a unei acțiuni izolate a trupelor lor.

«*Rusia nu are nevoie de concursul armatei române*, dice într'un mod categoric D-1 de Nelidov în Maiu 1877; forțele pe care le-a pus în mișcare ca să combată pe Turcia, adăoga D-sa cu semeție, sunt mai mult de cât îndestulătoare pentru ajungerea

acestui scop înalt, ce împăratul și-a propus începând războiul actual. De altă parte siguranța exterioară a României nu o obligă câtuși de puțin să atace pe Turcia. Dacă prin urmare guvernul român, din motive personale de o natură diferită și pe care nu vrea să le desvăluie, dar care reies destul de clar din limbajul presei locale, crede ca o obligațiune a sa de onoare să întreprindă o acțiune ofensivă contra imperiului otoman, această acțiune nu trebuie să jicnescă în nici un caz executarea planului general al marilor operațiuni ale armatelor rusești, la umbra cărora numai și în mod exclusiv au putut fi puse bazele sorței viitoare a statului român.

«Interesul bine înțeles al României cere deci, și siguranța forțelor rusești comandă imperios, adăoga diplomatul rus, ca cooperațiunea aceluï stat să se facă numai în stricta conformitate cu planul general al operațiunilor mării armate imperiale și în condițiunile pe care le va pune augustul comandant cap rus, după cum *actuala glorioasă activitate defensivă a forțelor române nu e o garanție de siguranță pentru teritoriul Principatului, de cât dacă ea formează o parte din întregimea sistemului strategic care proteje cu atâta succes țărmul stâng al Dunărei.*

«Comunitatea scopului și simpatiele tradiționale, care unesc pe Rusia cu România, ar fi trebuit să constituiască pentru guvernul domenesc o garanție îndestulătoare pentru dispozițiunile sincere care călăuzesc, în privința sa, și în împrejurările de față, actele cabinetului imperial. Numeroșele dovezi de încredere și de bună voință, pe care Rusia i le-a dat în trecut și chiar în timpul ultim, arată deja întinderea avantajelor materiale și politice pe care România le-ar fi putut câștiga încă grație unor asemenea raporturi.

«De altă parte, următoarea D-1 de Nelidov, omenii de stat duși în fruntea afacerilor României, n'ar putea pierde din vedere valoarea forțelor angajate de Rusia în conflictul actual, obligațiunile pe care i le creează, pentru a garanta prin toate mijloacele posibile siguranța și succesul mării sale întreprinderi.

«Iminența operațiunilor decisive pe Dunăre coincidând cu sosirea apropiată a M. S. Impăratului, ar fi din toate privințele urgent să se definască fără întârziere și într'un mod precis și formal intențiunile guvernului Român relative la partea pe care corpul de operațiune domnesc ar fi chemat să o ia în cursul ulterior al războiului, și care n'ar putea varia de cât între o abținere de la orî-ce demers agresiv și o acțiune comună sub comandamentul superior și conform cu vederile generalului cap rus. De la răspunsul franc și hotărâtor care se va da la întregimea acestei chestiuni, vor atârna dispozițiunile practice pe care A. S. Marele Duce trebuie să le ia fără întârziere în virtutea puterilor cu care este investit».

Din conținutul acestei note sucite; întortochiate, pline de chițibușuri diplomatice-moscovite, de lingușiri și de protestări de caldă amicitie, alături de amenințări și de semeție îngâmfată, reese lămurit cum că Rușii se temeau de armata Română, vedeu cu ochi răi progresele uimitoare ce făceau oștenii noștri pe calea de organizare serioasă și punere pe picior de rebel, și că dorau s'o vadă, nu cooperând alături de armata lor, ceia ce nu le-ar fi convenit, chestiune de gelosie, ci încorporând o divizie din ea în armata lor sub conducători ruși, iar restul depuind armele și împrăsciindu-se, sau retrăgându-se în munții Olteniei, părere ce a fost împărtășită pe atunci și de unele organe de publicitate ale opoziției, precum și de unii oameni politici. Din ea mai reiese că conducătorii armatei turcesci simțeau o vădită neplăcere d'a vedea armata Română operind singură și sub comanda oficerilor ei, într'o zonă orî-cât de restrânsă a vastului câmp de operațiune ce se desfășura în tota întinderea litoralului Dunărei de la gura Timocului și până la revărsarea sa în marele fluviu.

Posițiunea României față cu acea notă aprôpe cominatorie (amenințătoare), fu cât se poate de critică și de delicată, găsindu-și o mare parte din teritoriul său ocupat de peste 200 mii de trupe rusesci; cu toate acestea Capul statului și guvernul țerei presidat de marele patriot I. C. Brătianu, nu se intimi-

dară nici de loc, și nici nu 'și pierdură cumpătul, ci, după ce intrară cu calm și tact în tratative cu Capul oștilor imperiale, în urma mai multor deliberațiuni, reușiră să convingă pe marele Duce Nicolae că o cooperațiune mai mult defensivă de cât ofensivă în zona dintre Florentin și Islaz până la gura Oltului n'ar fi fost întru nimic prejudiciabilă planurilor și operațiunilor trupelor Rusești, și să 'l înduplece să lase ca trupele Române să trecă nesupărate dincolo de Olt, să ia pozițiunile ce vor crede nemerite și în punctele ce vor alege ele pe malul stâng al marelui fluviu din partea locului, și chiar să trecă dincolo și să încerce luarea Rahovei și a Vidinului dacă vor crede de cuviință și se vor simți în stare, atunci când vor găsi ei de cuviință fără cel mai mic amestec al trupelor imperiale. După aceia totă armata Română trecu dincolo de Olt și se concentră la Islaz, la Bechet, la Rast, la Ciupercești și la Calafat, și începură să reînălțară Calafatul cu noi fortificații și noi baterii, și până la sosirea momentului când vor începe marele operațiuni, să se fortifice prin exerciții și manevre de toate zilele amestecate din când în când cu câte o bombardare sau o recunoșcere a litoralului Turcesc.

M. S. Domnitorul și comandantul suprem al armatei române plecă, precum am zis în capitolul precedent, din București în ziua de 14 Maiu 1877 ca să-și inspecteze trupele în noile sale campamente, și în ziua de 15 Maiu sosi la Calafat. Ajungând acolo în trăsură, că linia drumului de fer Craiova-Calafat încă nu se făcuse, după un scurt repaos, M. S. se duse de inspectă pe rind bateriile: *Carol, Ștefan cel Mare, Elisabeta și Mircea*, fort în care se aședase tunuri de asediu largi de 15 cm. împrumutate de la Ruși, căci pe atunci Românii încă nu dispuneau de tunuri de cetate, care tunuri fură servite de artilieriști din marina noastră sub ordinele majorului Nicolae Dumitrescu Maican care mai apoi a devenit general și comandant al flotilei, apoi a fost șters din contrólele armatei în urma unui faimos proces în care a fost amestecată și óre-care doză de ură politică și care ađi e încetat din viață.

După ce termină inspecția M. S. adună în juru-î pe șefii diferitelor servicii, studiază cu cartă pozițiunile Românilor în raport cu cele turcesci și cu întăririle Vidinului, și fixă măsurile de apărare ce mai trebuia să adăogate pentru întărirea Calafatului și punerea sa în poziție d'a rezista cu succes contra ofensivei ce ar fi luat corpul de armată turcescă concentrată la Vidin.

După aceia M. S. încălecă, se duse în tabăra din Calafat unde puse să sune alarma și unde vădu plin de satisfacțiune că trupele în timpul cel mai scurt fură gata de apărare pe pozițiunile de luptă ce trebuia să ocupe în caz de atac. Pe urmă trecu în inspecție trupele, și rămând mulțumit de progresele ce au făcut în timpul concentrării în toate privințele, adresă comandanților înalta Sa satisfacțiune, apoi vorbi cu mai mulți oficeri și soldați, și cercetă cu interes de traiul lor și de tot ce atinge și mișcă inima oștenului.

De îndată ce termină cu inspectarea trupelor, M. S. se întorse la întăriră, luând loc cu Statul Său major în bateria Carol așezată pe culmea cea mai înaltă a Calafatului, și vădându-se în mijlocul ei, dădu ordin comandantului bateriei Române să începă bombardarea cetății Vidinului. Ordinul fu executat pe dată; o bombă isbucni dintr'un tun și merse bubuind spre Vidin unde se sparse în mijlocul unei strade. Imediat după aceia alte bombe sburară din cele alte tunuri și se duse fluerind pe d'asupra Dunărei ca să se spargă în Vidin. Același lucru fu repetat pe rînd de către toate bateriile, și imediat turnarii priimără același răspuns din partea celor Turcesci, cu deosebire numai că la 23 focuri Românești, Turcii răspuseră prin 35 bombe foarte bine dirijate, care mai toate cădură prin apropierea bateriilor Române și mai toate explodară.

În timpul acestei bombardări M. S., voind să vadă efectul produs de obuzurile Românești în Vidin și să 'și dea sîma de justetea ochirei artileriștilor Români; voind mai cu sîmă să dea prin expunerea propriei sale persoane un exemplu salutariu oștenilor săi, se sui pe cîma întăririi despre Vidin, începu să se uite

cu ochianul peste Dunăre spre Vidin ca să observe așezarea tunurilor Turcești, și rămase mai mult timp ast-fel expus ochirei Turcilor. Generalul Lupu comandantul trupelor din Calafat vădu primejdia și strigă sperios :

— Măria Vóstră Turcii dau, păziți-vé că ochesc bine și fără de greș, dați-vé jos, vé rog din suflet, nu expuneți la o mórte aprópe sigură Augusta și neprețuita vóstră persónă. Vé suplic dați-mi ascultare.

M. S. drept ori-ce răspuns făcu cu mâna un semn bine-voitor și răspunse suridënd :

— Fii pe pace generale, și n'avea grije că bómbele mă cunosc bine pe mine și mă evită, iar mie îmi place cântecul lor. Fii dar liniscit, eú n'am témă de mórte căci ea cruță pe vitejii care o infruntă cu bărbăție.

Abia termină aceste cuvinte și, ca cum Turcii ar fi văduț pe M. S. saú ar fi fost prevestiți de cine-va, o bombă cădu chiar în baterie într'un mușuroiú de pămínt scos dintr'un șianț al unui drum acoperit de curând săpat și isbucni pe dată. La minut un vârtej de pămínt amestecat cu hărburi de tuciú se răspândiră în tóte părțile în jurul mușuroiului, dar din norocire efectele sale nu fură desastruóse, căci dátuse de un pământ móle care 'i împiedică aschiile d'a sbura prea departe și 'i micșoră fórté mult iuțéla mersului și puterea loviturii. Cu tóte acestea o parte din țărina rescolită și spulberată de obuz ajunse până la M. S. și 'i stropi hainele, iar hărburile de tuciú amestecate cu țărínă improșcă pe generali și pe soldați, ba chiar rani pe uni; din norocire la nici unul nu făcu rani de órecare gravitate, ci numai câte-va sgârieturi și contusiuni care imediat fură uitate. Acest incident din norocire fără consecințe grave, adevéri abia peste câte-va minute de la rostirea lor cuvintele díse cu un minut mai înainte de M. S. cum că mórtea cruță pe vitejii ce nu se tem ea.

Auzind vijitura obuzului și isbucnirea ei, generalii, ofițerii, și soldații în primul moment îngálbeniră și incremeniră pe loc nu de frică de mórte, ci pentru că M. S. era în mijlocul lor și

într'un loc atât de expus, și 'și aruncară privirile neliniștite spre parapet și așteptară cu o impaciență chinuitoare risipirea fumului spre a se încredința de efectul produs de isbucnirea bombei, dar după ce vădura că M. S. era tot pe parapet în picioare și neatins, scose cu toții un suspin de ușurare. Într'acel minut M. S. ca cum le-ar fi ghicit temerea, își scose din cap chipiul, îl învârti de trei ori în aer arătând Vidinul și strigă cu o voce puternică :

— Ura! trăiască România.

După aceia sări jos în mijlocul bravilor săi care 'l priimără cu un entusiasm ne descris. Exemplul dat de M. S. fu atât de folositor pentru moralul armatei, în cât de atunci înainte nimeni, nici chiar cei mai codaci, nu se mai temură de bombe, ci audéu flueratul lor ascuțit prin aer cu liniștea cu care ascultă vânătorul flueratul prigoriei când sbóra prin vésduh căutând apă, și nu mai rămânéu încremenți de frică și în neputință d'a se pune la adăpostul primejdiei atunci când se întâmplă să vie către una ditr'acele scrófe de oțel ca să fete prin apropiere de ei.

De la Calafat M. S. se duse la Poiana unde mase nóptea în casa ce 'i servi mai târđiú drept cuartier general, și a doua đí se duse la Ciuperceńi, unde făcu iarășí inspecțiune trupelor aflate acolo și dădu ordin să se facă o noă baterie adăpostită de întăriri de pămínt improvizate spre a susține stánga pozițiunei de la Calafat. În aceiași đí merse prin Maglaviț la Cetatea unde asemeni inspectă trupele aflate acolo. Ast-fel pe-trecu đilele de la 16 și până 21 Maiú inspectând tóte trupele tábărite în diferite puncte ale Olteniei, și la 21 ajungénd la Bechet se îndreptă spre Craiova, de unde se reínturnă în Bucuresci.

Bombardarea Vidinului din ziua de 15 Maiu 1877 în prezența M. S. Domnitorului Carol I.

VIII

Monitónele Turcescǎ și Șalupele Rusescǎ.

Sosirea trupelor ruse pe malul Dunărei avu drept rezultat închiderea navigațiunei pe acest riú.

Turcia mai înteiú și apoi Rusia peste câte-va zile declară că Dunărea era o linie de apărare și o cale de atac, și 'și rezervă dreptul d'a lua măsurile ce li se vor părea mai convenabile pentru operațiunile lor militare; așa dar toate bastimentele fură invitate d'a părăsi Dunărea în termen de 12 zile, și albia riului incepu să fie umplută cu torpile, pe care Turcii le aședară mai mult pe întemplate fără să le însemneze locul spre a le găsi și scóte după încheierea păcii.

Austria care era condamnată să sufere mai mult ca oricare altă Putere de închiderea Dunării, ca una ce era stăpână peste aproape întreaga navigațiunepe acel fluviú, nu protestă, căci n'avea drept după tractate, ci se mulțumi numai d'a adresa la St Petersburg și Constantinopole o notă prin care, în considerațiune că o întrerupțiune de lungă durată, fiind prejudiciabile interesele sale, ruga cu insistență pe beligeranți ca să nu ia nici o măsură ulterioară care să modifice starea de lucruri contrariú drepturilor asigurate prin tractate.

Comisiunea Europénă se încercă și dânsa să protesteze, dar planul său nu putu să se întrunească, căci reprezentantul Franței care pornise din Constantinopole unde se găsea, pe apă, nu putu să pătrudă pe Dunăre, și beligeranții refuseră d'a lua parte fără participarea sa ; cu chipul acesta marele riū rămase în ghiarele Țeului răboiului.

Este un us consacrat de dreptul internațional ca ori de câte ori se declară o mare sau un riū în stare de blocus, bastimentele neutre aflate în Țiua declarării blocusului, au drept să obțină un termen suficient ca să potă eși, sau a se pune la adăpost.

Rușii acordară 15 Țile acelor bastimente, însă Turcii violară aceste prescripțiuni și în Țiua de 17 Aprilie capturară primul bastiment, și după aceea capturară mai mult de două sute bastimente române, grece, franceze și chiar engleze, încărcate cu grâu, mai înainte d'a expira termenul usitat. Aceste bastimente fură aduse în porturile lor, unde le descărcară, și se făcură stăpîni peste produse, cele mai multe fără nici o despăgubire. Acastă ispravă demnă de nisce popóre cu totul barbare, fu adusă la îndeplinire de către monitórele turcesci, și cu chipul acesta Sublima Pörtă își aprovizionă cetățile fără să o coste parale multe.

După acastă escapadă maritimă, începu să curgă incursiunile armate pe teritoriul Român. Unul dintr'aceste fapte ale lor vitejesci după moda turcescă, fu măcelărirea unei santinele perdută, a unui biet dorobanț Român, uitat acolo de către șefii săi într'un pichet între Hârșova și Brăila atunci când fu ordonată retragerea santinelelor de prin pichete, iar cel d'al doilea fu afacerea de la Bechet. Iată cum se petrecu acastă a doua ispravă turcescă.

În Țiua de 30 Aprilie debarcă acolo fără de veste o cétă de cerchezi și bașibuzuci care se mulțumiră numai a devasta orășelul. Incuragiați de acastă primă ispravă, în Țiua de 29 Maiu alte cete dădură foc la mai multe bastimente mici de cabotagiū care se găseau trase la edec în albia Jiului și pe urmă se re-

trase înapoi peste Dunăre. Mai târziu, după ce vedură că focul se stinse de către locuitorii, bașibuzucii de astă dată însoțiți de armată regulată și protegiați de un monitor, veniră înapoi, devastară o magazie, dădură foc orașului, unse cu petroliu bastimentele cele mari, dintre care multe purtau cu mândrie pavilionul britan, și după ce le aprinse, distruse toate atelierele societății de navigație a Jiului care asemeni erau protegiate de pavilionul englez și pe urmă iarăși fugiră.

Pavilionul arse, dar mândrul Albion de astă-dată fu mai puțin gelos de onórea sa națională, lăsă pavilionele ne răsbunate, trecu cu vederea inconduita demnului său protegiat, și îngăduiră ca leul, monocornul și rozele sale să fie nimicite de flacări.

Flota Turcescă ce naviga pe Dunăre care nu știuse să tae la timp comunicația Rușilor la Barboși, care mai apoi nu putuse să-i oprască d'a trece Dunărea și care cu toate acestea se arătase destul de viteză și de dibace când era vorba de incursiuni și de jafuri, era compusă din cinci monitoare canoniere cuirasate și blindate cu câte 15 tunuri, din două canoniere de fer cu câte două tunuri, din șase transporturi cu câte 12 tunuri, din un avizo cu 5 tunuri și din două mari corvete cuirasate și blindate cu câte 4 tunuri.

Aste două din urmă surori gemene, eșite din fabrica d-lui Arman din Bordeaux, care costase câte două milioane și care semănau întru toate, erau cele mai frumoase și mai puternice dintre toate monitoarele turcesci. Unul din ele se numea, *Lufti-Gelil* și cel alt *Rivzi-Rachman*; fie-care era lung de 70 metri și pereții lor erau căptușiți cu plăci de fier gróse de 12 centimetri.

Toate calitățile întrunea în aceste vase de distrucțiune spre a băga gróza în Ruși, numai un defect avéu: podul nu le era blindat; acest defect perdu pe *Lufti-Gelil*.

Bateriile Rusesci stabilite în vecinătatea Brăilei, surprinsese în josul riului cinci monitoare care operase o bombardare crâncenă în contra Renilor și a Galașilor și care la retragere, neputând să trecă pe sub focul bateriilor Rușilor care ocupase

tot malul stâng până la gurele Dunărei, se retrăsese în brațul Măcinului ce se numește Dunărea veche care nu mai e navigabil. Intre aceste monitoare erau și cele două surori citate mai sus.

Ne putând să facă ceva mai bun, această flotă dușmană eșea în fie-ce ți de la adăpostul ce le oferea insulița numită Ghecet din fața Brăilei, și în fie-care ți speria pe pacinicii locuitorii ai acestui orașiu deschis și fără apărare, aruncându-le nenumărate bombe care din norocire nu le causeră prea mare rău, fiind aruncate dintr'o distanță cam depărtată.

În ziua de 27 Aprilie, Lufti-Gelil care devenise spaima Brăilei, eși din dosul insulei sale și se prepară iarăși de funesta sa acțiune. Mai întâi scobori coșul și 'l închise, apoi dădu jos apărările de la sabord, și pe urmă deschise gura turnulețelor sale. Bateriile ruse din marginea Brăilei începură focul și trase asupra'i patru-șeci și unu de lovituri fără să'i causeze vre-un rău. Din distanța în care se afla, bombele rusești, de și gróse de 20 centimetre nu putéu face rău pereților de fier ai vasului, pe care îi isbea oblic, și monitorul părea că 'și râde de astă tentativă ne făcându-le onóre d'a răspunde. El se mărgini a face numai semne sóțelor sale ca să 'l urmede, și se prepara d'a o lua d'a fuga pe sub bateriile rusești, urmat fiind de cele alte vase care luase pozițiune în distanțe deosebite.

Rușii vędând că loviturile lor nu putéu pętrunde pereții de oțel, schimbară tactica și îndreptară atacul spre punte printr'un tir de parabolă. Bateria No. 1 trase 14 focuri fără rezultat, dar la a cincispre-decea îndreptă tunul însuși locotenentul Samoilov, și acesta nemeri așa de bine, în cât obuđul căđu pe puntea lui Lufti-Gelil drept în partea unde mașina comunica cu unul din cele două turnuri.

De o cam dată se auđi numai o slabă exploziune, dar imediat după aceia detună alta fórte puternic ; după aceia o lumină teribilă eși din pântecele bastimentului urmată de gróși nori de fum, și numai de cât bastimentul se deschise în două, partea de sus și tot ce se găsea în interior se sdrobi și sbură

în aer ; apoi cele două laturi se lăsară în jos, unul într'o parte și altul în cea alta, rîul se grăbi a'l priimi în sânul său, și în fine începu să curgă din aer o plôe de sfărămături de fier și de lemn, precum și resturi schilodite de trupuri omenesci ! Pe semne bomba rusescă căduse din întemplantare în depositul de iarbă de pușcă din vasul turcesc. Ceî ce scăpase cu viață, băltăcăiaă prin apă îndreptându-se spre laturea turcă fără ca să le vie în ajutor confrății lor din cele alte monitoare cari rămăsesese în loc încremențiți. Numai pavilionul turcesc roșu cu semiluna albă, scăpase din astă catastrofă și rămăsesese afară din apă fâlfâind d'asupra locului unde se întâmplase desastru.

După consumarea acestui eveniment grósnic și grandios, la care asistase întregă Brăila, cele-l'alte bastimente luară fuga fără măcar a trimite luntrele să salveze pe puținii mateloți ce scăpase de mórte. Acéstă datorie umană și-o îndeplini generalul Zotov comandantul Brăilei ; el se grăbi d'a trimite spre monitor trei șalupe cu aburi încărcate cu oficeri și marinari spre a face aceia ce nu făcuse Turcii. Din nenorocire ele sosiră prea târđiū ast-fel că nu putură scăpa de cât pe un marinar rănit grav, pe care 'l trimise la ambulanță, precum și stégul pe care 'l aduse la mal în triumf.

Brăilenii scăpați de acest dușman cumplit, sărbătoriră pe norocitul lor mântuitor cu mare entusiasm, îl purtară în triumf și îi dădură un banchet splendid.

Speriate de sórta camaradului lor, cele patru monitoare care rămăsesese neatınse nu mai cutezară să se expue atacului bateriilor Rusesci, ci se retrase adănc în brațul Macinului unde s'ar fi înămolit dacă n'ar fi fost nivelul apelor rîului mai urcat ca altă dată. Rușii în deșert le acceptară ca să mai iasă la iveală căci ele nu mai veniră. În aprinderea eutusiasmului, Rușii se hotărără să mérgă ei la dânsese spre a le face o mică vizită de etichetă.

Locotenentul de marină Dubasov, însoțit fiind de camaradii săi Kustakow și Petroff, de adjutanții Persine și Bahl și de comandantul flotilei nóstre Major Murgescu, care se oferi într'un

mod voluntar să'i însoțescă, se imbarcară în nóptea dintre 12 și 13 Maiu în miclele șalupe *Xenia*, *Țarevic*, *Gighet* și *Țarevena* împreună cu 41 mateloți și piloți, plecară din Brăila fără sgomot și fără ca să scie mateloții unde se duceau, făcură nouă kilometre pe un timp posomorât dar nu întunecos, și se apropiară de acele patru monitoare care începuse să se dărască mărindu-se din ce în ce. Marinarii fură surprinși și unul din ei dișe: Uite monitoarele, dar Dubasov îi dișe să tacă și Petrof se uită la césornic; era două ore și jumătate din nópie.

Orăcăitul bróștelor din bălțile vecine acoperi sgomotul produs de helicele șalupelor și permise îndrăsneților marinari ca să se apropie bine de unul din monitoare.

— Cine e acolo? strigă santinela după bordul monitorului zărind-i.

— *Sissi madam* (ómení buní), răspunse Maiorul Murgescu care cunosce limba turcescă.

Turcul după accent cunoscu că noi veniți erau străini și 'și descărcă arma. La auđul detunătorei sale, alarma fu dată și echipagiul monitorului fu îndată în picioare.

Momentul era critic; cu toate acestea Rușii nu 'și perdură cumpătul. *Țarevic* se lipi de monitor care se întemplase a fi *Hivzi-Rahcman* fratele geamán al lui *Lufti-Gialil*, și numai de cât aruncă torpila spre pereții vasului care 'l isbi drept în mijloc și fugi repede spre larg printr'o grindină de mitralii aruncate de cele alte trei monitoare.

Îndată după aceia isbucni o grósnică detunătură, *Hivzi-Rahcman* se spintecă drept în două, iarba de pușcă din bastiment făcu esplosiune, un foc infernal eși din pintecele vasului și apa respinsă de extensiunea esploziuneii, sări în sus în valuri enorme și căđu grămadă preste șalupa ce fugea în ruptul capului dar în currentul primejdiei.

— Mașina înapoi, strigă Major Murgescu care se afla pe bord, și fără să se teamă de primejdia unei esploziuni produse de acéstă neasceptată isbire care răsturnase tot, se repeđi

în camera mașinei pe jumătate inundată, răsturnă vaporul și ajutat de mașinist, care nu 'și părăsise postul, manevră astfel în cât scăpă vasul.

Mateloții turcesci din cele trei monitoare urlau cu turbare, artileriștii și fantasinii dau orbesce prin întunec și, dint'aste împușcături, focuri peste focuri, Gighitul se alese cu pupa crăpată de un obuz, iar bastimentul lui Persine avu pupa sfărîmată și interiorul se umplu de apă. Cu toate astea Rușii nu se descuragiară. Vădînd că Hivzi-Rechman nu se cufunda repede, Xenia se repeși iarăși spre monitor, îi aruncă și ea o torpilă, în cea altă lature, și după ce 'l isbi drept în mijloc, fugi în grabă. La minut după aceia pereții Monitorului se desfăcură într'altă parte, o nouă exploziune se auși, și de astă dată monstru de fier se cufundă în apă cu repeșiciune.

Xenia fu acoperită de sfărîmături, un oficer din ea fu sdrelit la umeri de o ușă de cabină ce sărise din monitor, o bîrnă se încureă în helicele sale, dar cu toate acestea, scăpă și dînsa cu ajutorul celor alte vase și putu să se reîntorcă cu toate în Brăila fără să numere măcar un mort sau vre-un grav rănit.

Ast-fel în 10 minute 6 oficeri și 41 ómeni, imbarcați, pe nisce vâscióre de mic preș, distruse un bastiment care costase 2 milióne și prăpădi un echipagiú de 219 ómeni. Echipagele celor trei monitoare uimite de spaimă nu cuteđară nici măcar să 'i urmărăscă.

Aceste curagiose exemple inflăcără entusiasmul și escită emulațiunea între Ruși, dar numai obținură aceleași norocite succese. Turcii se deșteptară din toropela lor și luară precauțiuni. Cele trei monitoare profitând de creșterea apelor, fugiră pînă la Hârșova și Rușii luându-se după ele, și ne mai putînd să să apropie de dînsese ca să le arunce în aer, fură nevoiți să le lase în pace puindu-le însă în stare de nemișcare. În zadar șalupa Română: *Fulgerul* și șalupele Ruse *Țarevicí, Xenia, Gighitul și Zapajdenia* comandate de căpitanul Rogul și conduse de major Murgescu, locotenenții Dubasof, Turcul, Sestacov, de mai mulți oficeri și de 84 marinari, se duseră într'o

M. S. Domnul salută din bateria Carol (Calafat) bomba turcească cădută lângă M. S. 15 Maiu, 1877.

nópte, uniî pe la Gura Ialomişii şi alţii prin braţul Măcinului ca să le captureze; în zadar bravii marinari se expuse la mari primejdii, sub focul monitoarelor cari crescuse încă cu două trămise de la Silistra; în zadar înfruntară focul mai multor baterii după uscat din preajma Hârşovei, căci nu mai putură să se apropie de ţinta ce urmărea. Ne mai putând face alt-ceva mai bine, comandantul acestor vase înconjurară monitoarele duşmane cu sute de torpile, şi ast-fel oraşele române după marginea Dunărei, scăpară de dâensele ţintuindu-le în loc ca să nu se mai misce.

Mai în acelaşi timp pe mare, la gura Sulinei, bastimentul numit *Marele duce Costantin* plecă din Odesa, conducând în remorcă şese bastimente torpile, şi se apropiă de Sulina unde se aflau trei cuirasate turceşti în ancoră şi unul evoluând. De îndată ce se apropiară de Sulina, vasul No. 1 comandat de locotenentul Puşchin, precum şi vasul No. 2 condus de locotenentul Rojdestvenski merse repede înaintea inamicului, iar vasul Cesma condus de locotenentul Zaciareny rămase mai înapoi ca să vie celor alte în ajutor la vreme ce nevoe; din nenorocire firele conducătoare ale torpilei de care era însoţit acest vas se încurcă în helice şi îl opri în loc.

Intr'acest timp vasele No. 1 şi 2 mergeau înainte; Rojdestvensky se îndreptă spre cuirasata cea mai apropiată, care era sub ancoră drept înaintea şalupei sale, şi Puşchin merse mai înainte. Rojdesvensky fu îndată ăărit de santinela duşmană şi salutat cu împuşcături şi lovituri de tun; el dătu drumul vaporului, aruncă torpila, dar din nefericire acesta isbucni mai înainte d'a ajunge sub cuirasată şi nu 'şi produse efectul. Lui Hobart Paşa datorau Turcii această mântuire, căci din ordinul său comandantul bastimentelor acostate pe mare înconjurase vasele cu nisce lanţuri împletite ca plasa şi purtate din distanţă în distanţă de giamandure.

Intr'acest moment critic locotenentul nu'şi perdu curagiul, dătu extensiunea cea mai mare vaporilor şi sbură iute din orbită focurilor inimice. Ajungând departe, vasul rusesc îşi muia

mersul și se opri pe loc ca să ascepte pe Puschin, dar această imprudență era aprópe să'l piardă. Un monitor se luă după el tocmai în momentul când aburii din cazanul său se rărise și se potolise, și nu scăpă de primejdie de cât numai prin curagiul mașinistului Cancerov, care puse pe foc fel de fel de grăsimi și de materii inflamabile spre a da extensiune aburilor.

Cele-alte șalupe nu cutezară să intre în acțiune; ele se măr-giniră a se uni cu cele-alte două scăpate din primejdie și după aceea se înapoiară la Odesa, conduse fiind tot de vasul *marele Duce Constantin*. Numai vasul lui Pușchin fu cufundat de Turci, și dânsul fu făcut prizonier și condus la Constantinopole.

Intrarea împăratului Alexandru în România.

Pe când flotila rusă da un război așa de cumplit monitoarelor Turce, armata sa de uscat ocupa pozițiunile importante după marginea Dunării și se concentra în masse compacte la Galați, Brăila, Călărași, Giurgiu, Alexandria, Zimnicea și Turnu-Măgurele.

Intr'acest timp, Românii luaă pozițiuni în Oltenia : la Islaz, Bechet, Calafat, Poiana, Ciuperceni și Cetate dincolo de Olt, iar Turcii, ca să nu stea de geaba, după ce rărira incursiunile, că nu le mai da mâna să viziteze nisce locuri prea bine apărate, începură a o îndesa cu bombardamentele. Ast-fel Brăila și monitoarele de la Măcin, Gura Ialomiței și Hârșova, Călărașii și Silistra, Oltenița și Turtucaia, Giurgiu-Slobozia și Ruscicul, Turnu-Islaz și Nicopole, Bechet și Rachova, Ciuperceni-Calafat și Vidin, erau mai fără întrerupere în schimb de obuze și de proiectile cari n'aveau alte rezultate de cât să dărime case, să aprindă incendiuri și să omóre ómenii inofensivi. Din toate localitățile române: Giurgiu și Calafatul fură cele mai încercate; Giurgiu mai cu sémă, căci Turcii își îndreptau tirul spre el în loc d'a se gilcevi cu Slobozia unde erau stabilite bateriile rusesci. Asemeni și la Turci mai toate orașele

și mai cu sémă Vidinul, Rusciucul și Turtucaia fură fórte crud încercate de bombele Rușilor și ale Românilor.

La Oltenița, pe când încă pădea o diviđiune întrégă Română, Turcii cercară mai multe recunósceri protegiate de bateriile din jurul Turtucaei, la care luară parte un monitor și o colónă de infanterie; Românií însă prinse iute de veste, și cu artileria lor cea cu just tir și cu infanteria lor desfășurată în tiratorii, îi respinse cu mari perderi și dete foc Turtucaii, după cum voiú descri în detaliú într'un capitol următor. După acéstă ciocnire Domnitorul nostru depuse prima Stea a României pe pieptul unui brav soldat pe când țăcea în spital, și decoră pe General Manu comandantul expedițiunei cu medalia Virtutea militară.

Ce-va mai în urmă soldații de sub comanda colonelului Cantili la Corabia respinse cu aceiași vrednicie atacul a două monitoare turce, și de astă dată artileria noastră iarăși dovedi cât de bine își cunósce meseria, sfărímind coșul unui monitor, aruncând un obuz pe feréstra celui d'al doilea unde și isbucni, și silindu-le pe amândoué să se retragă în Rachova spre a'și repara stricăciunile, sub protecția unui al treilea monitor ce le sosise într'ajutor.

Până la intrarea în România a marelui Duce Nicolae, comandantul șef al armiei de operațiune din Europa și până la sosirea sa în Ploesci care în comun acord cu guvernul român fusese ales ca quartier general al armatei ruse în timpul în care el va sta în România, lucrurile se mărginiră aci; de îndată însă ce dânsul își stabili cartierul general la Ploesci și se decise ca Oltul să fie linia de demarcațiune între armia Română și cea Rusescă, începură un șir neîntrerupt de recunósceri peste Dunăre, care permise armii creștine a cunósce pozițiunile inamice și țăria sau slăbiciunile lor.

Cazacii trecéu Dunărea în bărci și chiar în not ca la ei acasă, goniră din Ghecet pe ultimii turci ce mai rămăsese acolo, colindară pe sub Balcanii Dobrogei o distanță bunicică și se reîntórse la Brăila fără să dea ochii cu picior de Turc.

Alți Cazaci ocupară insulele Mocanu și Ramadanu din fața Giurgiului și alții cutreierară mai multe alte ostróve vecine cu Hârșova.

Operațiunile cele mari însă nu începură încă: ele se păstrău ca să se desfășure sub ochii Majestății Sale împăratului Alexandru al II-lea, care vesti venirea sa în România pentru ziua de 25 Maiu. În ziua fixată, pe la 5 ore după amiazi, Majestatea Sa ca și răposatul său părinte Țarul Nicolae Pavlovici, la 1828, călcă pe teritoriul României; de astă dată însă numai intră călare ca predecesorul său, ci în drumul de fier, într'un tren splendid, ast-fel că la 6 ore séra se vèdu intrat în gara din Iași și în a doua capitală a României.

Populațiunea Română în tot-d'auna respectuósă către suveranii cari vin ca amici ai noștri, îi făcu o primire demnă de un asemenea ilustru óspete, dar venirea sa la noi fu turburată prin două accidente neprevédute; un june oficer rus a-nume Kusmanovicí, căđut în disgrația Impăratului, căci plecase fără voia Sa ca să ia parte în resbelul Turco-Sârb, se aruncă la picióarele Sale când se cobora din tren, și îi ceru grația. Țarul nu voi să 'i-o acorde, ci'l respinse cu asprime. Față cu acel refuz nenorocitul tînér se sinucise, străpungându-se cu un pumnal chiar în gară și mai la picióarele Majestății Sale. În seara aceleiași zile câte-va gherete de scânduri din piața sf. Spiridon se aprinse și arse din cauza iluminațiilor.

Acestă moarte tragică și acest incendiu de rău augur, care causă marelui institut de bine-facere o simțitoare pagubă întristă óre-cum acea splendidă di. ¹⁾

Aceste impresiuni neplăcute indispuse mult pe Ruși, dar fură îndată risipite prin căldurósa primire ce întâmpină marele Țar din partea tuturor Românilor în tot drumul ce făcu până

1) Aste două semne nenorocite întâmplăte chiar în ziua intrării Impăratului Alexandru, au fost după unii superstițioși prevestitoarele celor două nenorociri ce ne-a isbit pe noi Românii din cauza Majestății Sale, adică perderea Basarabiei și drepturile date cu sila la Evrei de către tratatul din Berlin.

la Ploesci. Un tren special, chiar acela ce fusese comandat în Belgia pentru usul Impăratului Napoleon III, al Franciei cu cât-va timp mai înainte de declararea desastrosului război de la 1870—1871, precedat de un tren de material și de lucrători de drum de fier și urmat de alt tren plin cu gardă imperială, conduse pe ilustrul oșpe în cartierul Său general, și acest parcurs îl făcu trecând mai numai prin arcuri de verdeață și în unanime aclamațiuni de bună-venire, fără să se mai întâmple alt accident. Românii își îndeplinesc bine datoria de ospitalitate și Țarul fu foarte plăcut impresionat.

Măria Sa Carol I, Domnul nostru, îi făcu a doua și o vizită de bună-venire, și în ziua următoare, Vineri la 27 Mai, Majestatea sa îi întorse visita fiind în Bucuresci, unde fu primit într'un mod atât de simpatice în cât i se risipi toate temerile și îndoelile în privința sentimentelor poporului Român. Intrarea sa în Bucuresci fu o procesiune triumfală.

În cea și scoborând în gară, se vădu întâmpinat de consiliul comunal al capitalei în frunte cu primarul său, care îi oferi pâinea și sarea tradițională, de înaltul cler al țerei, care îi prezintă crucea și evanghelia, pe care o sărută cu evlavie, și de toți înalții demnitari ai statului, cari îi urară bună-venire. După ce mulțumi la toți scurt și prea grăbit, M. Sa se sui într'o trăsură de mare gală, alături cu Măria Sa Doamna Elisabeta și porni spre Palatul Domnesc.

Acest drum fu pentru M. S. drumul Calvariului din cauza fricei ce îi inspira îndoitul cordon de gardă națională care încă nu fusese desființată și care fusese înșiruită de-a lungul străzilor în tot parcursul de la gară și până la palat. M. Sa nu se gândi un minut măcar că avea lingă sine pe M. Sa Dómna noastră care era iubită până la idolatrie nu numai de Români ci și de către străini, ci mereu fu muncit de chinul temerei vre-unui complot nihilist organizat de mulțimea polonezilor ce locuiau în Bucuresci. Cu toate acestea, mulțumită cerului și vigilenței prefectului poliției de atunci, generalul Radu Mihaș, Bucurescenii cu garda lor eșiră cu fața curată,

poliția română fu la înălțimea sa, nihilistii cu polonezii cu tot fusese mai din vreme expulsați sau puși la răcore și Împăratul se alese numai cu frica.

În schimb M. Sa în tot parcursul drumului ce făcu prin București, care fusese transformat în o alee de verdeață presărată cu steaguri Ruse și Române, întâmpină o priimire dintre cele mai simpatice din partea populației române, care își tapetase balconele și chiar zidurile caselor cu cele mai scumpe covore și șaluri, iar trăsura sa i-o umplu cu buchetele celor mai frumoase flori. Ajuns la palat M. Sa trecu în revistă garda de onoare, luă dejunul cu Măriile Lor Domnul și Doamna în sala cea mare de mâncare, tot asemenea de grăbit și de neastâmpărat, și pe la orele trei după amiazi se reîntoarse în Ploești iarăși grăbit, și iarăși cu frica în sîn, dar fără să i-se întâmple nimic, deși fusese pădit în trecerea sa pe stradă numai de șirurile gardei naționale compusă din cetățeni, iar nu de soldați de meserie sclavi ai ordinelor ce li se da.

Principele Gorciacov, marele cancelar al Imperiului care 'l însoțise, s'a stabilit în București la palatul consulatului Rus și a rămas acolo până la încheerea păcei.

Aruncarea in aer a moniforului turcesc Lufti Delil in dreptul Brăilei.

Războiul din Asia

Oștile ruse din Asia au trecut frontiera Turcăscă de-odată cu cele din Europa; cu toate acestea ele au început să opereze mai din vreme și să arunce mai întâiu spaima și consternațiunea între Turci și să-i încredințeze că nu dispuneau nici de trupe îndestulătoare și nici de comandanți destoinici.

Armata ce fusese pusă sub comanda marelui duce Mihail plecă din Tiflis sub conducerea generalului Loris Melicov mai înainte de declararea ostilităților, și în ziua când se rupsesse oficial pacea ea se împărți în patru colóne. O colónă de 30.000 ómenii sub comanda generalului Oblobjio apucă pe valea Rio-nului spre Batum, cea d'a doua forte de 35.000 soldați comandată de generalul Devel plecă spre Ardahan, a treia ce avea 40.000 oșteni porni sub conducerea generalului Tergucasoff prin Erivan spre Baiazid și a patra ce număra 60.000 de luptători conduși de însuși Loris Melicov, trecu prin Alexandropoli spre Cars.

Câte patru colónele aveau un singur obiectiv: Erzerumul capitala Armeniei, unde le aștepta Muctar-Pașa pe atunci numai cu 40.000 de ómenii. Fie-care însă avea să înfrunte dificultăți aproape imposibil de învins: căi ne umblate, defileuri periculoase, cursuri de riuri torențiale și prăpăstioase, și

pe lângă toate acestea câte o cetate întărită. Dificultățile erau presărate prefutindenii, chiar pe unde natura fusese mai ospitalieră, căci pe unde ea se arătase mai clementă, se grăbise mâna omenescă ca s'o mai înăsprască. Calea cea mai lesnicioasă era din toate aceia ce șerpuia de-a lungul văii Arpaciaiului, paralel cu cursul râului Carsciai, dar în marginea sa se afla fortăreța Cars, situată pe un vîrf de munte într'o pozițiune aprópe inabordabilă și întărită de curând după totă regulele științei moderne. Luarea în stăpînire a acelei fortărețe se impunea, orî-cât de mari sacrificii ar fi reclamat, și ocuparea sa fu înscrisă în planul de război întocmit de Loris Melicoff și aprobat de marele duce Mihail. Aceste fapte de arme erau foarte dificile, hotărîtoare chiar sôrteii viitoare a războiului; cu toate acestea aducerea ei la îndeplinire nu era de tot imposibilă, căci Muravieff deja a luat'o la 1855 și Șuvalov la 1828.

Armenia este locuită de trei rase deosebite: Armenii, Curđii și Lađii. Armenii, cari au suferit mai mult ca toți de injustițiile turcești, prîmiră pe Ruși ca pe niște trămiși ai prevedinței; Curđii, națiune aprópe nomadă, compusă din păstori și brigandii, se puseră la dispozițiunea Rusiei sperând căștiguri, ca apoi s'o trădeze mișelește, și Lađii mahometani înversunați, se declarară de la început ca ostili Rușilor, părăsindu'și casele și alergând să îngroșe regimentele Profetului.

Rușii în Asia, ca și în România, de-o cam dată se purtară bine cu popóarele creștine; chiar pe Turcii rěmași pe loc nu'i nedreptăți, plăti tot ce luară și de care avusese nevoie să ia fără de tocmelă și cu bani sunători, și cu modul acesta își atrase simpatia tuturor, chiar a musulmanilor.

Generalul Tergucasoff, care se afla la extrema stîngă, porni de la Erivan pe sub muntele Ararat spre Baiazid; de îndată ce trecu fruntaria el se întalni prin munții Sionghil cu capul tribului Gialinului, trimis de comandantul cetăței turcesci ca să'l intimideze. El își făcu datoria în cunoștință, se apucă să se laude că Muctar dispunea de trupe foarte numeroșe, și să'i spue că Turcii erau hotărâți să se lupte pînă la ultima extremitate.

Generalul Rus ca să se convingă de adevăr, trimise în recunoștere pe colonelul Filipov cu două regimente de infanterie, două sotnii de cavalerie și puțină artilerie spre muntele Samsu. Acastă colonă de recunoșcere zări în apropiere de Zanfrezur un număr ore-care de tiraliori Turci postați pe înălțimi, înaintă spre dânșii cu îndrăsneală și se pregăti de atac; dar Turcii, în loc de a priimi lupta, o luară repede la fugă și lăsară pe Ruși să ocupe satul.

A doua zi de dimineață cei din colonă vedură după înălțimile vecine cum că garnisona turcască părăsea citadela Baiazidului și apuca calea spre muntele Ala-Dagh. De îndată ce se incredință de una ca această, ei nu perdură vremea ci intrară în Baiazid și îl ocupară militarmente. După ce se făcură stăpâni pe porți și pe pozițiunile dominătoare din cetate, vestiră pe generalul care sosi pe dată spre a fi priimit cu pâne și sare de notabili orașului creștini și turci, și luă cetatea în posesiune în numele țarului.

Acastă evacuare ciudată și mai unică în istoria resbóelor: predarea acestei cetăți care era destul de tare, și care avea o garnisonă de 2000 ómení, fără o singură descărcătară de pușcă, predare care avu loc în ziua de $\frac{6}{18}$ Maiu provocă mai multe comentarii mai mult în Europa de cât în Turcia unde se mai întâmplase asemenea evenimente, și îndemnară pe mulți să creadă că aci rubla a jucat un rol mai mare de cât pușca.

A doua zi Tergucassov numi comandant al pieței pe locotenentul colonel Ihovaleschi, îi lăsă o garnisonă de 2000 ómení și el cu trupele sale se stabili afară din oraș la Arzib, asceptând să stea ploile cari 'l împedica de a merge înainte. Ca să împace pe Curđii ce se invecinau cu Baiazidul, numi pe Keviș-Oglu șeful lor comandant al districtului, și peste trei zile după încetarea ploilor, se puse pe drum. După ce traversă o culme mai pustie, semănată cu bolovaní de basalt ascuțiți care făcea calea din ce în ce mai anevoioasă, ajunse la Diadin, capitala unui district Curd destul de populat și 'l ocupă fără rezistență.

Acest oraș are o pozițiune strategică importantă, căci conduce în basinul lacului Van, vatra Curșilor, care la un moment ar fi putut prea bine să le tae orî-ce comunicație și să'î fie la respect. Generalul, Tergucassov îndată ce vuse mâna pe aceea poziție importantă, o utiliză pe dată întărind'o puternic, și după aceea trimise o colónă forte spre Van, unde aflase că se adunase vr'o 15000 Turci mai mult neregulați gata să'l atace. Cađacii din cari se compunea aceea colonă, se re-peđiră cu curagiū spre dușmanī și'î puse iute pe gónă.

Turcii uimiți, zăpăciți și descuragiați renunțară d'a mai apăra Vanul, il părăsiră fără să încerce cea mai mică opunere și se retrase la Karakilisa în câmpia lui Murad-Su. Generalul Rus lăsă la Diadin un detașament numeros, porni spre Murad-Su pe un drum mai lesnicios, cu tóte că era strîmt și ajunsese la Surp-Oganes (Ucikalisa), unde puse mâna pe o mare cantitate de proviđii de hrană pe care le împărți la Armeniī săraci, adică la aceia de la cari fusese răpitate de Turci. Ajungênd acolo, stătură vre-o 12 ȓile spre a permite oștenilor armeni cari e raū destul de numeroși să mērgă ca să se închine la monăstirea Sf. Ión Botezătorul fondată de Sf. Grigorie apostolul Armeniei. După aceea organisă aprovizionările armatei printr'acea cale așa de anevoiosă, sili un număr de 10.000 Turci ce se putuse strînge la Karakilisa, Alcerc și Azchan, să se retragă înapoi spre Erzerum, ocupă aceste trei pozițiuni, și după o lună de un marș penibil prin defileuri de basalt, în urma unui șir continuū de victorii fórtē lesniciose, reuși a se împreuna cu corpul lui Loris Melicov la intrarea frumoșei câmpii a lui Murad-Su.

Armata de la Alexandropoli de îndată ce trecu frontiera în frunte cu Loris Melicov, începu ostilitățile la Gialab Tișut, la Ticknis și la tóte posturile de frontieră ce întâlni; după aceea puse pe gónă 600 de Curđi și alungă o companie de dragoni Turci, ucigându-le 4 ómenī și prindênd prizonieri 7 ofițeri și 96 călăreți, pe cari 'î trimise la Alexandriopol; imediat după aceea puse corpul său de geniū ca să repare drumurile și podurile și să res-tabilească linia de comunicație atât dinainte cât și dinapoi sa.

De îndată ce sfinşi podul peste Baiadur, grosul armatei se angajă pe drumul ce conduce la Kars şi umplu valea Arpaciaiului cu care, căruţe, trenuri, tunuri, cai, trupe şi muniţiuni. Drumul deşi se făcuse ceva mai practicabil, nu era însă îndestul de lesnicios; ca să'l facă ceva mai bun, o colónă de săpători porni înainte şi începu a'l curăţa de bolovanii şi a nivela pământul. La o mică distanţă un escadron pe Karapapaci echipaşi de către Turcia veni să se ofere spre a servi în armata Ţarului; şi Generalul Melicov se grăbi a'î priimi, deşi ajutorul lor îi fu mai mult spre pagubă de cât spre folos, fiind neascultători şi nedisciplinaţi.

Cu cât mergea mai spre Kars, cu atât numărul acestor barbari se înmulţea alergând sub steagul rusesc, şi cu atât Comandantul găsea mijloce de a'î utiliza în strângerea provisiunilor pentru care treabă erau prea competenţi. N'avea cum face aminteri, căci dacă nu'î priimea, aceşti barbari ar fi fost în stare să întorcă armele împotriva Ruşilor, şi această alternativă nu'î venea de loc la socotélă lui Melicov. Prima séră o petrecu Ruşii la Mollah-Musa în depărtare numai de 6 kilometri de frontieră şi a doua şi porni înainte; ante-garda puse mâna de cu vreme pe 177 prizonieri, pe cari îi expediă la Alexandropoli şi plecă înainte.

Din cauza marelui convoi de muniţiuni şi victuale, armata Rusă nu putea să facă pe şi mai mult de opt kilometri, astfel că a treia şi de la plecare, adică la 13 Aprilie, abia reuşise a se scobori în albia lui Carsciai, afluentul Arpaciaiului, care trece prin Kars, a trece pe cel-l'alt mal prin apă şi a petrece noptea la Samagar unde populaţiunea originală din Caucas fraternisă cu armata; doua şi ea se opri la Kureudara unde la 1852 o mână de Ruşi bătu un număr împătrit de Ţurci. Populaţiunea şi aci fără distincţiune de religiune îi priimi bine şi le procură toate îndestulările, căci şi ei se purtară bine cu ómenii pacifici şi desarmaţi.

De la Kurcubara, Ruşii se opriră la 15 la Zaim, 20 kilometrii departe de Kars. Ajungând acolo, generalul Loris Me-

licov își stabili cuartierul său general și poposi câte-va zile spre a organiza modul de comunicațiune și de aprovizionare; stabili o linie telegrafică, aședă un număr suficient de ambulanțe și aduse de la Alexandropoli tot materialul de geniu și de asediu.

După ce 'și odihni bine oștile, generalul Loris Melicov trimise 27 sotnii de cazaci și 16 tunuri spre Sud și spre Sud-Est de Kars ca să exploreze locurile și să distrugă ori-ce fel de comunicații cu Turcii din Kars. În urma acestor dispoziții, ordonă la două batalioane de grenadier și la o sotnie de cazaci din Daghestan protegiate de 4 tunuri ca să facă o demonstrație în jurul cetății. Acest detașament se apropie până la 6 kilometri de Kars și se întorse înapoi fără să întâmpine vre-o rezistență sau măcar vre-o urmă de dușmani. Într'acest timp corpul de exploratori care plecase mai înainte cutreeră, țara până la o distanță de 100 de kilometri spre Erzerum, fără a da de urmă de Turci, conăci la Kani-Keui, apoi merse la Vladicars, ocoli Carsu și 'i întrerupse comunicațiunile cu Erzerumul; tot de-o-dată un detașament dintr'ensul merse la Lacighirt și Zaligea și distruse linia telegrafică, și altul merse spre Verisan la piciorul muntelui Soganli Dagh și dete ochi cu opt batalioane de Turci care se retrase spre Erzerum îndată ce'l vedură. Acest detașament făcu ce-va și mai mult, intră în redutabilele defileuri ale lui Soganli Dagh și puse pe gonă batalioanele Turce ce veneau în grabă spre Cars, în care era chiar însuși Muctar Pașa, și le isbi într'un mod așa de cumplit, în cât fugarii își părăsiră și bagagele și munițiunile. Dacă detașamentul rus ar fi fost o armie numerosă, rușii ar fi ernat la Erzerum și pôte mai departe, iar nu s'ar fi întors înapoi la Alexandropoli cum vom vedea mai la vale.

Turcii zdrobiți de fugă și oboselă, fură siliți de Muctar-Pașa să se oprască, să ocupe niște pozițiuni tari aproape de Verisan și să'și pue viața în primejdie ca să scape onórea militară. Rușii, fiind cu mult mai puțin numeroși, nu cutezară să'i atace și'i lăsară să'și urmeze calea spre Erzerum.

Un alt detașament înaintă până la Olti; toate aceste recunoșceri, cari avéu de scop explorarea vecinătăților Carsului, făcură așa mare sgomot în Europa în cât totă lumea, și Turcii mai cu seamă, creșură că Rușii au terminat deja campania din Asia și că se află numai la câți-va chilometrii departe de Erzerum.

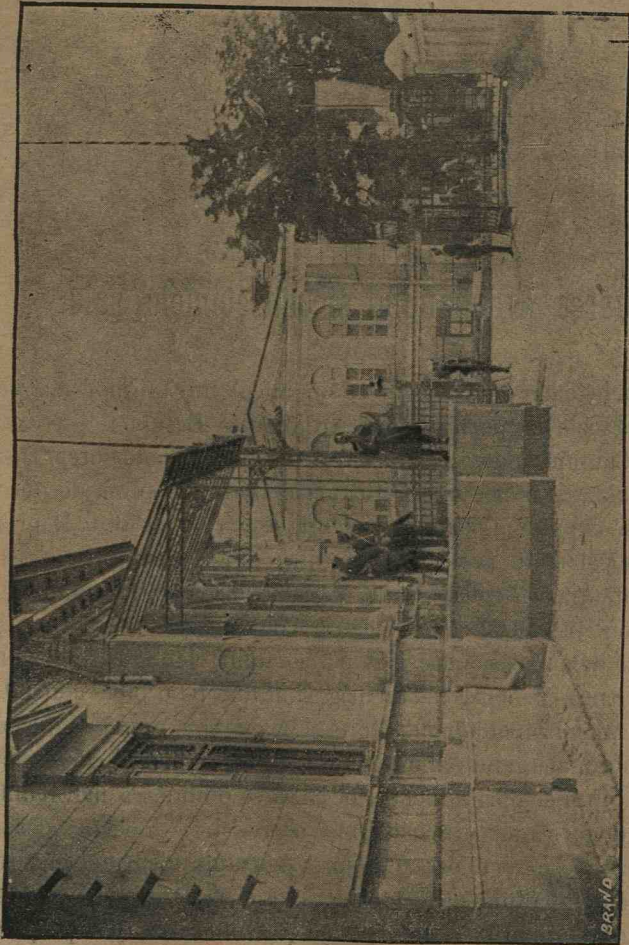
Forțele rusesci însă în Asia ca și în Europa nu erau [atât de numeroase; generalul Ignatief fusese rău informat de către ateașaii săi militari și de către numeroșele sale iscóde; el trimisese la St. Peterzburg rapórté în care micșorase cu mult mai jos de cât rélitatea forțele militare de care putea să dispue Sultanul. Aceste informațiuni greșite causeră mult rău Rușilor și combinațiilor strategice ale statului lor major.

Abia la facia locului Marele Duce Constantin și ajutorul său generalul Loris-Melicov vădură realitatea, recunoscură greșeala ce se făcuse și simțiră dificultățile ce aveau să înfrunte până să aducă la bun rezultat opera ce începuse într'un mod atât de ușuratec.

Simțindu-și slăbiciunea, generalul Loris-Melicov, pentru ca să-î micșoreze efectele și să scape din încurcătură, își concentră forțele sale cele mai numeroase și mai principale în jurul Carsului și începu a-î investi încetul cu încetul ocupând pozițiunile înalte din vecinătate și armându-le cu tunuri de calibru foarte mare. Pentru ca să-și asigure reușita în operațiunile sale, el trimise o nouă expedițiune la Kagisman, în direcțiunea Baiazidului împărțită în două colóne și pe căi deosebite de cât acelea, ce bătătorise Tergucasoff cu trupele sale. Acéstă expediție merse și nopte prin defileuri strimte de munți și poteci înguste. Ambele colóne se întâlniră în fața Kaghismanului și se preparară de atac, dar locuitorii le eși întru întâmpinare cu pâne și sare, le spuse că garnisoana s'a retras spre Erzerum și le puse la dispozițiune un număr considerabil de arme și munițiuni.

A doua și, Rușii dintr'acéstă colónă lăsară în oraș o mică garnisonă și pe sub-seară se întâlniră cu Tergucasoff și cu armata sa în preajma lui Murad-Su.

Aceste operațiuni relativ lesnicioase, provocate de tactica urmată de Turci la început, amăgi întru cât-va pe generalul Loris-Melicov, și 'l făcu în unele locuri să iasă din înțeleapta

Cuarterul general al Țarului Alexandru II al Rusiei din Ploesci.

sa prudență. Aceste greșeli le plati ca și marele Duce Nicolae în Europa prin crude decepțiuni.

Luarea Ardahanului și consecințele sale.

Colónele care dătură ochi cu inamicul într'un mod mai serios, fură cele ce pornise spre Ardahan și Batum.

Cea d'ântâiu, îndată ce trecu frontiera pe lângă fortăreța rusă Alcabalaki, pe o cale mai puțin accidentată dar plină de noroi adânc și expusă la vânturi violenți, se opri în dreptul Bagriacotunului și stătu acolo vr'o 15 zile; în acest timp antegarda sa înaintă până la Taghestan, departe de Ardahan numai cu 20 kilometri. După ce 'și asigură comunicația cu frontiera și mijlócele de aprovizionare, și după ce stabili comunicații cu corpul lui Loris-Melicov, pe un frig simțitor, pe o plóe măruntă amestecată cu zăpadă înghețătoare, și pe o vreme nesuferită, oștenii înaintară alergând din munte în munte și trecând prin văi nămolóse, și nu se opriră nici de loc ca să se odihnescă mai nainte d'ași ajunge scopul urmărit. După ce reuși și după ce se asigură prin dese recunósceri despre siguranța locurilor, general Devel comandantul acestei colóne se opri la Pankis în vecinătatea Ardahanului în dreptul fortăreții Guliaverdi, și se prepară de atac.

Intr'acest timp, pe când generalul Loris-Melicov făcea dese recunósceri în jurul Carsului, o cétă de Cazaci dătu de o pa-

trulă Turcă, o făcu prizonieră și la unul din bașibujuci găsi o epistolă în care Husein-Sabri-Pașa Comandantul Ardahanului făcea cunoscut lui Muctar-Pașa toate părțile cele slabe ale Ardahanului și nevoile în care se afla, și i-l ruga să ia grabnice măsuri ca să repare răul. De îndată ce fu pus în cunoștință de cauză prin conținutul acelei scrisori, generalul Loris-Melicov se decise ca numai de cât să profite de aceste prețioase informațiuni; așa dar fără să piardă vreme părăsi Zaimul la 28 Aprilie, împreună cu o colonă forte comandată de generalul Haimann, și la 1 Maiu ajunse la Pankis și se uni cu armata generalului Devel.

La 2 Maiu generalul Haimann ocupă înălțimile din fața fortului Guliverdi, care era situat la sud-estul cetății; la 3 fură așezate bateriile de asediu și la 4 dimineta începutu bombardarea, mai întâiu despre nord-est de către generalul Devel, și mai apoi despre sud-est de către general Haimann. Turcii răspunse din forturile Sinker-Kartabia, Icalitabia, Guliaverdi și chiar din reduta Ramazan care era afară din linia de atac, tot în modul obicinuit de ei, adică cât se poate de slab și fără de multă îngrijire, din care cauză făcură prea puțin rău Rușilor care erau adăpostiți prin păduri.

Focul Rușilor fu mai cu efect; în scurt timp casematele Turcesci fură ciuruite, ȱidurile fură dărămate, cazarmele fură distruse și focul începutu să se ivescă în fortul Guliaverdi. Pe sub seră, bateriile turcești fură silite să rărescă tirul și chiar să tacă, și rândurile soldaților lor să se impuțineze într'un mod simțitor.

După dobândirea acestor rezultate, general Devel dătu ordin la o parte din armata sa ca să ocupe nisce înălțimi precum și un câmp întărit din fața fortului Guliaverdi, și numai de cât Rușii porniră înainte plini de entusiasm, intrară în foc sub o ploe cumplită de glonțe și de mitralii, ocupară pe rând două pozițiuni și făcură pe Turci să se retragă din fort și să fugă în Ardahan. După ce dobândiră acest succes, Rușii suiră cu multă trudă mai multe piese de artilerie pe platoul ce ocupase și începură să fulgere d'acolo pe dușmani.

Intr'acest timp general Haimann v d nd că artileria turcă a amu it, se repe i in fruntea col nei sale spre fortul inamic, mai 'nainte d'a priimi ordinul de atac, făcu două verste sub un foc ucig tor,  i de indata ce ajunsese sub ziduri, incepu să le escaladeze  i sări cu ai săi inăuntru fortului ca o vijelie. Turcii cum se vădură coprinqi din două p r i: despre nord de Devel  i despre sud de Haimann, luară fuga tocmai in momentul in care Sabri alerga in fuga spre a le veni intr'ajutor impreună cu rezervele sale. El se int lni cu fugarii la jumătatea drumului, dar nu mai putu săi mai int rc  inapoi ci se retrase impreună cu ei in ora , lăsând Guliaverdi in mânele Ru ilor. Dece tunuri, 2000 l di cu cartu e, un mare număr de arme  i o cantitate considerabilă de proviziuni cădu cu ac st  ocazie in mânele Ru ilor care perduse in acea inc erare numai 188  meni r ni i  i 20 de morți. Perderile Turcilor fură mai mult ca indoite.

De indata ce Guliaverdi fu luat, Ardahanul nu mai putea să reziste; a doua  i, general Loris Melicov trimise lui Sabri Pa a un parlamentar cu cerere ca să capituleze,  i fiind refuzat incepu din nou bombardarea.

In cur nd zidul de cingătoare al Ardahanului fu stricat, apoi colónele dominătoare fortului Sinkerul fură luate cu asalt după o luptă scurtă dar s ngeros , fugarii fură urm ri i  i fortul ocupat.

In acela i timp, general Duchovschi lu  câte una t te micide int ririi dinnaintea cet i i  i intră in Ardahan mai de o data cu fugarii. Ru ii luară pe r nd câte o casă  i câte o stradă, p n  ce ajunsese la conacul guvernatorului; acolo fură nevoi i să mai stea căci se incinsese din nou o luptă s ngeros .

General Haimann după luarea Sinkerului intră in ora  pe cel alt mal al r ului Curul, care travers z  cetatea, ocupă numai cu 200 de  meni singura punte aruncată peste acest r u care impreuna cele două maluri pr p stiose, intre care nu mai era posibilă altă comunicație,  i dob ndi meritatul titlu de ero  al Ardahanului, stabilind cu un număr f rte restr ns de luptători acea comunicație care fu d'o importantă capitală pentru viitoarele opera ii,  i men in nd'o cu bravură.

La șapte ore Turcii cu totul zdrobiți, luară fuga spre Batum prin Ardanuc și valea Ciurucului și târără împreună cu ei pe Sabri Pașa care, ajungând la Erzerum, fu dat judecăței sub nedrepta acuzare de nepricipere și lipsă de bărbăție. La 8 ore Rușii erau stăpâni peste cetate și peste toate dependențele ei, peste fortificațiunile sale cele grandioase, peste 90 de tunuri, peste un lagăr complet bine întărit și peste o imensă cantitate de munițiuni și de proviziuni, iar la nouă ore seara oștile victorioase intrară triumfătoare în oraș. Perderile Rușilor fură prea mici pentru un succes așa de strălucit. Turcii pierduse 1750 morți și un număr mai mult ca indoit de răniți.

Căderea Ardahanului produse o consternațiune și o panică îngrozitoare la Constantinople; softalele se revoltară în număr considerabil și năvăliră spre Camera deputaților, cerând destituirea lui Redif-Pașa și a lui Mahmud Damat, favoriții sultanului. Președintele Camerei îi duse la Sultan spre a le împărtăși cererea, și Sultanul le promise o grabnică îndreptare. Creștinii spăimântați de această panică, care întăritase până la paroxism ura Turcilor contra creștinilor, începură să ia măsuri de apărare și cei mai bogați să părăsescă capitala Padișahului. Chiar Miniștrii turci intrară la grijuri, și ca să potolască febrele generală, fură nevoiți să scuture tradiționala lor toropelă orientală și să se pue serios pe lucru, dar acea activitate nu dură mult timp!

Intr'acele momente norocul se decise a mai mângâia pe Turci și a le surâde pe la unele locuri. Orașul Rus Poti, care avea un port căutat pe Marea neagră din cauza capului de cale ferată ce-l unea cu Tiflis capitala Circației, și care fusese pus la adăpost de bombardarea cuirasatelor Turcesci prin nenumărate șiruri de torpile, fu deblocat prin nisce cufundători dibaci cari scose torpilele afară, și fu bombardat cu o furie distrugătoare. Aceiași sortă avu și orașelul sf. Nicolae, iar orașul dechis Sucum-Kale din Abhația fu surprins și ocupat de Turci mai odată cu Ardahanul și servi ca centru de operație a tentativelor de revoltare a Mahomedanilor din Caucas, ceea-ce știm că n'a reușit mai

de loc. Aceste mici succese nu dătură rezultatele aşceptate şi nici nu schimbară întru cât-va mersul războiului din Asia. În scurt timp după aceia portul Poti fu presărat cu noi torpile şi pus la adăpostul bombardărilor vaselor turcesci; acelaş lucru se făcu şi la sf. Nicolae, şi la 27 Septembrie 1877 corpul de expediţie din Abhađia a fost silit să se retragă, şi Sucum Kaleul a căđut iarăşi în mânele Ruşilor.

Ca consolaţiune pentru Turci într'acele momente critice, putem număra ca succes al lor şi operaţiunile corpului Rus de la Rion care fu încoronat de cel mai deplin nesucces din primele sale ăile de operaţiune. Aci împrejurul Batumului fură date bătăliile cele mai sângeróse şi suferiră Ruşii perderile cele mai simţitóre. Ómenii şi tărâmul, Lađii, duşmanii cei mai aprigi ai Ruşilor şi ai creştinilor, precum şi teritoriul de operaţiune, care la fie-ce pas era semănat cu râpe înalte şi văi adânci, contribuiră nu puţin ca să împiedice pe Ruşi d'a face vre-o ispravă. Cuirasatele Turcesci cari se puteau apropia de mal şi a arunca obuze în Ruşi din formidabilele lor tunuri, adăogară numărul dificultăţilor ce aveau să înfrunte Ruşii.

Derviş-Paşa comandantul armiei de la Batum, putu singur să se laude în acea epocă cum că a dat ochi cu Ruşii, că i-a înfruntat şi că a reuşit să-i opréscă în loc. Cu totă capacitatea şi bravura generalului Oblobjio şi cu tot eroismul oştilor sale, Ruşii nu putură să forţede trecerea spre Batum, ci fură nevoiţi să se opréscă pe malurile riului Ciuruc sau Kinsrichi pe înălţimele Ciuciubanilor, după ce dătu două bătălii victorióse dar sângeróse, una de malurile piriului Aciua, şi alta pe ale Kinistrichiului, fără însă să pótă lua înălţimele Gihe-Giri cheia Batumului şi să dea ochi cu zidurile cetăţii. După ce dătu fără succes mai multe bătălii prin vecinătatea acestor locuri prăpăstóse, cea mai mare parte din armata Rionului a fost nevoită a reintra pe teritoriul Rusesc, şi vėđându-se acolo, a reuşit a pacifica Abhazia şi a recupa Sukum-Kaleul.

Perderea Ardahanului de şi durerósă fu însă o norocire pentru Turci, căci îi smulse din toropeala în care se aflau, sili

pe cei de la seraschierat să trimită lui Muctar-Paşa oştile şi banii ce accepta de atâta timp şi să întorcă în parte-le róta norocului care favorisase așa de bine pe Ruşi până aci.

Muctar-Paşa, căpătuit de ómenii şi mai ales bine pověțuit de către colonelul Englez Kembel, ataşatul militar al Majestăţii sale Britanice şi de către renegatul Ungar Feiði Paşa, luă nisce precauţiuni înțelepte şi salutarii. Mai întâi de tóte atrase în parte-í pe Curđi care mai nainte îi părăsise pentru Ruşi, formă din ei şi din simburile garnisonelor din Baiazid şi Derbent un corp nou de armată, apoi se întări vėrtos la Zevin şi la Korasan şi aşteptă după aceia pe inimic ca să vie la densusul spre a-l ataca în nisce poziţiuni favorabile planului său de operaţiune.

După ce vėdu Carsul investit, Loris Melicov începu să 'l bombardeze împreună cu general Devel, şi dătu ordine lui Tergucasoff ca să trecă prin defileul Soganli-dagh şi să mérgă, de şi dispunea de trupe fórte ne îndestulátore, spre Muctar-Paşa, de ale cărui fórte avea o informaţie cât se póte de greşită. Tergusacoff se supuse, trecu defileul cel spăiměntător cu cea mai ne descrisă dificultate, ocupă Olti, înaintă până la Hindiş care e mai la pórtă Erzerumului şi se apropiá de defileul Kara-Derbent, dar acéstă repede şi îndrăsněţă innaintare nu 'i fu de nici un folos, ci din contră îl viri într'o cursă primejdiosă din care scăpă cu mari sacrificii şi cu nisce sacrificii uriaşe.

Muctar-Paşa cum auđi că Ruşii au ocupat poziţiunile în care vrea el să'í vadă, se repeđi numai de cât spre densele, ocupă poziţiunile Promdagului şi aşteptă atacul pe o înălţime de 3000 de metri aprópe inabordabilă, şi începu să trăsněscă cu artileria sa trupele rusesce din vale.

Din norocire pentru Ruşi generalul Tergucasoff era un bun comandant şi un brav oştén; el fără să se sperie de primejdie se grăbi s'o infrunte cu bărbătie.

La 4 Iulie începu lupta, şi cu tot numărul superior şi cu tótă poziţia avantajiosă a inimicului, el reuşi să sue cóstele împreună cu armata sa, să ocupe culmele şi să dispute duşma-

nilor pozițiile dominatōre ce ocupau. După o crâncenă luptă ce avu loc printre stânci, Turcii fură învinși, scoși din pozițiunile lor și puși pe gōnă de infanteria rusescă, și după ce să scoboriră în vale, fură luați în priimire de cazaci care 'i urmări fără de cruțare. Intr'acéstă din urmă încăerare fu p'aci p'aprobe să cadă prisionier colonelul engles Kembel și fu ucis Mehemed-Pașa.

Invingerea de la Dromdagh produse multă descuragiare între Turci; fu vorba chiar d'a părăsi Erzerumul în voia întemplării, dar nu fu așa de folositōre Rușilor, căci ei erau puținii numeroși și Muctar-Pașa fu în positiie d'a le oferi o nouă luptă la Daghar, care avu loc la 7 Iulie, pe care Ruși trebură s'o priimescă, de și erau zdrobiți de oboselă. Intr'acéastă luptă Ruși desfășurară multă bravură, se luptară ca nisce eroi, luară, perdură și iarăși reluară pozițiuni spăimintatōre, și nu cedară un palmac de loc, de și suferiră perderi simțitōre, dar în cele din urmă numărul innăbuși eroismul. Séra ce e drept apucă pe Ruși în pozițiunile ocupate de diminēta de către Turci, însă a doua zi, aflând că nu mai avea munițiuni, Tergucasoff dădu de știre lui Loris Melicov că să-î vie în ajutor, și, ne permițendu-î forțele de care dispunea ca să stea pe loc, se retrase spre Murad-Su.

Melicov alergă în ajutoru-î, părăsi în mod brusc bombardamentul Carsului, și porni spre Erzerum. Trămise mai întiū înaintea sa o puternică anteguardă călărētă care cu cât-va timp mai nainte surprinsese un mare număr de cavalerie Turcă la Begli Ahmed și o nimicise mai pe tōtă; acea anteguardă merse atât de repede, în cât ajunse fără zăbavă la Saracamișul, trecu pe lângă defileul Sognali Dagh și sosi la Korasan a doua zi dar după retragerea lui Tergucasoff. Grosul armatei mergend mai încet ajunse a doua zi, adică la 11 Iulie, după ce Tergucasoff deja se retrăsese din fața inamicului, învins din cauza celor descrise mai sus, și Turcii avusese timp ca să se desmeticescă. Un general prudent și prevēdător ar fi priceput numai de cât că a sosit prea târziu și că o sfortare a norocului, după ce a trecut momentul priincios, ar fi fost cel puțin un act prea îndrăsneț, și s'ar fi retras spre a reinconjura Karsul, și ar fi amānat

Camera Țarului Rusiei Alexandru II din Ploesci.

pentru altă dată o nouă cercare de surprindere, dar Loris Melicov, care până atunci fusese copilul răsfățat al norocului, nu vru să fie prudent, și o păși dând la 13 faimósa bătălie de la Zevin care compromise mai totă campania Rușilor din Asia.

Intr'acea bătălie, cu tóte eroicele lor sforțări, Rușii fură învinși, fără să fie biruiți. De și gloria victoriei fu a lor, ei fură nevoiți să abandoneze laurii culeși și să se retragă înapoi. Atunci ochii lor se deschiseră în privința forțelor și aptitudinelor roboinice ale Turcilor ; atunci găsiră forța lor numerică inferióră misiunei ce le fusese încredințată, și, ne putând face alt-fel, fură nevoiți, după o ȕi întrégă de luptă desperată cu Feizi pașa eroul ȕilei, și cu forțe numerice superióre și niște poziții admirabile, să se retragă în bună ordine și, protegiați de nópte, și să se pue la siguranța spre a se reforma, lăsând pe câmpul de luptă 36 oficeri și 850 soldați atât morți cât și greú răniți.

A doua ȕi Rușii plecară în grabă spre Cars, și ne mai simțindu-se în stare d'a susține asediul, după ce făcuse cunoștință cu trupele lui Muctar pașa de la Erzerum, care în scurt timp putea să soséscă și să 'l atace pe la spate, il despresurără, transportară tot materialul de asediú înapoi la Alexandropol și se întări la Idgir, unde stătu ca să se reformeze și să 'și întărescă forțele. Acolo stătu până la finele lui Septembrie. Tergucasoff se retrase la rëndul seú spre Erivan, împrăscia oștile Turcesci ce găsiră grămădite în jurul Bajazidului, a cărei mică garnisonă se luptase cu privațiunile și cu un număr înȕecit de inimiçi în decurs de 17 ȕile, luă cu sine acest pumn de eroi și se apucă și el ca să 'și întărescă forțele, însă hărțuindu-se intr'una cu oștile Curdului Ismail Pașa care l'a ajuns de pe urmă.

Aci se opresce prima parte a campaniei din Asia.

Campania Muntenegrului.

După ruperea negociațiunilor de pace ce urmară pe la începutul anului 1876 între Turci și Muntenegreni, precum am vădut mai sus, Turcii rămase față cu aceștia într'o stare de armistițiu și de supraveghere reciprocă unică în felul său. Li-niile de demarcațiune stabilite în luna lui Octombrie, în urmă armistițiului din anul 1876, fură observate de ambele părți, și fie-care se ferea d'a da celei-l'alte părți pretext de nemulțumire.

Pentru a păstra această atitudine neutră, atunci când Turcii sărbătoriră cu mare sgomot ocuparea Sucum-Caleului, pașa de la Podgorița ceru voe principelui Nicolae ca să descarce o sută și unu de tunuri órbe, și Principele se grăbi a-i acorda cererea, oprindu'l numai d'a se servi de bateriile din fața oștilor sale.

De o dată însă veni idee Sarescheratului d'a sfârși cu acești încăpăținați munteni, și fără de nici un pretext de provocațiune, Turcii concentrară în trei părți la fruntariile Muntenegrului 75.000 ómeni. Muntenegrenii, ne având indestule forțe ca să iasă la câmpie și să sdrobescă chiar de la formarea lor aceste falange formidabile, le lăsară ca să se întărescă, părăsiră vecinătatea teritoriului turcesc și se baricadară în munții lor în

care aprópe nu putea să putrundă o óste numerósă însoțită de artilerie fie chiar și de munte.

Una din colónele Turcești se formă la Potgorița spre sud, cea-l'altă la Nicsici spre nord și cea d'a treia la Colacin spre răsărit. Soleiman-Pașa cu 30.000 ómení ocupă pozițiunile Kriștașului și se îndreptă spre Nicsici spre a debloca acéstă cetate, apoi a intra în Muntenegru, a forța defileurile de la Duga și a ocupa Ostrogul, cheia Cetiniei capitala principatului. Mehemed-Ali cu 25.000 ómei plecă de la Colacin spre a intra prin valea Moracei, și Ali Said-Pașa cu 20.000 ómení porni de la Potgorița suind cursul Zettei. Câte trele corpuri măturară tóte cetele isolate ale inimicilor ce întâlniră în cale și începură a înainta cu pas grăbit spre inima micului principat.

Principele Nichita aflând despre tóte aceste mișcări, își adună repede cei 28.000 de oșteni Muntenegreni și Herțegovineni de care putea să dispue, fugi iute cu grosul armatei sale din jurul Nicsiciului și își împărți și el forțele în trei corpuri. Vucotici, unchiul Principelui în fruntea a 22 batalióne se înșirui pe calea Kristaciului, spre a împiedeca mersul precipitat al lui Soleiman; Principele Nichita cu 12 batalióne se concentră la Ostrog spre a supraveghia Nicsiciul și a disputa din răsputeri acéstă poziție importantă și Bajo Petrovici, Președintele Senatului, cu 20 batalióne, plecă să împiedice înaintarea lui Ali-Said; astfel că Mehemed Ali Pașa rămase fără adversari, ne prevădend Principele Nichita un atac din partea Moracei. Numai trei batalióne erau înșiruite în acea parte ca cordon de observațiune.

La 20 Maiu începu din tóte părțile o luptă crâncenă, despre a cărei îndârjire nu póte să-și facă cea mai mică idee națiunile Europene. Soleiman-Pașa înaintă încet spre Nicsici cu oștile sale și 3.000 cai încărcăți cu provizii de hrană, îndreptându-se spre defileurile Dugei. În capétul defileului aprópe de satul Kristași, dușmanii se întâlniră; ciocnirea fu teribilă și Muntenegrinii fură [sdrobiți], căci bataliónele lui Vucotici erau împărțite: 7 la Goransco, 10 prin strimtorile numite Duga sau Piva și numai 5 se găseau la Kristași. Aceste cinci batalióne

sau mai bine 2,500 munteni, avu sa sustie atacul numai a unei parti din grosul armatei turcesci, care tramisese la Goransco si Piva de o cam data numai nisce detaşamente de observatie.

Turcii stabilira la 23 Maiu o baterie cu opt tunuri Krupp la gura dominatore a defileului si incepu sa secere slabele batalione inimice. Muntenegrenii insa nu le dadura mult timp repaos, ci se repedira intocmai ca o vijelie in mijlocul lor cu iataganele in maini si incepu o crunta macelarie. Din nenorocire barbatia lor fu aproape nefolositoare, caci Turcii erau prea numeroşi si se improspatau mereu; fura dar nevoiti sa se tragă si sa lase in urma lor şapte sute de fraţi de arme lipsiti de viaţa, între cari trei comandanti. Vucotici si Pavlovici cari erau la Piva si Goransco cu grosul armatei lor remase in nelucrare si nu putura sa vie in ajutorul celor sdrobiţi, pentru ca aceste pozitii erau prea departe una de alta.

Iata ce pate o armata lipsita de iscode si de informatii precise asupra directiunii inamicului.

Suleiman-Pasa deveni stapan peste Kristasi, dar avu o pierdere simtitoare de 200 morti si 400 raniti; fu dar silit sa stea in loc cinci zile ca sa se repauseze si sa pornesca tocmai la 28 Maiu spre strimtorile Dughi.

In acest timp, Principele Nichita necunoscend pericolul ce'l ameninta precum si fortele inamicului, se indeletnicea inca cu bombardarea Nicsiciului din pozitiiile ce ocupase. Afla numai ca Mehmed-Ali a intrat dincoala de fruntariile ţareii sale pe la pasul Moraca si ca incepu a arde satele vecine si a jefui vitele. Afland aceste sciri, el se margini numai de a trimite intru intampinarea dusmanilor 6,000 omeni dintr'ai sei, si el se retrase la Plaminita mai sus de Ostrog, fara sa banuiasca macar ca Suleiman inainta spre Duga.

Suleiman-Pasa intra in defileurile de la Duga, fara sa intampine cel mai mic obstacol, respinse cu mari pierderi doue batalione ce intampina in cale-i, escalada inaltimele ce'i stau inainte si se lua dupa Principe, fara ca acesta sa stie inca

pericolul ce'l amanința. Dintr'această cauză, Ostrogul nu putu să reziste, deși Vucotici reușise a'și uni bataliunile sale cu ale Principelui, și această pozițiune importantă cădu mai fără de luptă în mâna lui Suleiman Pașa care numai de cât dădu foc monătierei de acolo ce fusese cruțată la 1862 de Omer-Pașa.

De aci incolo, începu cea mai grósnică și mai înverșunată bătălie dintre Turci și Muntenegreni care ținu șase zile întregi, căci de acolo începe adevăratul Muntenegru, gróza și mormântul natural al falangelor turcesci. Tot terenul de luptă nu era compus din alt-ceva de cât din poteci strimte și întortochiate, brăsdate de un dedal nesfârșit de văi și de dealuri abrupte și mărginite de prăpăstii profunde, vâgăuni adinci și pereți stâncoși, înalți și neabordabili.

Muntenegrenii din colțuratele creste ale acestor pereți giganticii puteau să împedice mult timp înaintarea Turcilor, omorându'i cu înlesnire, fără ca aceștia să poată să'i ajungă într' acel labirint prin care numai un Muntenegren și o capră se putea strecura; din nefericire bravii Principelui Nichita sfârșiră munițiunile și se vedură nevoiți ca să iasă la lumină și să se răsboiască cu iataganele și baionetele.

Ciocnirea fu teribilă, Muntenegrenii se luptară ca nisce lei și Turcii cădură ca spicele sub ascuțișul secerei. Două zile ambele oști nici nu mâncară nici nu băură, nici nu se odihniră; dintr'acéstă cauză a doua séră Suleiman fu silit să se retragă după Ostrog ca să'și odihnescă și să'și reformeze bataliunile înjumătățite spre a începe din nou lupta abia la 12 Iunie.

Bieții Muntenegreni neputându-se odihni și reforma, fură nevoiți să se retragă și să dispute pas cu pas scumpul sol al patriei iubite, acoperind cu cadavre de dușmani fie-care palmac ce lăsa să cadă în mâinile păgânilor.

Principele Nichita se retrase ast-fel spre Orendol pe calea spre Cetinie și'și stabili cuartierul general într'acea localitate, iar Suleiman Pașa, vedându-se stăpân peste defileul Ostrogului cum fusese peste al Dugei, stătu în loc ca să se repauseze și să'și

numere forțele. Cinci mii din oștenii săi, aprópe jumătate din armata ce 'i se încredințase, nu mai răspundeau la apel; ei erau răspândiți prin prăpăstii, văi și făgașuri lipsiți de viață și umplând aerul cu cel mai ucigător miros.

După ce 'și restabili întru cât-va forțele, Suleiman se coborî în valea Zettei, unde își dăduse întâlnire cu Ali Saib și Mehemed-Ali spre a merge cu toții spre Cetinie, dar ajungând acolo nu găsi pe nimeni; camarații săi încă nu sosise!

Mehemed-Ali de-o-cam-dată se îndeletnicise a jefui și pustii tot ce întâmpinase în cale'i, căci nu se găsea nimeni care să i se opue, iar de înaintat spre locul de întâlnire nici nu se gândise măcar. Pe când se ocupa numai cu jaful și cu pustiirea, stând aprópe pe loc, iată că se vedu fără de veste față în față cu Uxocii din Moracea, care îl ajunsese din urmă și care 'l isbiră atât de puternic în cât îl făcură să se întorcă val-vârtej înapoi și să se oprască tocmai la Kolacin ca să nu mai revie.

Ali-Saib pornise în aceiași ți în care pornise Suleiman și Mehemed-Ali, dar a doua ți se isbise cu ante-garda lui Bojo Petrovici, și după o luptă crâncenă, în care patru batalioane de Montenegreni ținură în loc 18 batalioane de Turci susținute de o artilerie de câmp numerosă, fusese nevoit să se retragă spre Spuj și să mai mănânce încă o bătae și la Sagaraz.

Ajungând în valea Zettei, Suleiman trâmise ordin lui Ali-Saib ca să se încerce din nou ca să mérégă înainte; Ali-Saib se supuse și la 8 Iunie ocupă Donia-Selo aprópe de satul Martinici. Muntenegrenii se retrase cât-va, dar a doua ți Gaviz-Pașa, împreună cu divisiunea sa, fu isbit fără veste la Sorobarik pe valea Slatinei de inimizii care'i atacă din două părți.

Impușcăturile fură de scurtă durată; Muntenegrenii se aruncară în mijlocul lor și măcelăriră mai pe toți Mustafizii de la Prisrend, mai pe toți Malisorii creștini catolici duși la foc prin silă, și mai pe toți Srelii, Castrații și Hotii precum și o mulțime de Nizamii și de Redifi.

Turcii spăimântați de așa atac cumplit, abandonară materialul lor de resbel, toate provisiunile și toate stégurile, fugiră spre

Spuj și nu se opriră de cât la Potgorița, lăsând în urma lor mii de morți și de răniți.

Rămâind singur în Muntenegru, Soleiman-Pașa era pus chiar de succesele sale într'o poziție foarte critică, adică se găsea înconjurat de toate părțile de înălțimi pline cu inimi și vârit ca într'o cursă, într'o vale înconjurată de munți înalți și prăpăstioși! Nerămâindu'i de cât numai două alternative, adică să reapeuce calea înălțimilor Ostrogului, unde lăsase jumătate din forțele sale și apoi să reîncepă prima luptă grósnică spre a se adăposti sub Licsici, sau a merge înainte'i și a intra în Albania. Ne având încotro, alese pe cea din urmă și, fiind mereu hărțuit de munteni care 'i măcelărea códa fără cruțare, se împreună cu Ali Saib-Pașa la Spuj, însă tot pe teritoriul turcesc.

Iată totă isprava ce repurtară Turcii în Muntenegru în prima lor încercare după reînceperea ostilităților: mai multe mii de morți și răniți, o mare cantitate de material de resbel și de provisiuni pierdute, și un marș forțat făcut de la un capăt la altul al teritoriului inamic, care puse pe Suleiman-Pașa din o pozițiune mai bună în alta mai rea.

De nici un folos nu fu pentru ei această campanie netrebuinciosă, de nici un folos minciunile ce o însoți, de nici un folos trâmbițarea unirei lui Ali-Saib cu Suleiman care se făcu pe teritoriul lor, de nici un folos, ci chiar spre pagubă și rușine, fu hotărârea Camerii Otomane care votă în unanimitate desființarea Statului Muntenegrean și transformarea lui într'un pašalic Turcesc, într'un Vilaet!

De surda fu tot sgomotul și chiar numirea Valiului care avea să se stabilească în Cetinie, căci Muntenegrenii sburară din biruință în biruință, coprinsă pe la finele lui August Nicsiciul, după un viu atac, și pe la începutul tómnăi luară Bilecu, Stolacul, Nosdocul și Ilostrupul.

XIII

Trecerea Dunării.

— Rușii prea merge încet, prea zăbovesc !

Aceste cuvinte eșeau din toate gurile Românilor care voiau să se vadă cu un moment mai curând cortorosiți d'un aliat atât de plicticos și scăpați de desagramele invaziunii și de imensele pagube și calamități ale războiului.

Orî cine se întâlnea cu un amic nu 'i mai dădea bună ziua, ci numai de cât îi adresa întrebarea :

— Când trec ?

Orî-cine intra în capitală sa în orașul său de reședință după o lipsă ore-care prin locuri lipsite de noutăți, nu făcea altă întrebare de cât :

— N'aū mai trecut ?

Cum vedeți Români care nu dorise războiul, nici nu 'și sprijinise în el niscaiva aspirațiuni, doreaū din suflet ca să se scape cu o zi mai curând de el spre a reintra lucrurile în starea lor normală.

Cu toate acestea, de și opiniunea publică era așa de impaci-entă, Rușii nu păreaū nici de loc grăbiți. După ce se amuseră cu jocul à la torpile asvârlitoare și scufundătoare, începură cu

aceiași moliciune să se amuse cu jocul à la bombardarea, care pricinui pagube foarte simțitoare Giurgiului, unul din cele mai frumoase și mai prospere din orașele noastre riverane, precum și altor orașe importante după marginea Dunării; despre trecerea dincolo însă părea că nici nu se gândeau.

Marele Duce comandant, și după aceia Majestatea sa Imperatul, cum se aședară în Ploesci, începură să 'și petrecă timpul dând și primind visite și dejunuri, trecând în revistă corpuri de armată, vizitând spitale încă gole de răniți și sfînșind stéguri de legiuni bulgare. Par-că eram în mijlocul unor reviste militare ori a unor serbări diplomatice, iar nici de cum în timp de răsboi.

Comerțul care în mare parte e pe mâni de străini începu a se deprinde cu acéstă stare de lucruri bună pentru el, căci afluența militară îi mărea afacerile și 'i venea la socotélă, dar țeranul căruia îi rămânea câmpurile ne culese din cauza transporturilor de material, plătite dar silite, dar proprietarul și arendașul căruia îi rămâneau locurile necultivate din cauza lipsei de brațe și din cauza accidentalelor și păgubóselor stricăciuni întemplate ici coala de soldații Ruși în marș sau în etape, dar meșteșugarii și lucrătorii cu mâna care vegetau cu mânele în sân într'un marasm complet, tóte aceste ființe, majoritatea Românilor, nu se puteau împăca cu acéstă nemișcare care dura de două luni, ci începu a se agita și a se frământa mereu într'o nemulțumire crescândă.

Tóte aceste întârzieri neliniscitoare proveneau parte din cauza deselor ploii deluviane ce căduse mai în continuu în cursul lunei lui Maiu, și a inundațiilor produse de ele care făcuse nepracticabile drumurile și mai ales vecinătatea cu Dunărea, și parte din cauză că Rușii intrase în răsboi și ocupase o parte din România fără un plan de răsboi bine întocmit, bine chibzuit și de mai nainte studiat la fața locului. Statul major rusesc scia că avea să trecă Dunărea cel puțin prin două puncte deosebite, dar de o cam dată nu scia pe unde avea să trecă, căci încă nu avusese timp să studieze diferite terenuri la fața lo-

cului și să le examineze pe ambele laturi ale fluviului avantajele și dezavantajele acelor treceri.

El nu dispunea de cât numai de vechile planuri de răsboi de la 1806—1812 și de la 1828 cu care se serviră și la 1853—1854, care le recomanda ca puncte de trecere Ciatalul: Ismailului, Ghecetul Brăilei, Călărașii-Silistra, Oltenița-Turtucaia, Giurgiu, Rusciuc, Zimnicea-Șiștov și Turnu-Măgurele-Nicopole, dar nu scia încă care din aceste puncte, în urma transformării accidentale a teritoriului, a îmbunătățirii drumurilor și a întăririi artificială a vecinătăților, a devenit mai abordabilă sau mai neabordabilă. În lipsa unor studii de mai nainte făcute, acele studii trebuia făcute negreșit de la intrarea lor în România încoace, și cei în cădere se pusese ce e dreptul pe lucru, se apucase numai de cât de muncă, și începuse să viziteze diferitele terenuri bine deghizați în muncitori bulgari și chiar în bașibujuci, mergând la fața locului, negreșit pe litoralul român, pe când Țarul și marii duci petreceau și benchetuiău.

După ce cutrierară Dunărea de la Sulina și până la Islaz, de o dată și ca prin minune lucrurile se schimbară.

Strălucitorea curte de la Ploesci se sparse ca un vis încântător, cortegiul imperial dispăru împreună cu capul său; turbilionul de mari Duci, de Principi, cancelari, generali și coloneli se risipi ca prin farmec și nimeni nu mai sciu ce se făcuse; dispăruse ca într'o feerie atât împăratul cât și suita sa.

Acéstă subită transformare trebuia să aibă un sens óre-care; chiar Măria Sa Principele nostru domnitor plecă împreună cu statul său major și se stabili mai înteiu la Poiana și mai apoi la Siminic; tóte pepturile începură să bată, tóte inimile ardeu de nerăbdare și curiositate, căci toți se asceptau la ceva evenimente extraordinari. Gazetele spuneaú ceva, ba încă prea multe în privința acestei neasceptate schimbări, dar nimeni nu le da credemânt și nici nu scia ce să credă, căci scirile se contrađiceau și se desmințeau de ađi până mâne.

Intr'acest timp începură să se mute corpurile Rusesci din cartierele ce ocupaú; corpul al 11 părăsi Galați și Brăila is

se îndreptă prin Urzicenă, Brănesci și Jilava spre Alexandria; în locul său veni acolo din Rusia pe la Reni spre a 'i lua locul corpul al 14. Corpul al 9 plecă din Slatina spre Dunăre; Corpul al 13 părăsi Mihălescii spre a porni spre Zimnicea și corpul al 12 staționat la Jilava, porni spre Băneasa și de acolo spre Giurgiu. Cele-alte corpuri începură să curgă din Basarabia rusă, unele pe jos, altele cu drumul de fier și cu toate începură să se îndrepteze spre Giurgiu și Slatina.

Corpul al 14 comandat de generalul Zimmermann, cum ajunse la Galați și Brăila, începu să coboare din Carpați cantități imense de ghile și de vîrghii de copaci, să rechiziționeze cu bani totă cheresteaoa și toate barcele din ambele porturi și să stabilizească la Brăila un cap de pod solid, care să unescă Brăila cu Ghecetul.

Toate erau gata în ziua de 9 (21) Iunie; sosise și pontone, și tableuri, și ancore, și otgone, tot materialul de care are nevoie un pod spre a se întinde în câte-va ore. Nu mai era îndoială pentru nimeni că corpul al 14 va trece în Dobrogea și că Brăila era punctul ales pentru această operațiune. Reporterii ziarelor sburară de pretutindenă în Brăila ca să asiste la acest important eveniment și, ca nisce indiscreții ce erau, se grăbiră a trimite ziarelor lor sciri absolut sigure culese de ei înșiși chiar la fața locului.

Pe când însă se făceau acolo cu atâta ostentațiune nisce preparative așa de publice, în Galați se aduna în secret toate caicele, șeicele și luntrele câte se putuse găsi, peste care se aruncau nisce poduri și nisce tălpoe căptușite cu table de fier și se țineu în ancoră gata de plecare departe de vederea curioșilor.

În noaptea de 7 spre 8 Iunie cam vre-o două mii de oameni din brigada 18, comandată de generalul Iucov, se imbarcară pe furiș și fără sgomot într'acele vase, uni din Galați și alții din Reni, și se aventurară pe Dunăre spre țărmul turcesc din față, priimind ordin sever d'a nu se servi de arme detunătoare, măcar de li s'ar fi întemplat ori-ce.

Ambele colone eșiră de după salcii de îndată ce innoptă, plecând fără să producă cel mai mic zgomot mai în același timp;

și una ajunsese în dreptul satului Garbina și alta în dreptul satului Zizila, care erau ocupate de bașibuzucii, pe la meșul nopții.

Am spus ceva mai sus, cum că natura părea că se aliase cu Turcii și că ploua de cât-va timp într'una, ca cum natura ar fi vrut să împedice mersul Rușilor prin nisele inundațiunii de mult ne mai pomenite. Aste ploii și aste inundațiuni, făcură ca și Dunărea să debordeze și să acopere cu apă, mocirlă și noroiu, țermurile joase supuse inundației de pe lângă marginea sa și chiar mai departe pe sub poalele Balcanilor Dobrogei. Iată cauza întârzierii Rușilor; aste răvășări le contrariau planurile și le împiedicau operațiunile.

În luna lui Iunie apele se retrăsese, dar mai rămăsese încă mocirla și noroiul. Cele două colone ajungând aproape de mal fură nevoite ca să intre în acea mocirlă până la genuche, să se înomolască cu caii în noroi și să meargă pe cât puteau mai repede spre înălțimi.

Bașibuzucii și Cerchezii îi zăriră pe la patru ore de dimineață pe când densii ajunsese aproape de loc uscat și începură să tragă asupra lor într'un chip cumplit. Rușii nu răspunse la nici o împușcătură, și tot despărțiți în două colone începură să sue, unii spre dreapta alții spre stânga, unul din cele patru deluri pe care erau postați Turcii aproape de satul Garbina.

Cum ajunseră în vârful delului, Rușii se repeziră cu baionetele înainte în trâmba de Turci și le luară într'o clipă primele pozițiuni. Turcii se retrase repede, dar făcându-se ăiuă și vădând micul număr al inamicilor, prinse curajii, opuse năvălitorilor o rezistență desperată, profitară într'un mod teribil de avantajioasele lor pozițiuni și culcară la pământ șiruri întregi de dușmani. Cu toate acestea, vitejia Rușilor înfruntă toate obstaculele, le luară a doua pozițiune și merse înainte.

Rușii merse înainte, dar cu cât mergeau cu atât pericolele se înmulțeau pentru ei și cu atât numărul lor se rărea; cu toate acestea nu statură pe loc, ci înaintară. Delul pe care stau era gol și costa care era ocupată de Turci se afla semănată cu grâu, în care nizamiile se ascunsese și începuse să tragă în

carne vie; cavaleria cerchesă asemeni ascunsă în alt câmp de orz începu a isbi pe inimici în coaste; cu toate acestea Rușii tot înaintau cu bărbăție și hotărâți să a birui ori a muri până la unul.

Opt ore trecuse de când începuse atacul, și lupta tot nu s'a ostiat nici măcar o clipă; opt ore se bătură bieții oșteni nemâncați și mai nebăuți, și în acest timp ținură pept la oști aproape îndoite, susținute de două guri de tun aședate în bună pozițiune și ajutate de cavalerie numerosă, care se înprospeta mereu; opt ore suferiră truda și oboseala, și cu toate acestea acești bravi luptători nu cedară o palmă de loc, ci mereu înaintau cu curagiul desperării și mereu se apropiau de a treia întărire.

Cam spre nemieți, puterile Rușilor se slăbiră într'un mod simțitor și pôte s'ar fi înfrânt cu totul daca nu le-ar fi dat chiar Turcii ocaziune d'a se îmbărbăta. Un sub locotenent a nume Vasiliev cădu rănit; numai de cât bașibuzucii se repeșiră asupra'i, îi tăiară buzele, nasul și urechile și 'l chinuiră fără de milă de față cu camaradii lui. Acastă purtare neomenosă desasperă pe luptătorii creștini și 'i făcu să uite și osteneală, și fôme, și sete, și să se repeadă înainte furioși spre a sdrobi cu un minut mai curind aceste hiene spurcate.

De mai multe ori dinșii se cercară cu un admirabil avînt să ia înălțimea cu asalt și de mai multe ori se retrase ca iar să se repéză! Pe când se pregăteau la o nouă năvălire, cea din urmă pôte, pe când se repezeau să reintre în foc ca să móră până la unul, o detunătură de tun se auși la spatele lor: le sosise ajutore, erau mântuiți.

Turcii cum aușiră acest tun și vădură délurile din fața lor înnegrindu-se de Ruși, nu mai așteptară să stea de vorbă cu tunurile dușmane, ci o tuliră fără zabav la fugă, lăsând pozițiunile în mânele inamicilor. Cam pe la o oră după prânș steagul rus falfăia pe ultima înălțime turcescă din Bugeac. Trei oficeri și 48 soldați morți și două oficeri și 150 soldați răniți, iată cât costă pe Ruși această primă victorie. Perderea era mică în proporție cu câștigul ce dobândise.

De îndată ce se află în Măcin vestea că Rușii au biruit, Cercheșii se repezără prin stradele orașului, dădură iama pe unde putură, sparse și jefuiră tot ce le cădu în mână; pe o mumă și două fete le ultragiară într'un mod nedemn și apoi le chinură fără cruțare, le deschise pânțele, le tăe pelea în fășii, le legară de un par cu acele fășii și apoi fugiră împreună cu restul armatei câtă se mai găsisse prin oraș, precum și cu Cai-macamul și archivele cancelarielor.

Séra Rușii ce apucase să trecă Dunărea dormiră în Măcin, iar a doua zi începu să trecă și grosul armiei Generalului Zimmernann, o parte pe la Galați și alta pe la Brăila, unii pe podul făcut de vase ce fusese întins cu repeziune în cursul nopții, și alții pe pontone și prin bărci. Când aflară corespondenții renghiul ce li se jucase, făcură un nas de o șchiopă. În acea zi veni și împăratul cu fii săi la Galați ca să vadă pe răniți și să recompenseze pe viteji, și apoi trecu la Brăila unde asistă la trecerea peste pod a regimentului Borodim. Proprietățile Turcilor din Măcin fură respectate, locuitorii cari rămăsesse fură asigurați că nu li se va întâmpla nimic și la moschee se puse santinele ca să se evite niscai-va profanațiuni.

Peste câte-va zile, cădu în mânele Rușilor mai fără bătae: Tulcea, Mahmudia, Isaccea, Hirșova, Cerna-Voda și Megidie, de și ar fi fost cu puțință ca din aceste locuri Turcii să le opue o rezistență avântioasă. Totă lumea se aștepta ca la valul lui Traian, în préjma Babadagului, să se dea o bătălie crâncenă, însă toate detașamentele de cazaci ce începură să cutreere țara nu dădură de cât de câte-va cete de Bașibuzuci pe care le puse pe gônă și le luară mai multe arme și capete de vite. Înaintând Rușii nu întâmpinară opunere nici la Babadag, nici dincolo de Megidie, nici măcar la Kiustenge, (Constanța de ađi); cu chipul acesta ei ocupară întréga Dobroge, afară de Sulina, mai fără vërsare de sânge și luară în stăpânire întregu crâmpeiū de linie ferată Cerna-Voda-Kiustenge.

Rușii trecuse Dunărea, Dobrogea mormântul armiiilor Țarilor din toate campaniile fu ocupată fără perderi, teritoriul care alt

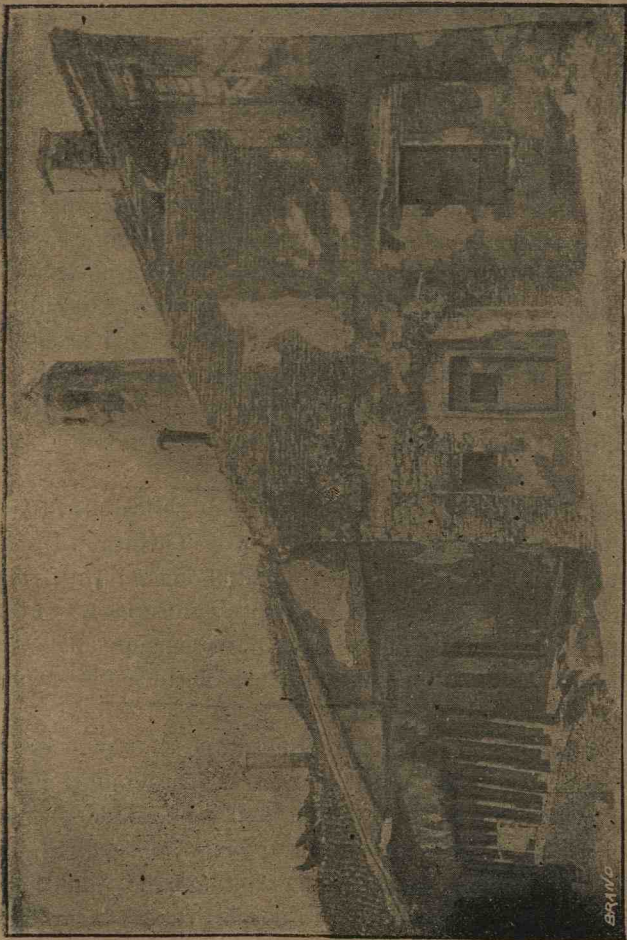
dată era miasmatic, acum, de și era inundat, totuși nu pricinui oștilor mari pagube. Trecuse Rușii Dunărea, cu toate acestea nimeni nu cădu în ispită d'a crede că ei se vor mulțumi numai cu atât; toți se așteptau la o nouă trecere, la adevărata trecere, dar pe unde și când? nimeni nu putea ghici.

De o cam dată se credu că adevărata trecere se va opera pe la Nicopole, căci se grămădisise în apropiere de Turnu mai multe corpuri de armată și un imens material de pontone; după aceea, se credu că trecerea se va opera prin vre-un punct din vecinătatea Rusciucului, ca unul ce era în capătul căii celei mai apropiate de grosul forțelor inimice, prin care putea pătrunde în inima cadrilaterului prin o linie de cale ferată ce unea Rusciucul cu Varna; unii se gândiră la Oltenița, alții la Călărași prin bălți mai jos de Silistra, după aceea credința generală reveni la Nicopole sau la un loc vecin cu el; însă nimeni nu se accepta la Zimnicea, căci țermurile opuse erau inundate și Dunărea acolo era mai lată ca într'alte părți.

Cei după malul Dunării, cari puteau vedea preparativele Rușilor nu puteau fi mai înaintați în știință ca cei-alți, căci Rușii făceau preparative cam pretutindenți. Ei așezară un șir de torpile în albia Dunărei cam în facia Paraipanului în dreptul gurei Iantrei, unde fu rănit de proiectilele unui monitor Turc faimosul pictor rus Veresciagnin, venit într'adins din Rusia ca să schițeze trecerea Dunării, care pictor era imbarcat în șalupa torpilă Șutca; ei mai așezară un baragiu de torpile în apropierea Nicopolului, cu tot atacul a două monitoare Turcești venite dintr'acel orașiu, și puse Dunărea la adăpost contra orî-cărui atac din partea flotilei Turcești în distanța dintre Paraipan și Nicopole; spionii erau desolați.

Din toate serviciile necesare unei campanii, Turcii numai de unul se îngrijise cu mai multă atențiune, numai pe acela îl organizase într'un mod admirabil: serviciul spionagiului. În toate treptele armiei Rusesci: în statul major, la intenvență, la ambulanțe și mai cu sémă în serviciul preseii, Turcii aveau câte o ureche plătită ca să-i informeze prin epistole, prin depeși, prin-

semne chiar, despre mișcările Rusesci. Când a mers marele duce Nicolae pentru prima oră la Brăila, o bombă 'l-a salutat noi-gară cădând aprpe de el; când M. S. Domnitorul nostru

O stradă din orașul Nicopoli în anul 1877.

a vizitat pentru prima oră Calafatul, trei bombe au căzut succesiv în reduta Carol unde era El; și când s'a dus tot M. S. la Giurgiu ca să viziteze pe răniții primelor bombardamente

într'un spital din marginea oraşului, d'asupra căruia fâlfăia crucea roşie, două bombe au izbucnit chiar în curtea spitalului. Aceste *intemplări* au fost rezultatul unor spioni cari au făcut semne de prin vii şi măguri cu nişte stéguri roşii şi prin ele au vestit pe Turcii de dincolo.

Ruşii sciau şi 'şi dau tótă ostenéla ca să 'i amágescă şi să 'i desorienteze. Munca era dificilă dar nu imposibilă; vădurăm cum le jucară festa la Brăila; aceiaşi festă le jucară şi la Zimnicea, locul ce în fine fusese ales ca punct de trecere.

Pentru a ajunge la acest rezultat, ei, care treceau drept amici ai Românilor, condamnară la distrugere patru oraşe române înflorite, adecă; Călăraşu, Olteniţa, Giurgiu şi Turnu-Măgurele, şi începură să bombardeze Silistra, Turtucaia, Rusciucul şi Nicolopolul, pentru ca Turcii la rîndul lor să facă acelaşi rēu cu totul inutil oraşelor române; tot pentru acelaşi scop aranjară prin aceste patru puncturi nisce preparative de trecere plăsmuită şi făcură multă tevatură pentru a îndrepta forţele turcesci spre acele puncte.

Prima plăsmuire cu ore care aparinţe de serioşitate fu făcută în nóptea spre 15 Iunie între Olteniţa şi Turtucaia. După ce concentrase în jurul Olteniţei peste 32000 ómeni; Ruşii merse şi mai departe, pe la trei ore din nópte se încercară să întindă un pod pe pontóne ce fusese adus din vreme pe apele Argeşului, dar monitórele turcesci din schela Turtucaiei le surprinse tentativa şi sfărâmară podul.

Turnu fu al doilea punct de plăsmuire; el, ca unul ce era mai depărtat de mal, scăpă numai cu câte-va stricăciuni şi cu câte-va bombe aruncate ici coala prin grădinii şi pe strade şi se alese numai cu atât. Călăraşii avu o sórtă şi mai bună; el fu aprópe cruţat de bombardare, fiind prea depărtat de bătaia tunurilor din forturile Silistrei, din caúsă că era despărţit de ele prin lăţimea Dunărei şi a Borcei. Numai oraşul Giurgiu vai de el, numai dēnsul fu destinat de sórtă să îndure cele mai crude restrişti şi să transforme frumósele sale edificii, bisericile sale imposante, stradele sale ce respiraū veselie şi prosperitate şi încântátóarele sale grădinii, în nisce muşuróie de ruine.

De mult locuitorii Giurgiului se așteptaŭ la o cercare cruntă și începuse să 'l evacueze; nimeni însă nu se aștepta la o așa de mare calamitate. Ómenii cu stare plecaseră, dar sêrăcimea rămăsese și începuse să se deprindă cu spaima care tot se repeta și totuși nu se realiza. Realizarea însă veni o dată și le fu fatală. La 11 Iunie sêra locuitorii fură invitați d'a părăsi orașul, căci va începe bombardarea, și de a doua și dimiñeța bateria de la Slobozia începu să verse grindină de tuciŭ asupra cetății Rusciucului.

Turcii nu 'și îndreptară tirul spre Slobozia unde se aflău bateriile rusesci, ci spre Giurgiŭ și mai cu sêmă spre partea lui cea mai frumósă, spre partea unde e Gimnașiul d'asupra căruia fâlfâia crucea roșie. Acéstă neomenósă conduită, contrarie legilor resbelului, căci Giurgiŭ era departe de Slobozia, costă în primele zile viața a câtor-va ființe inofensive și smulse din brațele unei mume în piața cea mare un copilăș de țâță, pe care 'l ucise o sfărămătură de bombă. Populația spăimântată părăsi orașul și se ascunse prin viile mărginașe.

La Rusciuc panica și pagubele fură mult mai spăimântătoare; cartiere întregi, mai cu sêmă cele vecine cu conacul, cădură grămadă pradă flăcării și a ruinei; stradele și ulicióarele tură copleșite de sfărămături de tot soiul, și populațiunea îngrozită alerga de colo până colo ne sciind unde să 'și adăpostescă capul. Cei bogați alergău la gara drumului de fier, să îmbrânceaŭ, se inghesuiaŭ și cu dare mare de bani reușiră a'și lua câmpii spre părțile interióre ale Turciei; cei sărați însă înebuniți de gróză rătăceaŭ, ziua prin împrejurimile orașului, și nóptea se ascundeaŭ prim pimniți. Mizeria cea mai gródnică fu fructul acestui bombardament ne folositor.

Intr'acest timp la Paraipan și ce-va mai în vale, în dreptul Pirgosului, începu să se adune material de poduri: plute, bărci, pontóne și chereștea și cu chipul acesta atrăgea spre acea parte atențiunea Turcilor, a spionilor și a reporteilor.

Bombardarea Nicopolului începu în ziua de 13 Iunie de la Flămânda și Islaz de o dată și suferi o distrugere și o ruină arópe completă din cauza încrucișărilor focurilor Ruso-Române.

În același timp coborau de la Slatina pe Olt în jos în lungi șiruri convoiuri imense de plute, pontone și bărci dirijate de mateloții marinei ruse și se adăposteau printre hățiturile de sălcii de la gura Oltului.

Spioniții fură cu totul amețiți; alergau aci la Nicopole și aci la Rusciuc, și ne mai sciind ce să credă, creșură că Rușii aveau de gând să trecă prin două părți de o dată, și făcură pe Turci să-și prepare apărarea într'acest sens.

Pe când nedomerirea plana în șirurile inamicilor și ale partizanilor lor și concepțiunile închipuite sburau din gură în gură mărindu-se, oștile rusești grămădite la Slatina, la Alexandria și la Turnu-Măgurele, se mișcau noaptea și fără șgomot și se aședau în locurile hotărâte de quartierul general. Corpul al optutea comandat de generalul Radețki, fu poposit la Beiu, divizia 14 comandată de generalul Dragomirov se ascunse prin vecinătatea Zimnicei și divizia 9 comandată de Principile Mirski, fu pe drum între Giurgiu și Zimnicea; corpurile lui Krüdner, Zatov, Șacovskoi, și Vanovski, erau concentrate între Slatina, Turnu-Măgurele, Alexandria și Băneasa (calea Giurgiului).

General Dragomirov și după el Radețki, erau însărcinați a forța trecerea Dunării pe la Zimnicea spre Șiștov. De și aceea trecere nu era lesnicioasă, și de și apele crescute opuneau multe piedice pasagiului printr'acel punct, unde Dunărea este mai lată ca în alte părți, totuși el fu preferat celor alte puncte fiind că era mai puțin păzit de Turci și oferea mai multe șanse de reușită și mai puține sacrificiuri.

Este sciut cum că în acea parte malul Turcesc domină pe cel Românesc, cum că Șiștovul este clădit pe unul din aceste maluri înalte, că acel mal e tăiat de sus până jos drept ca peretele și că ceva mai jos de acel oraș se află o vale ce taie mallurile în două, prin care curge torentul numit Teker-Dere. La gura acestui torent se afla o baterie aședată lingă o móră, și la stânga, aprópe de satul Vardera, se afia altă baterie și un câmp întărit, în care se adăpostea o brigadă comandată de Achmed-Aga guvernatorul orașului.

În fața gurei torentului, chiar în mijlocul Dunării, se află o insulă numită Ada, care e acoperită cu pădure de salcie și de alun și între acea insulă și malul Român nu se află nici un obstacol. Rușii așezară într'o noapte un pod pe vase între malul Român și acea insulă și o ocupară stabilind în ea cinci baterii, fără a fi văduți de Turci, fiind-că insula era acoperită peste tot cu sălcii stufóse.

La 13 Iunie noaptea diviziunea 14 se concentrează pe marginea apei, trecu fără șgomot în insulă, se împărți în șase detașamente, fie-care de câte 12 companii infanterie, șase-zeci cazaci și șese tunuri de câmp și de munte, și se imbarcară pe plutele preparate mai din 'nainte, cari deja staă ancorate pe lângă malul insulei. Fie-care soldat priimi ordin d'a se supune orbesce șefului de plută și d'a nu descărca o armă fără comandă, și fie-care mai priimi în parte și câte o recomandare sau încurajare din partea șefului. Dincolo pe malul turcesc îi asceptaă zece cazaci trimiși de cu séră de comandantul suprem ca să înlesnescă apropierea plutele de mal; acești curagioși flí ai Donului, trecuse riul în not cu călușeii lor și vitezul general Scobelef fiul îi condusesese în persónă.

Generalul major Iolșin avu onórea d'a conduce primul tren de plute, și ducele Nicolae Nicolaevici fiul însoțit de generalul Român Zefcari luară loc pe primele plute. Totul se petrecu în ordine și tăcere. Ținta spre care trebuia să se îndrepteze tóte plutele era gura lui Teker-Dere; nu tóte însă putură să debarce la locul destinat, căci, de și erau conduse de cei mai dibaci piloți din marina imperială, totuși repeđiciunea curentului le abātu din cale și le împrăscie împingându-le, pe unele mai în sus și pe altele mai în jos cu un kilometru de locul destinat.

Turcii fură surprinși în brațele repaosului de acéstă tentativă îndrăsnéță, și când puse mâinile pe arme și se puse în stare de apărare, primul transport debarcase deja și sta adăpostit pe sub maluri. Al doilea transport și cele următóre nu trecură așa liniștite ca cel d'intăi; tunurile și puscile turcesci începură să detune, obuzele și glónțele turcesci începură să curgă

pe d'asupra râului și apele începură să înghită ici colea câte o victimă. Multe accidente avură loc în aceste momente critice. Două pontone fură găurite de bombe și se afundară cu tot personalul aflat pe ele, o plută ce purta cai și două tunuri avu aceeași sortă și locotenent-colonel Strelbiski, căpitanul Kobief, sub-locotenentul Tutbert și 19 tunari aflați pe acea plută găsiră morțea în fundul bătrînului riū. Sërmanul locotenent-colonel, el ar fi putut scăpa căci scia să înote bine, dar sacul de voiaj ce ținea pe după gât era plin de ruble, solda regimentului său, și această greutate îi fu fatală!

Unul din pontone, acela ce purta No. 17, avu o sortă nu mai puțin tragică; patru-zeci și cincî fantasinî și opt lopătari aflați pe bord nu putură să se opue furiei torentului și trecură chiar pe sub focurile bateriilor inimice. Jumătate din ei cădură la prima salvă, a doua salvă lăsa numai patru în picioare și când curentul îi depărtă de bătaia tunurilor, era numai unul cu viață și acela rănit la spate. El ne voind să cadă prins în mâna dușmanilor, căci pluta mergea țintă spre malul turcesc, se aruncă în apă, înotă spre o insulă mică, și când eși la mal, glonțul unui turc care îl urmărise pe marginea râului, îl lovi la cel alt umăr. Cu toate acestea, el intră în rogoz și stătu acolo fără să mănânce cincî țile încheiate stând totă ziua în apă până la gât și noptea făcendu-și culcușul în rogoz. Peste cincî țile îl scose o șalupă rusescă și 'l duse la ambulanță licnit de fôme, cu ranele pline de purôe și pe jumătate putredite dar plin de curaj. Țarul îl decoră cu însuși mâna lui și laudă curagiul acestui brav care se numea Simon Lopatin.

Cu totă opunerea Turcilor, plutele cu Ruși nu încetară căt ținu întunerecul noptii d'a trece Dunărea, d'a se deșerta, d'a se întorce și iar da se duce încărcate fără să sufere așa mari pagube. Venirea țilei înmulți dificultățile și făcu pasagiul anevoios. Bateriile Turcesci detunaū fără întrerupere și infanteria le secundaū cu multă sîrguință. Fură dar nevoite și bateriele ruse din insulă să le răspundă și numai de căt se angagiă între ostrov și mal o luptă de artilerie în regulă.

Rușii sosiți pe malul Turcesc, se ascunse mai întâiu pe sub mal stând pe brânci, iar după ce ajunse într'un număr suficient, se sculară repede în sus, puseră baionetele în vârful pușcelor și se repeziră înainte spre înălțimea delului, scoțând din pepturi nisce urale răsunătoare. Turcii îi primiră cu salve, dar cu totă apropierea de inamic, care 'i luaă la cătare de la câțiva pași, și cu tot numărul îndecit al dușmanilor, totuși Rușii suiră repede delul, agățându-se ca caprele de măracini și burieni, și se urcară sus fără să dea un singur foc.

Turcii ascunși prin vii și prin bălării le causău mult rău, dar cu toate acestea Rușii înaintău mereu și mereu se înmulțeau până ce reușiră a tăia în câte-va minute comunicațiunile Turcilor. Totă noptea și dimineața ținu lupta, o luptă înverșunată fără de întrerupere; ura seculară dintre aceste două nații care fusese atât de mult timp înfrînată, își luă într'acel minut avânt și produse o mulțime de victime. Turcii se luptău cu înverșunarea barbarului, Rușii cu îndărătnicia soldatului oțelit în lupte. Intre multe accidente care da nota caracterului fie-cărui beligerant, putem da un exemplu: Un soldat turec se ascunsese după un tufiș cu intențiunea, său d'a scăpa de o mörte sigură, său d'a ucide un inamic; un brancardier Rus creșându-l rănit, se repeși spre el în mână cu scatólca cu rachiu ca să 'i dea să bea și să 'l ridice; Turcul se asvârli spre dinsul ea să 'l sfâșie cu un cuțit în mână, dar la strigătele brancardierului alergară mai mulți Ruși care ucise pe acest inamic neonest.

Cu toate astea, de și sëlăbticia Turcilor fu fără de hotar, iar îndărătnicia lor rezistență trecu peste toate asceptările, în cele din urmă Rușii, de și se bătură mai numai cu baioneta, înaintară mereu; ei luară casa de gardă cu mari perderi, puse mâna pe möră făcënd în jurul ei o veritabilă măcelărie și desloară pe inamic din dosul morii ucigând fără de cruțare pe ori-cine întâlnea.

În acest timp tunurile din bateriile turcesci vërșău o plöe de obuse spre pontöne și infanteriștii ce le înconjuraă își descărcau armele spre dușmani care ajunsesse deja până la pólele colinei.

Pe la cincî ore diminețã, trecu și generalul Dragomirov dincolo de Dunăre, și se puse în fruntea oștenilor cari numai aveaŭ nevoie de a fi încuragiați. După mai multe asalturi nefolositoare, în cele din urmă, mulțumită unor sfortări uriașe, înălțimile fură luate pe la șapte ore de dimineață ; pe la opt ore bateria de la Tekir-Dere fu redusă în tăcere, și de aci încolo se luă pe rând și câte una, una, toate înălțimile și toate pozițiile accidentate din jurul morii. Pe la nouă ore un vapor rus venit despre Turnu-Măgurele transportă în două voiagiuri un regiment întreg și făcu pe Turci să inceteze cu focurile, să bată în retragere, și în cele din urmă să fugă: unii spre Nicopoli și alții spre Rusciuc. Vardera fu ocupată la rândul său și numai rămase de cât bateriile de la Șiștov ca să mai neliniștescă regularitatea trecerei peste Dunăre. Pe la 11 ore tăcu și ele și ast-fel rămase Rușii stăpâni absoluți pe tărâm.

Cu această ocasiune, Turcii perdură 524 soldați morți, 385 răniți și 30 dispăruți, iar Rușii 6 oficeri și 283 soldați morți, 12 oficeri și 398 soldați răniți și 48 ómeni înecați.

Judecând după aceste pierderi suferite de Ruși, care comparativ fură mici, ne putem face o vagă idee despre mărimea pagubelor ce ar fi încercat ei dacã Turcii ar fi fost mai bine preparați!

Rușii în Bulgaria superiőră

Rușii în tot cursul acestei lupte au fost divizați în două coloane și ast-fel rămase și după victorie. Brigada Iolchin din stânga lui Tekir-Dere se luă după Turcii ce fugeau spre Rusciuc, și cea din dreapta comandată de Petroșevski, se îndreptă spre Șiștov. General Dragomirov dăte ordin celor noui sosiți ca să se unească cu acești din urmă și să pornescă spre Șiștov, protegiați fiindde de tașamentele de vânători și de artilerie ce soseau de peste Dunăre.

Turcii oboșiți și tăiați în două nu mai putură sta în Șiștov, căci perduse înălțimile ce'l domina; ei după ce apărară cu ore-care căldură un deluș din marginea orașului, se retrase spre interiorul Turciei, iar locuitorii Bulgari, scăpați de vechii lor stăpâni și apăsători, eșiră întru întâmpinarea mântuitorilor lor cu pâne, cu sare și cu buchete de flori, și și manifestară bucuria și fericirea prin nise demonstrațiuni entusiaste.

Primele oști ruse intrară în Șiștov pe la două ore după amieză, și intrând întâmpinată și aci nu numai o priimire cordială dar chiar o adorațiune fanatică. Femeile cădeau în genuche înaintea lor presentându-le prunci și protege, fețele le semănau calea cu flori și copiii săreau și săltau în ju-

rul lor umplând aerul de strigăte de veselie. Bărbații nu sciură să'și exprime fericirea ce simțeau în alt chip de cât aruncând cu dispreț în noroi fesurile ce purtau și năvălind grămadă la magazinele de pălării din oraș ca să'și procure, unii pălării, și alții căciuli sau calpace. Scena fu indestul de comică, dar tot de odată fu și mișcătoare fiind caracteristică, căci ea da la iveală în mod spontană ușurarea ce simțeau cei apăsați d'atâta vreme vădându-se în fine scăpați de un jug covârșitor de greu în decurs de mai multe secole. Cei ce numai găseau căciuli, preferară să se lege la cap ca femeile mai bine de cât să mai pórte fes; atât de mare era ura sădită în inima lor contra foștilor lor stăpâni.

În primele momente ale amestecăturii, s'aũ comis de către Bulgari, pe lângă aceste scene comice, și mai multe neregularități, fructe ale răsbunărilor private, adică : se jefuiră câte-va case turcesci, se sparse câte-va geamii și se stricară óre-care mobile, dar îndată ce se împănă orașul de patrulare rusesci, desordinea încetă căci comandantșii lor puse santinele pretutindenii în cartierul turcesc, mai cu seamă pe la geamii spre a împedece devastările.

Desordinele primei furii goni din oraș mai tótă populațiunea turcă, însă după ce trecu spaima, cadiul care rămăsese în oraș, mulțumit fiind de buna tratare a Rușilor, reuși a readuce la căminele lor printr'o proclamație încurajătoare o mică parte din musulmani, și'i înduplecară să'și reocupe casele și să se reapuce de vechile lor ocupațiuni.

A doua zi la 14 Iunie trecu tótă ziua oști Rusesci peste Dunăre; asemenea și în ziua de 15. Dintr'aceste oști o colonă ocupă calea despre Rusciuc și alta calea Tárnovei. În seara acelei zile trecu și Marele Duce Nicolae și intră în Șiștov, unde fu primit ca un mântuitor; dar fiind-că lipsa de timp nu'i mai îngăduia să fie tîrit pe clina serbărilor moleșitoare, numai de cât luă măsuri ca forțele de cari dispunea într'acel moment să se împarță ast-fel ca să pótă să preîntâmpine orice atac eventual, căci cunoscea viclenia turcescă și scia că adesea Turcii aũ întrebuițat stratageme d'a atrage pe inamic între obsta-

cole, și d'a se retrage înaintea inamicului până ce a reușit să-l aducă acolo unde a voit, și pe urmă să-l isbescă fără de veste cu forțe considerabile spre a-l zdrobi prin puterea numărului.

Din fericire nu se întâmplă nimic; Abdul-Kerim pașa pe semne hrănea alte planuri mult mai geniale și cu un efect mai zdrobitor, pe care însă n'avu timp să le pue în practică, prin urmare nu se ivi în partea locului nici o primejdie pentru Ruși. Serdar Ecremul se arată atât de tembel în cât nici nu se grăbi să trimită întru întâmpinarea inamicului o parte măcar din considerabilele sale forțe ce avea grămădite la Rasgrad. A doua zi trecu alte oști rusesci, și pe când ele trecu pe plute, geniul lor începu în grabă construcția unui pod mare stătător pe vase între-insulă și Șiștov pentru a face comunicația între ambele maluri mai lesnicioasă. Materialul necesar pentru întinderea acestui pod era făcut mai dinainte și pe ascuns, cum țișeram mai sus, între tăbiele de la gura Oltului.

Ca să-l aducă însă la Zimnicea trebuia să-l treacă pe sub batiile Turcesci de la Nicopole, și conducătorii lui să înfrunte focul lor concentric. Spre a reuși, Rușii alergară la o stratagemă deja executată de Napoleon I; în noaptea de la 18 Iunie, pe un întuneric besnă, se formă un șir lung de plute, pontone, material și platforme care fură conduse numai de câți-va mateloți din marina imperială și de piloți locali cari cunoșteau bine Dunărea și cari staū ascunși pe după bârne și scânduri, și se ocupaū numai cu mânuirea cârmei. Acest nou soiū de plute fură lăsate în voia apei spre a fi duse de ea în vale, și porniră pe Dunăre în cea mai deplină tăcere, și începură să alunece pe apă ca un șearpe nemăsurat. Turcii băgară de seamă tocmai la sfârșit că au fost victima unei viclenii și începură a bombarda cu furie coda trenului. Piloții spăimântați săriră în apă și ajunse la malul românesc în not; câți-va soldați de geniū cari erau imbarcați în ultimele plute, deși nu sciaū să manevreze, nu'și perdură cumpătul, trase plutele tot la malul român, sub un foc violent, le legară două câte două și apoi porniră înainte pe lângă mal, servindu-se cu prăjină lungi

în loc de lopeți și cârmă. De aci încolo materialul ajunsese liniscit la destinația sa și construcția podului se făcu cu repeziune.

Ceva mai înainte d'a se întinde podul, apăru în apropiere de locul ales pentru așezarea sa un monitor turc venind despre Nicopole. De îndată ce 'l vedură lucrătorii se retrase repede sub sălciile insulei, și monitorul trecu pe unde avea în curând să se întindă podul, fără să simtă sau să bănuiască că acolo se proiecta o lucrare, care avea să fie fatală Turcilor. Rușii fură spăimântați, colónele gata de imbarcare se retrase cum putură nesciind ce le așteaptă, bateriile din Zimnicea începură să detune contra musafirului nepoftit, el însă le răspunse la salutare cu câte-va împușcături trase a lene, aruncă ancora chiar în locul pe unde cu două zile mai înainte trecuse Rușii dincolo, stătu cât-va timp fără ca să mai răspundă atacurilor bateriilor din Zimnicea, și apoi se reîntorse la Nicopole, fără să bănuiască măcar aceia ce se petrecea în juru-î.

A doua zi se întinse podul, dar o furtună violentă îl sfărîmă drept în mijloc, din care cauză tocmai la 20 Iunie fu cu totul gata și putu servi la trecerea peste el a primelor detașamente de trupe ușoare. Acest pod era împărțit în secții, una compusă din 22 pontóne era lungă de 66 metri și una Zimnicea cu insula Ada; a doua compusă din 95 pontóne, precum și din câți-va stâlpi bătuți în baltacul din fața Adei era lung cam de 445 metri și se întindea între această insulă și altă insuliță mai mică, și a treia compusă din 21 de pontóne și trei rânduri pe stâlpi era lungă de 500 metri și atingea țermul turcesc. Fie-care ponton era ținut în loc cu mai multe ancore, și în fie-care din ele pădea ziua și noaptea cite o escuadă de marinari. Înainte și înapoi se aflau înșiruite mai multe rânduri de torpile ca să impedeze monitórele Turcesci d'a se apropia de el, și la fie-care cap de pod fură stabilite baterii puternice și câte de ce șalupe cu vapor armate cu torpile ca să alerge întru întâmpinarea orî-cărui monitor dușman, care ar fi reușit să trecă peste baragiul de torpile fără a sări în aer.

Inaugurarea podului se făcu cu o ceremonie militară impo- santă precedată de un serviciu divin oficiat de toți preoții re- gimentelor, în prezența împăratului, a marelui duce Nicolae și a imo- santului lor stat-major. Primele detașamente trecură peste pod sub ochii împăratului, care sta călare în fața sa și îmbră- țișa cu privirea lui de vultur măreața privelisce ce se desfă- șura înaintea sa. În tot restul lunii lui Iunie și în mai totă luna Iulie trecu peste acest pod fără de întrerupere nenumă- rate corpuri de armată : infanterie, cavalerie, artilerie, trenuri pline cu victuale, material și tot ce trebuie unei armate în cam- panie, ast-fel că în câte-va zile Rușii fură aproviționați în Bul- garia ca și în propria lor țară, și Turcii, deși dispuneau de o flotilă puternică, nu mai cutezară să facă nici cea mai timidă cercare pentru a distruge acel pod, măcar de la distanță.

Iată care fu corpurile ce trecu peste Dunăre prin acel punct :

Corpul al 4-lea comandat de general Zotov, corpul al 8-lea comandat de general Radețki, corpul al 9-lea comandat de ge- neral Kründer, corpul al 11-lea comandat de principele Șacov- skoi, corpul al 12-lea comandat de general Vanovsky, și corpul al 13-lea comandat de general Hahn. Pe lângă acestea mai trecu și legiōna bulgară și corpul de iscode și eclerori comandat de general Scobelef.

Impăratul trecu în Bulgaria în ziua 17 Iunie, și punēnd pi- ciorul pe pământul turcesc, adresă Bulgarilor o proclamație prin care le promitea desrobirea și o constituire autonomă. Cât-va timp mai nainte d'a trece Dunărea, M. S. își strămutase cuar- tierul general din Ploesci în Zimnicea, unde a stat până pe la finele lunii lui Iunie, când vedu că trupele sale deja au în- naintat până la Balcani.

Indată ce trecu un număr suficient de oști în Bulagria, se formă mai întâiu o colōnă de ante-guardă de 6,000 ómenī com- pusă din infanterie, cavalerie, cazaci și artilerie cu 60 guri de tunuri, mai multă cavalerie de cât infanterie, și în fruntea ei fu pus ca comandant general Gurco, șeful gardei imperiale, care fusese chemat după intrarea Rușilor în România, într'adins

de la Petersburg pentru a comanda aceste trupe ușoare, și care în timpul în care Rușii stătuse dincoia de Dunăre în neactivitate, stătuse și el în Bucuresci fără de nici o treabă. Marele Duce Nicolae a pus sub ordinele sale pe ambii duci de Leuctemberg și pe fiul său, Ducele Nicolae Nicolaevici; lui i se încredință misiunea d'a merge înainte spre Balcani și d'a trece peste Balcani. Dupe aceste forțe de anteguardă avea să urmeze o parte din corpul al 4-lea și corpul al 8-lea spre a le sprijini la caz de trebuință.

O altă colónă de ante-guardă compusă din a 12 diviziune de cavalerie, comandată de către general Arnoldi priimi ordin să pornescă de la Pavlo spre Iantra și Rusciuc, și corpurile 12 și al 14-lea fusese desemnate să o urmeze de îndată.

În partea dreaptă precauțiunile fură mai puțin îngrijite; nu se formă nici o colónă de escoadă și nici un detașament de ante-guardă; numai general Krüdner cu corpul său al 9-lea fu însărcinat să înainteze spre Nicopole și Vidin și alt nimic; această neglijență o plăti Rușii ceva mai târziu îndestul de scump, și dupe ei suferirăm și noi Români multe neajunsuri, precum vom vedea mai la vale.

Cu comanda aripei stângi fu însărcinat marele duce moștenitor Alexandru Tarevici; comanda centrului marele duce Nicolae o păstră pentru sine, ca unul ce era comandantul suprem, și comanda aripei drepte fu dată generalului Krüdner.

General Arnoldi pornind din Pavlo înaintă spre Iantra cu multă băgare de seamă, prin nisce căi accidentate și prăpăstioase bune numai pentru întins curse, dar nu întelni picior de Turc; cu chipul acesta sosi până în marginea riului și ocupă înălțimele ce 'i domina valea, lângă care se resfață cu cochetărie orașelul Biela. Spioniș îi tot spuneau cum că Turcii s'ar fi întărit ici și colea în cutare sat, și cum aflaū cazacii scotoceau satele și cătunele, pădurile și măgurile, dar Turcii nu se iveau pe nicăeri. Ast-fel mergând tot scotocind și căutând la Turci fără să reușască a 'i găsi, cavaleria rusescă ajunse până la podul de piatră ce légă ambele maluri ale Iantrei. Mai nainte d'a ajunge

acolo, general Arnoldi dădu ordin ante-guardei de călăreți să ocupe acel pod în galop, și ea execută ordinul pe dată, dar în loc de dușmani dânsa găsi în capul podului populațiunea bulgară a Bielei în frunte cu clerul ei purtând cruci și evanghelii și așteptând pe Ruși ca să-î primescă cu pâine și cu sare.

Generalul sărută crucea, trecu dincolo, ocupă înălțimele vecine, trimise pretutindenți iscoade de cazaci, spre a se asigura de pozițiuni, escaladă înălțimi dupe înălțimi, se făcu stăpân pe tot cursul lantrei inferioare, goni câte-va cete de cerchezi și jefuitori din împrejurimi, dar de armată regulată nu dădu de loc. Dupe ce 'și asigură bine poziția, se întări pe înălțimele vecine cu Biela și lăsă orașul ne-ocupat; câte-va escesuri comise de Bulgarii îndărjiți de ură contra Turcilor și câte-va jafuri comise, conform obiceiului național, de câți-va soldați ruși beți, fură singurele isprăvi săvârșite de către creștinii liberatori atunci când trecură printr'acest orașiu. General Arnoldi pentru ca să scape pe locuitorii pacinici de ori-ce prigoniri, luă măsuri foarte aspre contra tuturor și fu silit să trimită o garnisonă în Biela care să se stabilească acolo.

D'a doua zi începu să sosescă la Biela infanteria corpului al 12 și să înainteze spre Rusciuc, urmată de cel alt corp; ea merse fără ca să întâmpine în cale vre-o rezistență serioasă. Tocmai la 26 Iunie colona de ante-guardă călăreță dată de un detașament turc compus din cavalerie, infanterie și artilerie și se isbi cu dânsul. Turcii se mișcară mai întâiu cu mare indolență, dar mai târziu se înferbântară, demascară artileria, lupta se angagiă într'un mod violent, dar nu ținu mult, căci sosi Rușilor ajutore și Turcii fură nevoiți să se retragă spre Rusciuc fiind de aproape urmăriți de către husarii ruși care 'î goni până ce înnoptă.

De aci armata lui Tzarevicî nu mai întâmpină nici o rezistență până ce ajunse la Monastir. Dupe ce aripa stângă a Rușilor ocupă Biela precum și calea spre Rusciuc, centrul său porni să ocupe Târnova și calea spre Balcani. Acest oraș are o importanță politică pentru că e vechea capitală a gloriosului imperiu Bugar și Româno-Bulgar, a carei suvenire a rămas încă scumpă na-

țiuneii Bulgare; are asemeni și importanță strategică pentru că este situată pe o pozițiune aprópe ne abordabile, protegiat de muntele Caravek, aședat la picioarele Balcanilor, dominând tóte platourile vecine și servind de bifurcațiune a patru căi principale ce conduc spre Drenova și Osman-Bazar prin valea Drenovei, spre Gabrova și de acolo prin Șipea printre Balcani spre partea meridională a Bulgariei, spre Elena, și de acolo prin Morena spre Osman-Bazar și prin Balcani spre Slivno, și în fine spre Dunăre, parte prin Selvi, Lovcea, Plevna, Nicopole, și parte prin Poradim și Pavlo spre Șiștov.

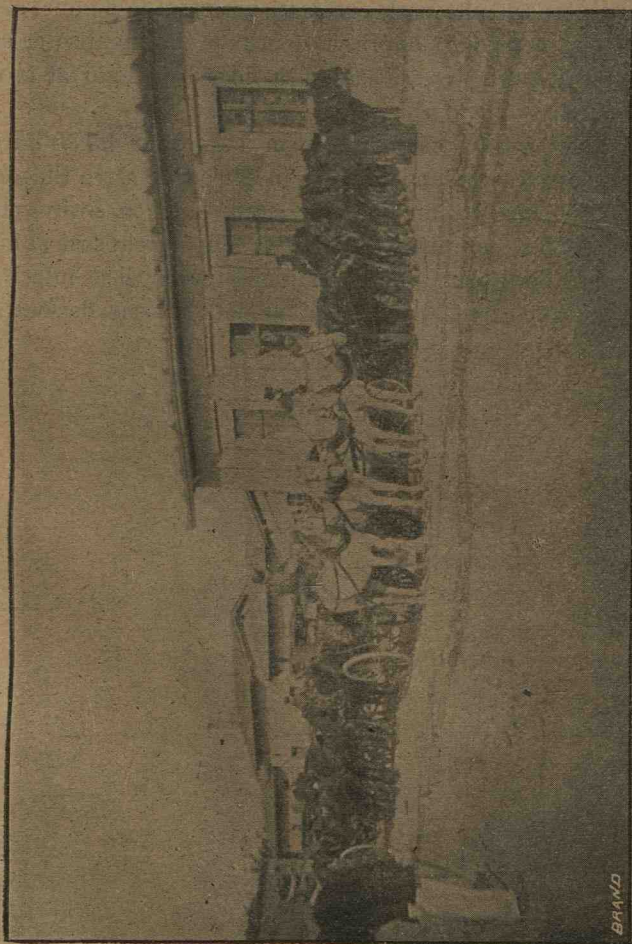
Ante-guarda comandată de general Gurco se puse în mișcare prin cea din urmă cale spre Têrnova încă de la 21 Iunie, și merse două zile fără să se opréscă și fără să întêmpine vre-o rezistență saú să dea de vre-o urmă de inamic.

Ea nu întêlni în cale de cât numai pustiire și jaf, căci Turcii fugiaú în masse înaintea Rușilor, și Bulgarii atâta timp apăsăți și nedreptățiți, cređându-se scăpați de apăsători, deveniră și ei tot atât de nedrepti și de apăsători către foștii lor stăpâni, pe care începuse să'i prigonéscă sórta.

La 26 Iunie Gurco ajunse în dreptul burgadei numită Murad-Su, și dupe ce o ocupă, își împărți forțele în mai multe colóne, și aceste colóne apucară deosebite direcțiuni cari aveau în general acelaș obiectiv, adică Târnova. Dupe aceia merse astfel suind și coborând pozițiuni lesne de apêrat, însă pârăsite de inamici, până ce în ziua de 27 Iunie đări dupe o înălțime un detașament respectabil de cavalerie turcă care se desfășura pe câmpia opusă luând pozițiuni.

O mică parte dintre Ruși se repediră ca fulgerul spre dușmani, le dădu o isbitură crâncenă, și dupe o mică rezistență îi puse pe gónă, iar pe la patru ore către séra unul din detașamentele rusesci se apropiă de Têrnova pe calea despre Nord, intră în oraș și goni patru batalióne Turcesci care 'l ocupaú, scoțându-le din el prin partea despre Sud, și silindu-le să ia fuga și alerge în gónă spre Direcțiunea Osman-Bazurului, tirind cu dênsele pe Said Pașa guvernatorul cetății care ceruse în deșert a-

jutore de la Șumla și nu dobândise alt ce-va de cât tăcere din partea conducătorilor de la centru și rezistență din partea oștilor sale.

Pornirea Casei și a statului major al Impăratului Rusiei din Ploesci la Zimnicea.

BRAND

Bulgarii aci ca și la Șiștov, ca și la Biela, ca pretutindeni, primiră pe Ruși cu ochii scâlțați în lacrimi de bucurie : femeile și fetele îi eșiră în cale încărcate cu provisiuni, și bătrânii

cu pâne și cu sare, semn de bună primire, iar dupe aceia se năpustiră spre Turcii ce cutezase a rămânea în orașiū și comise multe acte de vandalism revoltătore.

Pe când o mică parte din ante-guarda rusă ocupa Têrnova mai fără rezistență, cele alte părți curățeau vecinătățile de mici detașamente de neregulați împrășciați prin préjma Iantrei ca să jefuiască și să pustiască, și asigurară liberul pasagiū al grosului armatei.

La 29 Iunie intră general Gurco în Têrnova și la 30 intră chiar marele duce comandant, care fu purtat de către Bulgari în triumf în tocmai ca un liberator, creșând că cu sosirea lui a sosit și deplina lor mântuire! Indată dupe aceia sosi și infanteria și artileria care luară pozițiuni împrejur și se întăriră în acest loc important ast-fel ca să nu pôtă fi lesne deslocați.

Trecerea dincolo de Balcani.

Dupe ce ocupă Târnova și vecinătățile sale, General Gurco își concentrează forțele în modul următor: o brigadă de vânători, o companie de plasturni, jumătate din legiunea bulgară, pionierii călări, o jumătate de escadron din guardă, un regiment de cazaci; 12 tunuri de munte și 5 de câmp se stabilesc la Târnova; o brigadă de dragoni și 6 tunuri la Merdan, un regiment de cazaci la Pușef, o brigadă de cazaci de la Don cu 6 tunuri între Târnova și Gabrova, iar trenul păzit de o brigadă din legiunea bulgară cu două tunuri de munte, fu instalat la Reșin ce-va mai jos de Târnova.

Tóte forțele lui erau dar înșiruite pe drumul cel mare care conduce mai cu înlesnire spre Baleani. Patru zile fură de ajuns lui Gurco ca să prepare trenul de provizie și de munițiuni, precum și toate cele trebuincioase pentru această îndrăsnită tentativă. Înainte d'a pleca se consultă cu marele Duce Nicolae asupra amănuntelor procedării, și combinară împreună planul astfel ca să fie încoronat cu succes.

Scopul lor nu era numai trecerea dincolo de Balcani cu orî-ce preț, ci posibilitatea d'a trece cu înlesnire tot restul armatei prin punctul ce vor alege, ceea ce nu se putea face pe nicăeri

alt unde-va mai bine de cât prin pasul Şipca care, orî cum, era brăsdat de un drum de munte ceva mai practicabil ca tôte cele alte. Marele Duce mai întăi fu de părere să încerce un simulacru de atac spre acea parte, dar pe urmă luâ hotărârea d'a elabora un plan de atac definitiv şi condus cu tötă serioşitatea. Acest plan avea să fie executat în modul următor :

General Gurco avea să trecă Balcanii prin trecătorea Hain-Keui cunoscută numai de-o parte din Bulgari, şi să ocupe cu orî ce preş valea Tungei. După ocuparea gurilor acestui defileu, Ruşii aveaü să ocupe Kazanlicul şi apoi să se îndrepteze în grabă spre Şipca, pe la Senovaş, ast-fel că în ziua de 5 Iulie să fie la gura de sud a defileului. Dincoă de Balcani general Dorojinski cu două regimente, din care unul din cazaci, avea să se îndrepteze spre Gabrova, şi de acolo spre gura pasului Şipca de dincoă, ast-fel că la 5 Iulie să fie şi el gata de atac şi să apuce pe Turci între două focuri.

La 28 Iunie porniră din Târnova mai întăiü pionierii ca să lărgescă calea şi să ridice din drum miile de obstacole cari acopereau poteca, iar după dânşii porni general Gurco împreună cu oştile sale conduse de principele Ceretelev, care fusese mai mult timp consul rus la Adrianopole, care cunosccea Balcanii ca propria sa casă, şi care, de îndată ce se declarase războiul, părăsise postul de secretar de ambasadă la Paris şi se înrolase într'o sotnie de cazaci de Cuban cu gradul de sergent, cu intenţia numai d'a servi ţara sa prin cunoşcinţele ce le posedă. Mai mulţi Bulgari cunoscători ai locului, il ajutară în această periculoasă întreprindere, şi spre lauda lor nici unul din ei nu fu trădător.

Patru căi principale traverséză lanţul Balcanilor şi înlesnesc comunicaţia părţii septentrionale cu cea meridională lăudată în tötă lungimea sa de cursul râului Tunga ; aceste căi sunt următoarele : pasul Berova care conduce de la acest oraşü la Slivno, pasul Elena dintre Elena şi Ieni-Zagra, pasul Travna între Drenova, Travna şi Eski-Zagra, şi pasul Şipca dintre Gabrova şi Kazanlic.

Din câte patru pasurile, trei erau mai mult sau mai puțin presărate cu obstacole cari le făcea să fie practicabile numai pentru pietoni și călăreți. Numai pasul Șipca era brăsdat, nu tocmai de o șiosea, ci de o cale ceva mai sistematică, prin care putea să treacă cu înlesnire trăsură și trenuri de artilerie. Câte patru căile citate mai sus erau cunoscute și bătătorite de călători și de către autoritățile Turce, și numai pentru paza lor guvernul Otoman luase ore-cari măsuri de apărare. Cu toate acestea mai esista și o a cincea cale între pasul Elena și Travna, care se numesce Hain Keui sau Hain Bugaz, la care ajunge cine-va trecând prin Kalifar. Acastă trecătoare nu era cunoscută de mulți, și cei-ce o cunoscău nu se cercau s'o treacă, căci este numai o potecă strâmtă, mărginită de surpături foarte prăpăstioase și presărată de obstacole anevoe de învins, ast-fel că omul, chiar fiind pedestru, își primejduesce viața la fie-ce pas atunci când trece prin ea.

Acest loc primejdios fusese ales de generalul Gurco ca să fie traversat atât de el, cât și de mai multe mii de călărime, pedestre și 16 tunuri, plus trenul de victuale și de munițiuni.

Pionierii, genii și chiar soldații de linie își făcură datoria cu zel și vrednicie; cu sapa, cu târnăcopul și cu pârghia ei lărgiră calea, o curățară de obstacole, rostogoliră în prăpăstii bolovanii și buștenii ce se puneau d'a curmezișul potecei, umplură gropile și multe goluri prăpăstioase și lărgiră calea atât cât să pótă trece călăreții și tunurile câte unul unul. Mult se trudiră bieții Ruși spre a duce la un rezultat mulțumitor opera ce începuse, mult munciră ei de la soldat până la general, dar tot nu reușiră să facă o cale lesnicioasă. Artileria și trenurile grele fură suite pe înălțimile cu costă repede cu ajutorul bivolilor, iar ómenii se ațineau pe lângă róte ca să le proțápescă când dau înapoi, să le împingă cu umărul înainte, când se inomoleau în noroi, să le ție în brațe când treceau pe lângă o surpătură care făcea calea strimță și să îndure oboselile cele mai anevoe de descris.

Cu toate aceste osteneți ne povestite și cu toate aceste precauțiuni minuțioase, totuși la scoborâș pe cea-altă lature, alune-

cară două tunuri cu bivoli cu tot și se prăvăliră într'o vale de unde fură scose cu cea mai mare greutate. Pe lângă toate aceste obstacole se mai găsea în cale stânci întregi prăpăstuite din vârful muntelui, pe care trebuia să le dea la o parte numai cu târnăcopul și pârghia, căci de dinamită nu puteau să se serve de temă ca să nu facă sgomot mare și să fie surprinși. Le învinse însă pe toate, învinse și dificultățile cele mari ce întâmpinara la scoborît, trecură cu bravură și peste oboseli și peste obstacole, și se scoborâră în vesela și rădătorea vale a Tungei fără să deplângă o singură pierdere.

În satul Hain Keui din josul trecătoarei se află tăbărăți 300 nizami din Anatolia, care 'și petreceau orele de dimineață preparând pilaful de orez cu carne de berbec. O colonă de Ruși năvăliră fără de veste spre ei, le aruncară o bombă drept în lagăr, îi puse pe gonă, și pilaful fu întocmai bine făcut pentru flămânzii de Ruși care nu mâncase de două zile de cât pesmeți înfruntând oboselele cele mai zdrobitoare. Cu acea ocazie pravoslavnicii Ruși se transformară pentru câte-va minute în Turci păgâni și mâncară pilaful ca ori și care osmanliu.

Generalul Gurco de îndată ce se scobori în valea Tungei la o distanță egală de Slivno, Ieni-Zagra, Eski Zagra și Kazanlic, nu se grăbi să alerge spre gura Șipcei ca să atace Senovațul, ci trimise o recunoșcere de Cazaci mai înteu spre Ieni-Zagra. Cum îi dăriră Bulgarii, fără să se mai gândească la temă și prudență, alergară îmbulzindu-se întru întâmpinarea lor și 'i priimiră ca pe nise mântuitoari. Acest mic detașament, rău informat de aceșii Bulgari, pe care îi găsise afară din oraș prin câmpiile ce cultivau, crezând că aveau a face cu forțe inimice de mică importanță compuse numai din infanterie, se împărți în trei părți, două ca să distrugă liniile de comunicație din dreapta și stânga, și una, abia o jumătate de sotnie de cazaci, ca să mergă înainte spre oraș. Cea din dreapta rupse liniile telegrafice, puse pe gonă ante-posturile turcesci și ocupă o cale șoseluită; dar cea din stânga, dând de forțe considerabile, fu nevoită să se retragă. În retragerea sa ea se uni cu cea din centru, care abia

sosea, și după ce se uniră iarăși câte trele, apucară spre dreapta și năvăliră spre drumul de fier ca să-l distrugă. Două escadrone de cerchezi le eși înainte; Rușii le respinse cu înlesnire, dar pe când se credeau victorioși, iată că de o dată și fără de veste, Turcii demascară șase guri de tunuri și două batalioane de tiraliori care îi priimiră într'o salvă de focuri ucigătoare.

Rușii ne putând rezista unor forțe atât de considerabile, se retrase în bună ordine în trapul cailor, dar populațiunea bulgară, cauza inconștientă a acestei nereușite, vedându-se așa de curând și într'un mod așa de brusc părăsită de către mântuitorii săi, în prada cumplitei răsbunări din partea Turcilor, în paroxismul disperării începu să se ție după ei și să se agațe de cai lor, rugându-se să nu o lase în mâna Turcilor care aveau să-și răsbune asupra sa în modul cel mai cumplit. Rușii nu putură să vie în ajutorul bieților Bulgari, căci Turcii nu îi slăbeau și îi urmăreau de aproape; ei fugiră fără să asculte nici o plângere, și nu se opriră până ce nu ajunse în satul Karil Keui opt kilometri mai înapoi.

Din vârful dealului această nenorocată mână de Ruși, avu trista ocaziune d'a asista la cel mai sfâșietor spectacol, la răsbunarea Turcilor contra sârmanilor Bulgari! Nizami și Cerchezii, ne putând pune mâna pa Ruși, înconjurară pe bieții bulgari rămași înapoi, și îi măcelăriră până la unul; cu această ocazie 400 ființe omenesci periră numai într'o clipă. După aceia fanaticii păgâni intrară în oraș, incendiară cartierul Bulgar și masacrară fără cruțare, în timp de 24 ore, tot ce le căduse în mână: bărbați, femei, fete, bătrâni și copii. Dacă nu sosea Selim-Pașa care să le astâmpere zelul nebun, nu rămânea viu un singur creștin într'acel oraș în mare parte locuit de Bulgari.

O altă escuadă rusescă de recunoșcere trimisă spre Silvno află la Orezari: artilerie, infanterie și cavalerie dușmană, dar toate acestea fură puse pe gônă iute prin repeđiciunea mișcărilor sale. Dupe aceste recunoșceri, general Gurco, cunoscându-și bine situațiunea, porni spre Șipca ca să fie la post în ziua de 5 Iulie; pentru ca să-și asigure deplina libertate în mișcărilor sale

și pentru ca să se pună la adăpost contra orî căruia atac de la spate, el se îndreptă mai înteu spre Kazanlic ca să'l ia în stăpânire, lăsând la Hain Keui un detașament tare compus din toate armele ca să păzescă linia de retragere.

Kazanlicul n'avea mare garnisonă, abia 5 bataliōne anatoliți, dar populațiunea musulmană care compune majoritatea locuitorilor acestui oraș, se hotări ca să se apere până la mōrte și se armă cu tot ce'i căduse în mână. Caimacamul orașului și un ōre-care Sadulah-Bei se puse în capul acestei populațiuni care intră prin viile și grădinele vecine cu drumul spre Uflanı, și de acolo începu să arunce asupra Rușilor ce se apropiau o plōe de glōnțe. Rușii începură să'i împrosce cu mitralii eșite din cele 16 tunurii ce aveau, dar Turcii se opuse cu îndărătnicie, se repeziră spre tunuri și ucise mulți Ruși. Acești apărațori îndrăsneți fură respinși, scoși din pozițiunile lor și apoi puși pe gōnă numai prin șarje cu baioneta.

Ne putend să ajungă într'acea séră la Kazanlic, Rușii tăbăriră la Maglis, și a doua zi din dorii se puse în mișcare împărțiti în în trei colōne și apucară trei căi spre a coprinde orașul din tōte părțile. Grosul armatei turcesci îi asceptau în fața orașului hotăriți d'a le opune o rezistență desperată. O colōnă turcescă venită de la Șipca se cercă să ocupe munții de la nord-est de Kazanlic, spre a amenința flancul drept al Rușilor, dar nu reușiră să impedece pe inimici d'a innainta spre ei. Rușii începură atacul fără de zăbavă, puse îndată pe gōnă pe cei veniți despre Șipca, ocupară înălțimele dorite de ei, coprinse din tōte părțile pe Turcii din fața orașului și'i făcu iute să se retragă într'o fugă desordonată. Caimacamul și cele trei tunuri ce aveau Turcii cădură în mânele Rușilor. La prânz cazacii ocupară Kazanlicul și 'și făcură după amiadî intrarea triumfală, traversând strada principală a acestei capitale a esenței de trandafir. După ce termină acastă plimbare inutilă scopului ce urmărea și fōrte primejdiosă pentru bieții bulgari, care din cauza entuziasmului cu care priimeau pe acești mântuitorii prea mult asceptați, generalul Gurco, părăsi orașul, dupe ce lăsă acolo o garnisoană

suficientă, și porni în grabă spre Șipca, unde nu sosi de cât în séra zilei hotărâtă.

În dimineața acelei zile general Dorojinsky porni de la Tirnova, ocupă Gabrova gonind dintr'însa 1500 Cerchezi și întâlnindu-se cu Principele Mirsky, comandantul diviziiei 9-a, venit ca să comande expediția în persoană, plecâ împreună cu dânsu spre gura Șipcei.

În mijlocul acestei trecători, și chiar în marginea șoselei, se află un munte înalt de 4800 piciore care domină toate înălțimele vecine, și pe vârful acestui munte se află o citadelă pe care Bulgarii o numesc Sf. Nicolae, și pe care Turcii o întărise, o armase cu tunuri și o ocupase încă de la începutul ostilităților cu oști îndestul de numeroase. Împrejurul acestei înălțimi se afla o mulțime de blocaus și lunete printre copaci, iar printre blocausuri nisce șianțuri acoperite cari formau cu totul o fortreață puternică. Spre dânsa se îndreptase Rușii, și ca s'o atace mai cu succes, se împărțiră în patru colone și porniră spre ea din patru părți.

Colona din dreapta comandată de colonel Komenco se stabili la Imetlia și își aședă bateriile regimentului Zeleno Drevo drept în fața lagărului Turcesc; colona din centru comandată de Principe, în care lua parte general Dorojinsky și Ducele Nicolae Nicolaevičii fiul, merse spre gura pasului fără artilerie; o altă colonă tot din centru comandată de căpitan Klientov intră în pădurea despre est și începu să sue delurile stâncose, spre a ocupa muntele ce domina cetățuia, iar a patra colonă comandată de major Boino-Rozevičii, apucă pe o potecă dintre Gabrova și Ianina spre a ataca un lagăr Turc situat la Berdek opt kilometre mai spre est. Aceste patru detașamente la un loc nu număra mai mult de 1500 luptători; prin urmare un număr numai de o mie cincî sute de Ruși avură cutesanța să atace un lagăr al unor inimici întreit mai numeroși, cari ocupau nisce pozițiuni spăimântătoare, și o făcu numai cu speranța în Gurco, pe care 'l credeau că a ajuns la timp dincolo, era gata să atace pe Turci pe la spate.

Atacul începu cam pe la 8 ore dimineața. Pe la 10 ore major Boriso luă o redută de la Berdek; pe la prânz începură cu toții să urce gróznica cóstă a muntelui, o cóstă dréptă ca peretele, naltă și plină de prăpăstii și obstacole grósnice, și pe la două ore Rușii dădură pept cu inamicul chiar în vizuina lui.

Colóna cea din centru începu împușcăturile pe la 3 ore după amiază, de față cu cei trei comandanți principali, și continuă până la 5 ore séra cu o înverșunare din ce în ce mai crescândă. Turcii trăgând din redute și blocause, și Rușii din desimea pădurilor vecine în care stău pitulați, nu prea și pricinuiră reciproc mari pierderi, dar făcură mult sgomot și cheltuiră o mare cantitate de praf de pușcă și de glónțe.

Colóna din stânga a lui Klientov fu condusă de călăuze nu numai prin păduri ci și prin locuri descoperite, ast-fel că Rușii auzind pe la trei ore împușcăturile îndreptate spre dēnsa de la spatele redutelor, credură că a sosit Gurco cu ajutorul așteptat. Acéstă colónă se împrăscie iute în tiraliori, se ascunse dupe mărăcini și bolovani și ripostă cu bărbăție contra ucigătoareii mitralii turcesci ce o decima; acéstă rezistență dură până la patru ore. Atunci Klientov vedându-se rănit, ómenii săi decimați și pozițiile ce ocupa aprópe înconjurate de inamic, începu să se retragă în ordine, și retrăgându-se se apără două ore încheiate până ce nu mai rămase în mica colónă ce comanda de cât numai un singur oficer nerănit. Acest oficer conduse cu dibăcie acéstă dificilă operațiune cu un curagiū esttraordinar, și reuși pe deplin în încercarea sa.

Colóna din estrema stângă fu mai norocită; ea fiind pornită de la 4 Iulie prin nisce căi imposibile, ajunsese cu multă greutate în ziua de 5, pe la 3 $\frac{1}{2}$ ore de dimineața în locul indicat, și ajungând, se apropie târându-se pe pânțele până la o distanță de 200 metre de un lagăr de 2000 turci, aședat în virful muntelui Berdek, și se sili să se apropie de dânsul și mai mult, dar o pușcă se descărcă din greșală. Turcii auzind acest sgomot se desceptară, împușcăturile începură, Rușii fură descoperiți și lupta se angagia pe dată. Oficierii Ruși săriră înainte, soldații

năvăliră după ei și într'o clipă fu în mijocul Turcilor impunând cu baioneta în dreapta și în stânga. Atunci când răsări soarele 200 de nizami erau întinși pe iarbă pe culmea muntelui și Rușii se vedură stăpâni pe înălțime.

Acest succes fu admirabil ca act vitejesc dar nu fu de nici un folos pentru Ruși, căci dacă aci câștigară ce-va în cele alte părți ei perdură 2 ofițeri și 77 soldați morți, precum și 4 ofițeri și 128 soldați răniți. Situațiunea era foarte gravă, căci căpitan Klientov, pierzând pozițiunile, deschidea Turcilor calea d'a-î înconjura cu înlesnire, fiind adăpostiți prin păduri, și general Gurco numai sosea cu ajutorul sperat. Tocmai când desperarea începuse să cuprindă sufletele comandanților acestei expedițiuni, iată că pe sub séra un Bulgar pătrunse până la piciorul muntelui pe care sta Mirski, și suindu-se sus îi dădu o epistolă din partea lui Gurco, care 'i esplica cauza întârzierii. De îndată ce o priimi, principele, ne mai putând cu forțele de care dispunea să susție o luptă inegală, în nisece pozițiuni așa de puțin favorabile, se retrase în pozițiunile ocupate la 4 dimineața spre a petrece acolo noaptea, și retrăgându-se fu silit să meargă atât de repede, în cât nu putu nici măcar să 'și strângă răniții. Retrăgându-se el nu mai trimise nici un răspuns generalului Gurco, și acesta, ne având cunoștința de înfrângerea Rușilor din partea de dincolo, la 6 Iulie porni înainte spre gura meridională a pasului, și cum ajunse în satul Șipca trimise un parlamentar oferind comandantului turc o capitulare onorabilă.

Mehmed-pașa, beat de fumul succeselor ce câștigase de cu séra nu 'i răspunse, și generalul începu să sue repede clină ce conducea spre grósnicele înălțimi ce domina satul. Aceste înălțimi sunt ca la 900 de metre mai sus de nivelul satului și se află apărute de un șir de baterii care se ascundeau sub iarbă verde și bolovanii gigantiici. Mai sus de dinsele, cam cu 100 metre, se înalță înfricoșiatul munte întărit numit sf. Niculae. Drumul ce se încolăcesce în jurul acelei înălțimi, cade tocmai pe sub focul bateriilor turcesci, ast-fel că Rușii fură nevoiți să 'și facă un alt drum chiar pe muchia prăpăstiosă a muntelui, p'acolo pe unde

umblă numai caprele. Curagiozii soldați escitați de exemplu șefilor lor, se suiră pe cōste, fiind apērați de nisce păduri dese, luară un șir de întăriri situate la o înălțime ca de 700 metre și se repeziră spre cea d'a doua înălțime care nu era prea departe. Atunci Turcii încetară focurile de o dată, ridicară în sus steag de parlamentare și doi oficeri apărură făcēnd Rușilor semne că vreaū să capitulede. Rușii încetară focurile, trimise în tabăra Turcēscă ca să afle condițiunile pe un soldat Rus care scia Turcesce fiind Tătar, și când acesta dispăru după parapeturi și o parte din Ruși eșiră din pădure confiāndu-se în dispozițiunile pacifice ale dușmanilor, o salvă de artilerie isbucni din bateriile Turcesci și după ea urmă o descărcare generală din tōte șianțurile întărite care culcă mulți Ruși la pământ. Acēstă conduită trădătoare și contrarie tuturor legilor de rebel, era să coste viața și a majorului Ligniț trimisul militar al Germaniei, care de sigur ar fi perit victima acestui act mișelesc dacă nu'l reținea un colonel Rus. Rușii se clătiră pușin, dar iute săriră înainte, se năpustiră spre redută și o luară pe dată; rămănea în mâinele Turcilor numai vērful culmei care era armat cu tunuri Krup și fortul Sf. Niculae, două linii de foc ucigătoare. Sosind nōp-tea și neavēnd forțe suficiente ca să ia într'acea di și crēsta, Rușii se retrase mai în pădure și petrecură nōp-tea acolo.

A doua di, pe la revērsatul dorilor, veni în tabăra rusēscă un oficer Turc care cerea în numele comandantului sēu capitularea, dar Rușii nu mai fură tot așa de incredători ca în prima dată. General Gurco nu putu imita pe comandantul ture și nici nu făcu vre-un rēu parlamentarului, dar îi dădu înscris condițiunile și'l întrebă de cauza acelei purtări neleale din diua trecută. Oficerul se justifică cum putu, după obiceiul turcesc, și spuse cum că soldații ar fi fost de vină, căci, cu tōtă opunerea șefilor lor, și-au descărcat armele îndată ce au vēdut pe Ruși în loc desco-perit. După aceia Turcul se întorse înapoi promițēnd un rēs-puns grabnic.

De astă dată Rușii fură mai prudenti, stătură sub adăpost, își culese rāniții sub protecția crucei. Rușii fără să fie supărați,

și apoi asceptară. Nămiezul sosi, dar picior de Turc nu se mai ivi. Vădând atâta întârziere, Gurco începu să bănuiască vre-un nou șiretlic, și numai de cât trimise câte-va iscóde de voluntari ca să vadă ce se mai petrecea în lagărul turcesc și împărăscie prin împrejurimi câte-va bataliône de infanterie cu 4 tunuri, spre a respinge orî-ce tentativă de cursă și a protegea retragerea acestor voluntari. Mai înainte însă d'a pleca aceștia, sosiră vre-o câți-va infirmieri care se depărtase culegând morții și le spuse că pasul era golit de Turci și că forturile deja se găseau ocupate de ante-guarda corpului Rus de la Gabrova.

Iată ce se petrecuse p'acolo: sosind în ziua de 7 Iulie pe la 4 de dimineță general Scobelef tatăl cu 9 companii și 4 tunuri, în ajutorul detașamentului Prințelului Mirsky, ei porniră cu toții iarăși spre gura pasului și trimise înaintea lor o ante-guardă comandată de colonelul Strucov, ați general; această ante-guardă porni înainte și se opri în fața pozițiilor turcesci. Ajungând acolo, Colonelul împreună cu Căpitanul Nikiforov și o colonă de deuce tiraliori, se agățară de înălțimi și le suiră ținându-se de burueni până ajunseră în virf. Nici un șgomot; se apropiară de întăiri; nici o opunere; intrară în primele șianțuri, nimeni; suiră muntele, vizitară pe rând toate paralelele, intrară chiar în fortul Sf. Nicolae și nu găsiră picior de turc; în locul lor însă găsiră zăcând la pământ mulțime de arme, vestminte, cutii pline cu cartușe, provisiuni, până chiar și centuri și săbii de oficeri.

În primul lagăr aflară boi abia uciși, cadavre de ómeni, un mare număr de turci răniți și trei drapele. Turcii fugise prin poteci lăturașe în timpul în care general Gurco ascepta pe parlamentar, și în fugă nu și luase cu ei nici măcar răniții și steagurile. Opt tunuri, din care 5 Krupp, mai multe mi de puscă, cartușiere, ranițe, săbii și centuri oficeresci înfirate și poilete cădura cu acea ocașiune în mânele Rușilor.

Grosul armatei de Nord vestit fiind de către ante-guardă sosi în fugă cu general Scobelef în frunte și îndată veni și generalul Gurco cu statul său major ca să asiste la acest spectacol de fugă atât de rușinosă, precum și la o altă privescție cu mult mai lașe și mai infamă!

Privind încoace și în colo spre aceste poziții atât de tari și așa de rău apărute de 14 regimente de Turci, umblând printre grămețele de vite ucise, de pesmeți aruncați și de conserve stricate, Rușii dăriră la rădăcina unui stâlp de telegraf o grămadă îngrozitoare ; era un mușuroi de 21 capete de ostași ruși, deslipite de trunchiurile lor și schimonosite de chinurile morții. Rușii vădând acest oribil spectacol la lumina sórelui apuind, să retrase înapoi coprinși de spaimă și scóse din pepturi nisce țipete de indignațiune. Pe când le răscolea ca să recunoscă trăsurile nenorociților care îndurase aceste chinuri ne omenóse, un cap alunecă pe clina cea repede a muntelui și merse rostogolindu-se cu repeziune până în vale.

Atâta nu era destul ; un spoctacol îndoit mai odios îi aștepta ceva mai încolo între un tufiș de arbori. Trei-deci de corpuri mai tóte decapitate, cu totul góle purtau pe dênsele semnele celor mai monstruóse schilodiri. Unul mai cu sémă atrase atenția tuturor. Cele doué mánî ale cadavrului erau sgărcite și sângerânde acoperind gâtul ce lipsea ca cum ar fi vrut să-l apere. Altul avea pelea după pánțele crestată cu cuțitul în crucișiu, și printre crestături sta sângele închegat, semn că victima fusese în viață atunci când a fost schingiuită. Doué din ele purtau la braț încă crucea roșie, spre a proba că pentru acești barbari convenția de la Geneva subsemnată și de dinși era o minciună, și pe un brancard zăcea cadavrul mutilat al unui rănit care purta încă pe corp aparatele de pansament. Grămeți de brațe, de mánî separate, de trunchiuri, de urechi, de limbî și de nudități sexuale, stău răspândite ici și colo spre a proba lumii că autorii acestor sacrilegii cari acuzău pe creștini de cruzimi, nu erau demni d'a trăi nici măcar în centrul Africei.

Luarea Nicopolului.

Pe când aripa stângă ocupa pozițiunea Iantrei și a Lomului apropiindu-se de Rusciuc, pe care deja îl și înconjurase, și pe când centrul ocupa Têrnova și pătrundea dincolo de Balcani, aripa dreaptă comandată de Baron Krüdner, se îndreptă spre Nicopole ca de acolo să mERGă spre Vidin, Sofia, Filipopoli și Constantinopole.

Nicopoli nu e tocmai o cetate, dar este protegiată de o citadelă situată pe o înălțime dominătoare și de 7 bastiöne bine armate, situate pe pozițiuni lesne de apërat. Orașul e în vale în marginea Dunării și întăririle d'asupra lui pe nisce înălțimi respectabile.

Maï nainte d'a începe ori-ce fel de operațiune, generalul Krüdner făcu uitată nota d-lui de Nelidov privitoare la cooperarea oștilor române alături de trupele rusesci, și ceru de la generalul G. Manu comandantul Diviđiunei a IV române, care venise de curând de la Oltenița și ocupa Islazul și împrejurările sale, ca să 'i vie înrt'ajutor și să 'i sprijine atacul prin focul artileriei sale după malul stâng al Dunărei. Generalul Manu se grăbi a comunica această cerere Ministrului de resbel, și acesta cu invoirea guvernului, care nu găsi nici un inconvenient, ci din

contră un precedent care corespundea cu interesele sale, priimi cererea și dădu colonelului ordin d'a sprijini cu tótă armata de care dispunea operațiunea Rușilor. Acest consimțimânt fu comunicat la timp generalului Krudner.

Dupe ce se încredință că Româniî dispunea de vr'o 5000 de luptători și de 36 tunuri, general Krüdner porni în ziua de 30 Iunie în fruntea a 15000 luptători de la Șiștov spre cetatea turcescă, și în loc d'a 'și împărți óstea în două părți, din care una să ocupe Plevna, poziție indicată de cei mai eminenți strategiști din trecut ca un punct strategic din cele mai tari, și asūpra căreia atrăsese atențiunea Rușilor încă de la 1828 ilustrul strategist Moltke, el merse în nainte spre Nicopole și lăsă Plevna în nebăgare de sémă. Rêu făcu că nu 'i dātu nici o atențiune, mai cu sémă ca pe la începutul lunii Iulie era cu totul lipsită de întăriri și aprópe ne ocupată; rêu făcu că lăsă acel pintene ascuțit la dispoziția inamicului ca să i-l înfigă în cóstă când va găsi dēnsul de cuviniță, rêu făcu că merse direct spre Nicopole fără să se îngrijescă măcar de a trimite un mic detașament de observațiune în direcțiunea citată mai sus, căci în scurt timp după aceea avu prilejul să se căiască într'un mod amarnic. În séra zilei de 1 Iulie trupele rusesci ajunse în apropiere de Nicopole și chiar într'acea sérá începu atacul printr'un foc de artilerie bine întreținut, la care Turcii răspunse fórté domol.

A doua zi sosind în vecinătatea Nicopolului, general Krudner cu restul trupelor sale, se grăbi a reincepe ostilitățile din revărsatul dorilor, a ocupa nisce înălțimi paralele cu cele turcesci, dar ceva mai mărunte, și a deschide un foc fórté violent, mai întâi asupra stâncei și centrului poziției, fără a ataca flancul sêu cel drept.

Dupe o vie bombardare, el trecu o parte din oștile sale peste riul Osma, spre a învélui aripa dréptă a Turcilor și a ataca înălțimele de la Samovitz cheia Nicopolului, și dātu ordin celor alte trupe d'a ataca în front flancul stâng și centru întăririlor turcesci. Într'acest timp bateriele române de la Măgura, Gura Oltului și Islaz începu să verse asupra orașului un întreg vulcan

de foc și să arunce asupra malului din față, pe care se afla aședate în amfiteatru toate casele sale, un potop de bombe, atrăgând asupra-și printr'acest atac mai toate bombele tunurilor

Intrarea armatei române în Nicopol pe care 'l ocupă la 14 Iulie 1877.

turcesci.

Focul Românilor causă orasului mult rău; casele sale începură să ardă în flacări, turnurile geamiilor începură să cadă peste

locuitorii îngroziți, și depositele de munițiuni și de pulbere să sară în aer, căci tunurile noastre luaă orașul în respăr și 'i mătura stradele, fără ca Turcii să causeze Românilor vre-un rău prea mare, căci îi protegia sălciiile Gurei Oltului. Nu tot atât de mare rău putu să 'i causeze artileria rusescă din Turnu Măgurele care luase pozițiune la Fiamânda. De și mai aproape de Nicopole, ea nu putu să 'i causeze un rău prea mare, căci în scurt timp fu demontată și tunurile sale reduse la tăcere tocmai din cauza acelei mai apropieri.

Locuitorii Nicopolului strimtorați și înfricoșați de efectul de-sastroos al tunurilor românesce, trimise la Hasan Pașa o deputațiune care să 'l rōge fierbinte să capituleze și să cruțe orașul de distrugere și armata sa de o vĕrsare de sânge omnesc fără de nici o utilitate practică. În urma acestei căldurose rugăciuni, Hassan Pașa guvernatorul și Ahmed Pașa șeful garnisōnei cetății, vĕdĕnd ravagiile ce causaă orașului bombele inamice și recunoscĕnd cum că întăririle nu erau indetul de puternice ca să reziste unui atac violent, fură de o cam dată de idee să renunțe la apĕrare și să se retragă spre Vidin, dar ōre-care scrupule de amor propriū îi opriră și 'i hotărâră să apere cu orī ce preț o pozițiune anevoe de susținut. Ca să aducă la îndeplinire acea hotărâre, făcură în pripă câte-va forturi pasagere pe înălțimea de la Samovița, cheia pieței, pe care neingrijirea Turcescă o lăsase ne fortificată până atunci, o armară cu tunuri de sisteme și calibre diverse și se hotărâră să o apere cu desperare.

Două zile ținu bombardarea și atacul dar cam îndelete; a treia zi însă la 3 Iulie el deveni mai viū și mai stăruitor. Într'acea zi de dimineță, Rușii începură să atace pozițiunile inamice cu mai multă vioiciune și să năpustiră cu baionetele înainte în viile în care stau Turcii ascunși. Turcii se apĕrară cu vigōre, un omor grōsnic se făcu prin vii și burueni; Samo-vețul de trei orī fu luat, pierdut și reluat, și în fine pe la două ore dupe amiazi, Turcii începură să se înfrângă și să se retragă spre orașū. Trei regimente rusesci cu cavalerie și mai multe

baterii ocoliră repede pozițiunea, suiră muchia acestui deal, pe care l'a coprins pe la spate, și reușiră să se menție pe înălțimea sa. Pe séră Nicopoli fu cu totul investit și Rușii se culcară ne mâncați și ne înveliți pe locurile ce dobândise cu mari sacrificii.

Turcii vădându-se perduți, dar nevoind să cedeze de voe bună, petrecură tótă nóptea arđend la provisiuni, pârjolind cartiere întregi locuite de Bulgari și distrugend orice material ar fi putut fi Rușilor de folos. A doua zi Rușii începură din dor o canonadă crâncenă asupra orașului, și Turcii, ne mai putend să se menție, arborară cu sila pavilionul alb de parlamentare și nevoiră pe comandantii ca să céră capitularea chiar fără condițiuni. Rușii o priimiră, Hassan-Pașa își depuse sabia în mâna parlamentarului trimis de Krüdner, și după retragearea acestuia, pe când se pregăteau Rușii să se apropie de porți, cari erau încă închise, ca să intre prin ele ca nisce triumfători, o parte din garnisonă eși pe cea altă parte despre Dunăre, și apucă spre drépta ca să înconjore Samovița și să înconjore pe Ruși pe la spate. Noroc pe aceștia că Românii de la Islaz nu dormeau. Bravele oști comandate de colonel Cantili, dărîră mișcarea inamicilor, le ghici scopul și, fiind că eșise din bătaia tunurilor lor, căpitanul de artilerie Șiomănescu, scose iute din baterie două tunuri, le repeși în galop spre Turci, le aședă în câmp deschis, și le îndreptă așa de bine în cât sili pe nelealii dușmani să se retragă în desordine.

Rușii într'acéstă luptă perdură 5 oficeri și 278 soldați morți, precum și 22 oficeri și 900 soldați răniți, dar câștigară un cap de pod fórte important, o pozițiune lesne de apêrat, 72 tunuri, o mare cantitate de puscă, cincă stéguri și 6000 de prizonieri, între cari două pasiale. Sêptemâni întregi curiositatea duse la gara Târgoviștei, ađi gara de Nord, pe Bucurescenii iubitori de lucruri extra-ordinare, ca să asiste la defileul marelui convoi de prizonieri făcuți în urma acestei victorii.

Nicopoli cădu în mâna Rușilor mai d'o dată cu Șipca și vestea perderii lor sosi în același timp la Constantinopole.

Aceste sciri triste produse o mare panică în lumea musulmană și o mare fierbere în statele amice Turcilor. Abdul Hamid plânse de disperare și Englitera își trâmise flota sa la Besica cu un corp de armată teritorială gata să ocupe Galipoli.

Redif-pașa Ministru de Resbel, fu trimis la Șumla ca să vadă ce făcea acolo Abdul-Kerim-pașa, care nu dăduse până atunci nici un semn de viață, și inimizii săi profitară de absența sa ca să-î sape ruina. Imediat dupe aceia se formă în grabă un corp de armată la Adrianopole, Mehemed Ali și Suleiman-pașa lăsară în pripă Muntenegrul, unde nu făceauă mai nimica, spre a sbura acolo unde pericolul era atât de eminent, și acest din urmă sosi cu oștile sale la Adrianopole tocmai la timp ca să oprască pe Gurco d'a merge mai departe. Seraschieratul ceruse până atunci mai de multe ori lui Abdul Kerim să-î comunice planul său de resbel, dar bătrânul Serdar Ecrem nu voi se le comunice nimic, ci 'î ruga pe toți să mai accepte. Cei din Stambul, siliți fiind de evenimente care din zi în zi deveneauă mai grósnice, nu mai acceptară, și generalismul fu destituit și înlocuit cu Mehmed Ali care era un renegat german.

Intr'același timp fu destituit și Redif pașa și înlocuit cu Mahmud Damat, și atât el cât și bătrânul Abdul Kerim și comandantul Șistovului și Târnovei, fură dați în judecată. Cu ocazia acelei judecări, Abdul Kerim pașa își scóse la ivelă faimosul său plan și 'l puse la dispoziția și judecata ómenilor competenți. El se deosebea cu totul de planurile tuturor predecesorilor săi, care puse în practică, nu dăduse pân'atunci nici un rezultat.

In loc d'a mai încerca să împiedece pe inamic dincoia de Balcani și d'a se servi de cuadrilater în aducerea la îndeplinire a acelei cercări, el plănui se să lase pe Ruși să trecă dincolo de Balcani cu grosul armatei lor, fără a 'și expune trupele apărute de cuadrilater la pierderi prea mari, și dupe ce va vedea pe Ruși dincolo împreună cu marele duce și cu împăratul lor, numai atunci să se repedă cu trupele sale spre Ruscuiuc, ca să arunce pe marele duce moscenitor împreună cu armata sa, care pe atunci era puțin numerosă, în Dunăre, și pe urmă să

ocupe pasurile Balcanilor, să năvălească în Rumelia, să pue pe Ruși între două focuri și să siléscă întréga lor armată cu împérat cu tot să se predea. Acest plan și apărarea făcută pe baza lui nu fură aprobate de statul major turc și nici găsite demne d'a fi puse în aplicare, fiind prea îndrăsnețe și greu de executat cu trupele de care dispuneaū Turcii, dar avu darul d'a transforma judecata și condamnarea într'un exil perpetuū.

Primul eșec al Rușilor de la Plevna din 8 Iulie 1877.

Pe când nenorocirea deschidea ochii Turcilor, le scutura toropela lor proverbială și îi silea să se pună pe lucru spre a da piept strajnic cu inimicul, norocirea cea căpătată cu prea multă înlesnire, făcu pe Ruși să se abată de la calea prudenței și să comită nise greșeli cari avură consecințe imediate și din nenorocire prea regretabile.

Pe când Turcii își concentrau forțele în Asia și Europa și preparaui masse compacte cu cari să reziste teribilului inamic, Rușii, cu o neprevvedere care puse în uimire Europa întregă, își imprăsciau cu prodigalitate forțele de cari dispuneaui și necocoteau cele mai elementare măsurii de precauțiune, ca cum armatele lor ar fi fost invulnerabile, sau numeroase ca nisipul mării. Ei aveau numai un punct de comunicație ca baza lor de operațiune: Zimnicea-Șiștovul care era amenințat la stânga de colțul patrulaterului, adică de cetatea Rusciuc, și la dreapta de Vidin care apăra drumul Sofia — Nicopoli. Ambele laturii nu erau apărate de cât într'o parte de armata lui Tarevici care se găsea imprăsciată într'o distanță circulară de mai multe decimii de kilometre, și într'alta de a lui Krüdner care era încă la Nicopole și nu luase nici o măsură de asigurare prin

imprejurimi. Cu tóte acestea centru se pregátea a trece Balcanii și capul ocupa deja Ieni Zagra, Eski Zagra, Kazanlik, Iamboli, etc. și amenința Filipopoli și chiar Andrianopoli.

Planul era copiat dupe acela de care se servise Germanii la 1870—71, care fu așa de fatal Franciei, dar în nisce condițiuni climaterice, teritoriale și de comunicație cu totul diferite, și deservit de un număr de oști cu mult mai inferioare. Cum duserăm, Europa fu surprinsă de atâta îndrăsnélă, și mai cu sémă inimizii Rusiei îi prevestiră un desastru apropiat.

Profeția nu întârșie mult d'a se realiza; peste scurt timp ea deveni un fapt împlinit. Generalul Krüdner, dupe biruința de la Nicopoli, avu nedibăcia d'a se culca pe laurii victoriei și de a pierde cincî dîle în zadar, fără să împăneze țara cu iscode care să 'i dea informații despre pozițiunile ocupate de inimic. Nu făcu nici măcar ceva cu mult mai simplu, nu consultă câștîva scriitori streini cari tratase deja resursele strategice ce oferea Bulgaria, și mai cu sémă pe Kaniț și pe Mareșalul de Moltke, care scrisese óre-care articole strategice relative la aceste locuri, căci daca ar fi făcut una ca acésta, ar fi aflat că între riul Osma și Vid, aprópe de acest din urmă, în locul unde Tutenița se impreună cu Grivița spre a se arunca în Vid, într'o văgăună îgconjurată din tóte părțile de déluri înalte și rîpóse, se află un orașel pe care Guilom Lejean îl numesce frumușel, locuit cam de 17 miș suflete creștini și Turci, care oraș este răspântia naturală a patru căi principale cari légă Dunărea cu Rusciucul prin Biela, cu Sofia prin Orhania, cu Filipopoli prin Lovcea, Trojan și Cârlova, cu Têrnova prin Lovcea și Selvi și cu Vidinul prin Rahova și Piroto, și care se numesce Plevna. Nu citi că acea localitate, fără a fi o cetate, putea prea lesne să fie întărită și să devie neluabilă prin fortificații pasagere, ci o lăsă în neglijență și părăsire.

Se mulțumi numai d'a trimite în partea locului o fórte mică iscodă de cazaci călări care trecură chiar prin Plevna și se duse spre Lovcea, ca să trecă și prin ea fără să se opréscă, să smintéscă pe naivii Bulgari și să 'i facă să pată și acolo

acea ce pășise la Ieni Zagra, când generalul Gurco trecu Balcanii. Turcii însă nu fură tot așa de nepăsători față cu această pozițiune atât de importantă.

Osman-Pașa care pornise de la Vidin ca să vie în ajutorul Nicopolului, ajungând prea târziu, adică peste șese zile dupe căderea sa, nu găsi că ar fi fost oportun d'a mai lovi pe Ruși pe la spate, și nici nu cređu că ar face bine dacă s'ar întorce înapoi, ci cređu mai nimerit d'a ține el sémă de recomandările lui Moltke, și d'a ocupa pozițiunea Plevnei, și d'a se întări într'însa.

Baron Krüdner aflând cum că s'a ivit în acea parte un număr ore-care de Turci, nu trimise iscode experimentate spre partea locului cari să 'i spue numărul inamicilor ce 'i amenința spatele, ci trimise pe Generalul Șilder-Șuldner cu o brigadă de infanterie, patru baterii de artilerie și un regiment de cazaci de Don, care să trecă prin Breslenița, să atingă Verbița și să gonească din Plevna pe îndrăsneții cari cutezase a'i nelinisci siguranța, prin urmare dupe o imprudență alta! Dupe ce nu ocupase la timp această poziție puternică, acum trimitea forțe insuficiente ca s'o ocupe și să gonească din ea pe Osman-Pașa apărătorul Vidinului. Tocmai acesta vrea și Osman-Pașa. Dupe esemplu șefului, comise și subalternul lui o altă greșelă; el plecâ spre Plevna în dimineața zilei de 7 Iulie și cum ajunse aproape de ea, își împărți mica armată în două colone și porni pe una spre Tucenița și pe cea altă spre Sgalevița.

Bravii oșteni din ambele colone innaintară spre inamic și, găsind pozițiunile ocupate de forțe superioare, nu se dădură înapoi, ci se repeziră spre dênsele ca să le ocupe. Cei despre Bleslenița ajunse cu baionetele în mână până la Ribno. Turcii vădându-se atacați de artileria inimică pusă pe înălțimile de la Bucova, tocmai pe la trei ore dupe amiazi, pe când se pregăteau să prânzescă, răsturnară cazanele cu supa clocotindă și se retrase spre Plevna. În dosul satului Grivița, Rușii găsiră un lagăr turc întărit, se repeziră spre el cu bărbăție, se lup-

tară vitejese, respinse pe dușmani, și fiind-că pe atunci nu fusese încă construite cele două redute din fața Griviței ce deveniră mai apoi celebre, pe la 7 ore séra fură în fața Plevnei înaintând spre ea prin celebra Vale a plângerii ce 'și căpătă trista sa reputație ceva mai târziu.

Cei ce veneau despre Tucenița asemenea nu întâmpinară o rezistență disperată, însă nimeni nu putu pricepe că astă slăbiciune în rezistență era numai o combinațiune ingenioasă a lui Osman-Pașa și dădură cu toții în cursă. General Șilder-Șulder, fără să presupue nimic, dădu ordin ca să atace Plevna a doua zi în dorii de zi, și canonda începu de la orele 5 de dimineță. Dupe schimbarea câtor-va obuse, infanteriștii imprăsciați ca tiraliori, prin văile din vecinătatea orașului, începură să înainteze spre oraș, și pe drum avură loc câte-va încăerări cu dușmanii de mică importanță. În fața acestei mișcări ofensive, Turcii se prefăcură că fac o mișcare de ocolire, și pe la 5 ore dupe amiazi par'că ar fi vrut să se retragă. Rușii neînțelegând tactica lor, îi urmăriră împușcând mereu, coborîră împreună cu ei o costă repede și suiră în grabă costă opusă, alergând în fugă dupe ei și umplând aerul de urale sgomotose. Turcii fugeau și Rușii îi urmăreau, ast-fel că intrară cu toții în Plevna. Acolo însă se ridică perdeaua și se vădu în totă urăcioasa sa goliciune tragica comedie ce jucase Turcii până aci. De o dată se deschise ferestrele tuturor caselor și eșiră din ele mii de guri de puscă și începu un șir de detunături și o măcelărie grósnică. În același timp eși din tóte ușile și din tóte stradele bande bete de sânge și măcel, care năvăliră asupra Rușilor și începură să'i impușce, să'i masacrede și să'i măcelărescă într'un mod grósnic. Ceva mai mult chiar liniile lor de retragere fură tăiate de trimbe gróse de inimiză apărați de mai multe guri de foc aședate în pozițiune pe înălțimele vecine.

Generalul Cnoring, Colonel Rosenbaum și alți ofițeri superiori cădură pe loc răniți în mijlocul stradelor, și bandele de ucigași se repediră asupra-le, și îi luară în baionete, și'i ridicară în sus ca pe nisce trofee gloriose, și'i făcură să îndure chinu-

rile cele mai fioróse mai înainte de a'í omori. Un oficer rus cãdënd, fu înconjurat de o cétã de nizamí, trupe regulate iar nu başibuzucí, şi aceste trupe îl ridicarã sus, îi tãiarã vintrele şi apoi îl silirã sã fugã; el cãðu jos d'an-picióarele; eí atunci iar se repeşirã spre el, îi tãiarã urechile şi nasu şi iar îl ridicarã în sus ordonãndu'í sã fugã, însă el iarãşi cãðu. Atunci numai li se făcu milã tigrilor neumaní şi'í tãiarã capul. Mai mult de o mie de ómení pierirã cam tot ast-fel într'acéstã cursã înfamã.

General Pochitonov vëdînd pericolul se grãbi d'a sparge zidul ce'l ńinea prins şi d'a fugi în linií risipite pe câmpiele vecine oraşului, sub plóia ucigãtóre a mitraliei artileriei duşmane. Dupã ce scãpã bine reuş din cursã şi reuşi d'a aduna sfãrãmãturile fugarilor, începu sã se retragã, sub protecţiunea unui regiment care nu apucase a intra în oraş, şi sã se pue la adãpost spre a petrece o tristã nópte dincolo de Muntele Verde care asemení nu fruse-se încă întãrit. Acest desastru îl suferi colóna despre Tuceniţa.

Nici cea despre Griviţa nu fu norocósã; din contra. Intr'acéstã parte Turcii opuse mai multã resistenţã, se apërarã din retransamente cu mai multã ardóre şi nu le pãrãsirã de cât causãnd inamicului mari pierderi. Ruşii luarã cu asalt douë rânduri de retransamente, şi când creşurã cã póte sã se bucure de fructele victoriei, dãdurã peste al-treilea rând de şanţuri, din care masse formidabile de duşmaní deschise asupra-le un foc ucigãtor. Ruşii cãdeau cu grãmada, comandãntii lor nu erau mai cruţãţi; trei majori cãdurã unul dupã altul rãniţi în câte-va minute. Colonelul Kleinhaus viind sã le ia locul la comandã cãðu şi el îndatã rãnit la picior. Pe când îl lega un sanitar, o ńandãrã de obuz îi retezã capul şi ast-fel nu rëmase din tótã colóna angagiatã în luptã ca oficer, de cât un singur sub-locotenent care se repeşi cu curagiũ în şanţ şi 'l luã pe datã.

Major Baraşev adunã oştile împrãsciate şi obosite, alergã dupe curãgiosul sub-locotenent, reformã companiile, se puse în fruntea lor, se luarã cu toţi dupe Turci cari fugeau în ruptul

capului, și 'i fugăriră hârțuindu-le cȃda pȃnă ce 'i băgară în orașiu, unde se opriră, cȃci eși din orașiu o massă compactă de oști odihnite care 'i sili să se retragă. Brigada de Cazaci care era stabilită la Radisovo, nu putu să ia parte la operațiune, cȃci pozițiunea locurilor nu era favorabilă unei șarje de cavalerie, ci se duse spre drépta unde avură noroc să protegeđe retragerea fugarilor din Plevna, pe care Turcii îi urmăriră pȃnă în marginea șeanțurilor ce pȃrăsisese ei cu cȃte-va minute mai nainte. Nȃptea îi apucară pe toți afară din perimetru tirului Turcesc; ea fu petrecută în Breslenița unde lăsase din ȃiua precedentă sacii și mantalele, și a doua ȃi începură constataările perderilor; 72 oficeri și 2771 soldați din șase mii ȃmeni, nu rěspundeau la apel. Intre atȃtea perderi nici un rȃnit ci toți morți sau masacrați.

Prima înfrangere a Rușilor la Plevna produse în tȃtă Europa o mare comoțiune, iar în România și în Rusia o uimire surprinđetȃre, dar nimeni nu putu să 'i aprecieze într'acele minute întręga sa importanță. Nici chiar victoriosul Osman-Pașa, care în momentele primei amețeli, ar fi tăiat cu înlesnire baza operațiunilor armatei Rusesci și ar fi aruncat fără bȃtae de cap dincoala de Dunăre pe General Krüdner cu tȃtă armata sa; nici el nu 'și dăduse séma de importanța succesului ce raportase. În statul major temerea fu și mai puțin îngrijitȃre ca în alte pȃrți, cȃci fumul lesniciȃselor succese de la Șipca și Nicopole cam orbise ochii acelor ce trebuia să fie limpede vėđetȃri și cam amețise drépta judecată; pe semne strategia și prevederea erau sciințe cam necunoscute în statul major rus, ast-fel cȃ nimeni nu avea cap ca să-i judece importanța și să ghiéscă mȃrimea greșelei ce s'a făcut.

Marele duce Nicolae aflȃnd desastru se grȃbi ai micșora importanța, și în loc d'a trimite spre Plevna forțe considerabile ca care să sdrobésca din nascere capul hidrei ce se punea în cale-i, se mȃrgini numai în a da ordine fugosului Principe Șacovskoi care se îndrepta cu corpul al 11-lea spre Osman Bazar, ca să lase în acea localitate o parte de trupele sale și să se întȃrcă cu

o brigadă de infanterie și una de cavalerie înapoi spre Plevna. Dupe aceea ordonă unei părți din corpul al 4-lea ce tocmai trecea în acele momente Dunărea ca să se îndrepteze tot spre acea parte, și vesti pe Baron Krüdner de ajutoarele ce 'i sosea.

Impăratul fu mai prevădător și mai prudent; dincoia de Dunăre el avea un aliat care 'i dovedise în mai multe ocaziuni bună credință și dorință d'a-l ajuta în nobila misiune ce pretindea că avea drept țintă, și anume desrobirea creștinilor ce gemeau de secole sub cel mai apăsător jug păgân. Acel aliat era înconjurat de 60,000 de voinici tot unul și unul, bine armați și bine echipați, conduși de nisece oficeri instruiți și animați de sânta iubire de țară, care ardeau cu toții d'a se măsura cu vechiul dușman al nămului Românesc. Acest aliat era M. Sa Principele Carol Domnul României, care accepta din Oltenia, în mijlocul bravei sale armate, să sosescă momntul dorit în care să dovedescă ce poate Românul.

Acest aliat pân'aci fusese, precum scim, nu numai ne băgat în sémă de orgolioșii conducători ai marei armate ruse, ci chiar nesocotit și umilit de către mândria deșartă, muma tuturor greșelilor și catastrofelor celor mari. Acéstă mândrie oprise pe comandantii armatei ruse să aprecieze avantajiele ce puteu să tragă din cooperarea armatei Române, îi împedicase chiar d'a fi drepti, mai cu sémă cu ocazia luării Nicopolei, a cărei cădere o datorase mai numai Românilor, și 'i făcuse să 'i lase ore cum la o parte, și la împărțirea prădilor după capitularea acelei cetăți să ia ei tot și să nu dea aliaților lor nimic. Fatalitatea vru ca orgoliul să fie zdrobit și Românii să fie răsbunați.

Majestatea Sa Țarul recunoscă mai nainte de toți că mare nedreptate se făcuse și încă se făcea Românilor prin asemenea purtare, și îndată ce află despre eșecul mai sus descris, scrisă o epistolă foarte grațioasă M. Sale Domnitorului nostru, prin care 'l ruga să trimită peste Dunăre un regiment de óste română, care să ocupe cetatea Nicopole, asupra căreia avea drepturi ne contestate, și M. Sa, uitând ca și noi toți Românii necazul, mahnirea și nemulțumirea ce ne causase ne băgarea lor în sémă, dădu ordine

în consecință regimentului al 4-lea din diviziia a 4-a comandată de general Manu, și în noaptea dintre 13 și 14 Iulie armata Română trecu dincolo pe pământul Turcesc cu vaporul Aneta, umplând aerul de urale entusiaste. Colonel Petrovan, capul regimentului, fu cel d'ânteiu Român armat care călcă mai înteiu pe teritoriul inimic ca oștén armat de răsboi.

Rușii și Români își schimbară salutările obicinuite cu o perfectă politeță, dar cu multă răcălă, stégul rus se cobori din vârful citadelei spre a fi înlocuit cu tricolorul Român, și restul brigadei Șilder-Shuldner care ocupa Nicopole, porni spre Plevna.

Înt'acest timp conducătorii principalii ai armatei Russe mai comise încă o imprudență: general Subatov comandantul Selviî trimise spre Lovcea o recunoscere compusă din vre-o câte-va sotnii de cazaci și 2 tunuri. Acéstă recunoscere întâlni la câte-va kilometri 1500 cerchezii, bașibujucii și infanterie și îi isbi cu așa furie în cât, după câte-va ore d'o luptă înviersunată, îi respinse și îi puse iute pe fugă. Rușii intrară în Lovcea ca nisce triumfători, locuitorii crescini îi priimiră ca pe nisce mântuitori, dar general Subatov nu avu grija d'a le mai trimite ajutóre spre a fi siguri de acéstă pozițiune fórte importantă, ci din contră, aflând că Turcii învinși s'ău reformat în vecinătatea Plevnei și aș pornit iar spre Lovcea, ajutați de forțe noi, dădu ordin micei garnisóne ce o ocupa ca să se retragă din acel oraș, și sármanii crescini ce îi priimise cu câte-va zile ca pe nisce salvatori, rămase în mâinele Turcilor, care sosi pe dată și îi chinui, și îi espuse torturelor celor mai grósnice.

Pe cei ce îi găsise prin strade alergând desperați spre a găsi un loc de retragere, păginiî îi ucise cu carabinele, cu puscile, cu pistólele și cu iataganele, iar pe cei ce îi a prins vii, îi măcelări cu cuțitele și îi chinui crestându-i cu arme ne ascuțite, împungându-i cu sulitele, scoțându-le ochiî, tăindu-le limbele, spinticându-le pântecele, scoțându-le intestinele, pe când erau încă în viață, ciopoțindu-le brațele și picióarele și apoi tăindu-le capetele cu câte o custură ruginită.

Tăiară copii în fața părinților, ucise pe părinți în fața copiilor celor mai mari, desonorară fetele înaintea mumelor lor, pângăriră femeile în fața bărbaților lor, comise tot felul de asemenea crușimi rafinate care torturau și corpul și sufletul, și ne mulțumiți cu atât, mai alergară și la stratageme ca să piardă și pe cei ce scăpase prin ascunzătorii. Se făcură teca de pământ, se ascunse prin grădinile și cimitirul din marginea orașului și doi din ei se duse la biserică și începură să tragă clopotul. Bulgarii crezând cum că Turcii au fost goniți de Ruși, cum că mântuitorii iarăși le-au sosit, de o cam dată scose numai capetele afară, dar văzând că nu se mai zărea nici un picior de Turc, prinseră curagiū, eșiră câte unul, unul, alergară la apelul bisericeii, intrară în sfântul locaș, preotul se îmbracă cu sfințele odăjdii și începură serviciul divin de mulțumire, dar de o dată în mijlocul te-deumului o detunătură grósnică de puscă și pistóle isbueni de la ușă și ferestre și mai mulți sërmanii martirii cădură jos scâldați în sânge. Turcii erau grămădiți la ușe și la ferestre și împușcau și ucidea pe bieții creștini fără de milă. Puțini scăpară în cimitirul vecin cu biserica sărind din clopotniță, dar și aceia fură uciși de crușii păgâni. După acest neuman carnagiū de creștini, din care putu să scape numai câte-va familii, și acelea schilodite, Lovcea fu solid ocupată de Turci.

A doua înfrîngere a Rușilor la Plevna din ziua de 18 Iulie 1877.

Marele Duce Nicolae a însărcinat cu gréoa misiune d'a repara onórea militară a Rusiei greú compromisa prin înfrîngerea suferită de general Krüdner în fața Plevnei, pe omul cel mai neapt pentru aducerea la îndeplinire a acestei dificile misiuni, pe năbădăiosul general Principele Șacovskoi, cel mai nepriceput, mai îngâmfat și mai imprudent dintre generalii Ruși.

General Șacovskoi sosind în vecinătatea Plevnei se opri la Karagaci și de acolo trâmise spioni în toate părțile să afle cum staú Turcii și cam de ce forțe dispuneaú ei. Informațiile ce priimi nu fură nici de loc îmbucurátore. Osman Pașa dispunea de 60,000 ómeni, trupă de elită venite din Vidin și Sofia, și pozițiunea de la Plevna se fortificase așa de bine, în cât nu se putea compara de cât cu Metz, Gibraltarul și Sevastopolul. Rușii nu puteau să le opue mai mult de 32,000 de ómeni infanterie, 186 tunuri și 3 brigade de cavalerie; cu toate astea impetuosul principe, însuflețit de caracterul seú îndrăsneț, se hotări d'a nu mai accepta spre a cere noi ajutóre, ci se grăbi d'a oferi Turcilor lupta fără să mai caute să dobîndescă niscaiva informațiuni mai noi.

Se informă numai că Lovcea se afla ocupată solid de Turci și de tēmă ca să nu i-se tae linia de comunicațiune cu Târnova, trămise pe general Scobelev cu o brigadă de cazaci ca să observe acest orașel, și, de va fi cu putință, să 'l ocupe, după ce va goni pe Turci. Bravul General neputënd esecuta pe deplin acest nesocotit ordin, se mulțumi numai d'a ocupa pozițiunile Krișina și Breștovac, d'a înainta cât-va pe șioséoa ce ducea spre Lovcea și d'a ține pe Turcii dintr'acest orașiū pe loc în tot cursul bătăliei de a doua dată în fața Plevnei.

Maī nainte d'a începe al doilea atac contra Plevnei, general Krüdner care fusese însărcinat de comandantul șef ca să ajute pe principele Șacovskoi în misiunea ce i-a încreieñtat, ceru pentru a doua óră ajutor de la general Manu, chiar după ce o parte din trupele sale ocupase Nicopole și luase în stăpânire cu învoirea Rușilor Turnu Măgurele cu împrejurimele sale. De astă dată el nu se mulțumi numai cu o cerere relativ mică și maī fără de expunere ca cea a bombardării Nicopolului după teritoriul românesc, ci 'i ceru să trecă Dunărea împreună cu întréga sa divizie, să lase în cetatea deja ocupată numai o mică garnisónă, și el împreună cu tóte trupele sale să mérgă spre Plevna, să se pue sub ordinele lui și să 'l ajute la aducerea la îndeplinire a luării cu asalt a acelei poziții întărite.

General Manu, priimind invitația, răspuse generalului rus că, ne fiind Rus ci Român și nefiind sub ordinele marelui Duce Nicolae, ci sub ale M. S. Domnului Carol I, dinsul, în lipsa unei convențiune militară de cooperare, încheiată între România și Rusia, nu putea să aducă la îndeplinire acea invitare, maī ales după ce Românii aū fost opriți chiar de Ruși d'a coopera cu dênșii. Faciă cu acéstă stare de lucruri scrise că cu regret se vedea silit d'a declina invitațiunea ce i s'a făcut, și refuđă d'a-și băgă armata în foc fără ordinul înscris al M. S. Domnului României. Acest răspuns semeț supără fórte mult, atât pe general Krüdner, cât și pe Marele Duce Nicolae, căruia i se raportase la minut, dar sili pe Ruși să 'și musce zăbalele cu ciudă, să 'și inghiță necazul și să se prepare d'a da singuri atacul.

La 17 Iulie după prânz ambii șefi de corpuri ținură un consiliu de rebel, la care luară parte mai mulți ofițeri superiori, și se desbătu mai multe ore planul de atac. Două idei fură desbătute, una mai moderată susținută de Krüdner care din experiență scia cât de tari se găseau Turcii în Plevna, iar alta mai temerarie susținută cu multă impetuositate de Principele Șacovskoi. Se vorbi mult timp de acest consiliu de rebel și de consecințele sale; se șopti de ore-cari desințimente de rase, căci unul era finlandes și cel alt Rus, se murmură cum că ajutoarele n'aũ fost trimise de unul la altul la timp în vremea încăerării, tocmai din cauza acestor desintiminte și în sfârșit se rosti chiar cuvântul de trădare isvorită din ură. Ce s'a petrecut pozitiv într'acel consiliu nu se scie; se scie numai că în cele din urmă planul cel radical al lui Șacovskoi a fost adoptat și s'a respins acel al lui Krüdner prin majoritate de câte-va voci.

Chiar într'acea séră se împărțiră oștile în colone și porniră spre a ocupa locurile indicate de acel plan, și a nume: se trămise în flancul drept două regimente și dece escadrone de cavalerie cu 6 tunuri, comandate de general Loșcarev, care să opereze pe marginea Vidului, plecând de la satul Ribno; după dênsele se orândui să vie două divizii de infanterie cu 80 de tunuri, comandate de general Veliaminov, care să atace pozițiile inimice dintre Bucova și Grivița, fiind în rezervă trei regimente cu tunurile lor, și după ele se hotărî să vie două escadrone de cavalerie și o sotnie de cazaci care, să serve drept linie de unire între flancul drept și cel stâng.

În flancul stâng să trămise o brigadă de cazaci și 12 tunuri comandate de către General Scobelev tatăl, care să păzescă linia Bogot-Crișina despre Lovcea; după dênsele se orîndui ca să vie două brigade de infanterie, 12 batalione și patru escadrone de cavalerie și 48 tunuri comandate de însuși Șacovskoi, care să opereze contra pozițiilor inimice dintre Radișova și Grivița; pe urmă se hotărî ca să vie două escadrone de cavalerie spre a lega împreună cu cele alte două din aripa dreaptă, comunicația între ambele armii; în fine se destină ca o brigadă de

infanterie, șase bataliône și 10 escadrône cavalerie și 30 tunuri sub ordinele directe ale baronului Krüdner, să ocupe cu trupele de infanterie Poradimul și cu cele de cavalerie Peli-satul, spre a servi drept rezervă generală.

Acastă linie de atac avea forma unei potcove imensă, adică copia în mai mare a celei de la 8 care fusese așa de fatală Rușilor. Cum am dice se respândise un număr mic de forțe care erau insuficiente pe o întindere de loc care ar fi avut nevoie de un număr de oști cel puțin împătrit pentru ca să pótă înfringe pe inamic. Aceste dispozițiuni strategice ne chibzuite fură fatale Rușilor, căci între ambele puncturi de atac rămânea un spațiu de loc imens și slab ocupat, comunicația între ele era anevoiósă, și celor două armii le era cu neputință ca să se ajute în mod reciproc. Esperiența dovedi în curând cât de defectos și chiar funest fu acest plan de resboi.

În dimineța zilei de 18 Iulie, pe un timp întunecos, în care ceta acoperea pământul, ast-fel că nu se putea vedea om cu om la o distanță de câțiva pași, Rușii începură să înainteze spre întăririle inimice și artileria să alégă pe bâjbâite, căci nu vedea, pozițiunile ce li-se părea mai avantajoase.

Pe la 8¹/₂ ore dimineța, Turcii traseră primul tun spre Ruși în direcțiunea lui Radisovo, și Rușii le răspunse pe dată după toate liniile; lupta de artilerie dură de la 8¹/₄ ore dimineța și până pe la 2¹/₂ ore după amiază. Vedeând că Krüdner sta încă nehotărât, fugosul Șacovskoi se decise a face el începutul și a forma colone de atac.

Artileria sa preparase mai bine tărîmul și și stabilise încă de la șese ore dimineța bateriele pe înălțimile din fața satului Radisova și pe acela ce domina valea Vidului. Turcii de o cam dată păreau că ar fi fost hotărâți să apere acest sat cu multă îndărătnicie; artileria lor stabilită pe înălțimea Muntelui Verde dintre acel sat și Plevna, arunca spre inamic o ploe ucigătoare de bombe, tiraliorii erau respândiți ast-fel ca să respingă ori-ce atac de infanterie, și toate măsurile fusese luate din vreme ca să respingă pe Ruși cu mari pierderi chiar de la prima cer-

care; dar pe urmă se dovedi că acea preparare ostentativă era numai o tactică și o șmecherie amăgitoare. Intr'adevăr generalul Beșovsky care fusese trimis cu o colonă de infanterie la Radișovo spre recunoșcere abia năvăli spre inamicii împreună cu oștenii săi, tiraliorii abia se apropiară pe brânci și se repeziră în fugă spre acel sat, și abia năvăliră spre dușmanii cu oře-care furie, și numai de cât ocupară satul mai fără de nici o rezistență.

Incuragiat de acel succes de prea mică importanță, Principele Șacovskoi nu se gândi nici de loc la vicleșug și nu se mulțumi numai cu bombardarea întăririlor turcesci din poziția din nou dobândită, ci împrăscie prin porumbiștea dintre Radișova și Plevna o brigadă de infanterie, lăsând pe cea altă să stea în rezervă pe calea despre Zgalevița, și după ce și împărți ast-fel puținele forțe de cari dispunea, începu să înainteze spre pozițiunile Turcesci pe la 2 $\frac{1}{2}$ ore după amiazi.

De și din pozițiunile ce ocupa, vedea destul de bine grós-nicele întăririi Turcesci, de și singur recunosea cum că înălțimele pe cari erau puse, erau aprópe nelaubile, de și vedu un rând de șanțuri protegiate de maluri înalte și alunecóse cari erau săpate pe deal la o înălțime de 100 metre și armate cu decimi de tunuri, ale căror guri adăposteau o liniă de tiraliori formidabilă, și de și zărea d'asupra acestei pozițiuni o linie de apărare îndoit mai formidabilă, care era apărata de maluri, mușuróie, șanțuri și bastióne detașate din care eșeau mereu ca dintr'un vulcan un potop de proiectile; cu tóte acestea Principele avu curagiul d'a 'și expune oștile la o mórte sigură, d'a le repeși spre acele grós-nice întăririi și d'a se măr-gini a comunica numai hotărârea sa Generalului Krüdner, fără să 'l consulte, de și acesta ca mai în vârstă avea comanda supremă a expedițiunei.

Soldatul Rus fără contestațiune este unul din cei mai răbdători și mai supuși oșteni după pământ; el nu discută ordinul ci 'și sacrifică bucuros viața spre a'l esecuta; el plécă spre foc cântând, fără să 'și dea sémă dacă poziția este saũ nu prin puțință de luat și dacă ordinul șefilor este saũ nu în stare

de executat; ast-fel fu și în această ocașiune bravul soldat Rus. Greșela nesuccesului nu trebuie să cadă asupra lui, căci el și-a făcut mai mult de cât datoria, ci în spinarea șefului său care, în loc d'a profita de amara lecțiune ce îndurase cu câte-va zile mai nainte Baron Krüdner, a pus în execuție o greșală și mai mare și mai funestă, a aruncat într'un foc ucigător nutrit de decimi de mi de dușmani o mână de ómeni cari nu număra mai mult de cât câte-va mi.

Obiectivul atacului fură două redute din prima linie de apărare după costa din fața satului Radisovo, cărora Rușii le dădură numirea de No. 4 și 5. Pentru a le lua soldații săriră în foc scoțând urale sgomotose și se repeziră spre pozițiunii cu așa impetuositate, în cât Turcii ascunși în porumbul după coste fură repede dislocați și imediat după aceia porumbul fu presărat cu cadavre din ambele părți, apoi după o luptă înverșunată cu tunurile, cu puscile și cu baionetele, reduta No. 4 fu luată.

Fu luată și aceea ce purta No. 5 dar cu mai multă anevoință. Bateriile Turcesci detunaș asupra împrejurimelor din tóte direcțiunile, și din față și din flanc, ast-fel că regimentul care năvălise spre dēnsa încercă perderile cele mai simțitóre; cu tóte acestea culmea dēlului pe care era aședată acea redută fu luată, însă în loc de o cale liberă spre Plevna, care să-ı conducă la victorie, Rușii dădură de o nouă linie de apărare și de masse profunde de infanterie Turcă, care incepu să-ı improșce de la o distanță de 300 de pași și să tragă asupra lor cu puscii cu repetiție și tir repede și cu carabine de sistem Winchester. Regimentul suferi perderi simțitóre, poziția sa deveni critică, el incepu să se clatine; din norocire însă îi veni în ajutor câte-va companii din regimentul ce luase cel alt uvragiș, și cu acest ajutor, reduta fu luată și Turcii se retrase în bună ordine prin viile și grădinele din vecinătatea Plevnei. Prima linie de apărare fu ast-fel luată cu mari sacrificii în adevăr, dar fu luată; soldații și oficerii de la cel mai mic până la cel mai mare se purtase ca nisce eroi; trebuia acum să se menție în

ea și să 'și asigure conchista făcută dobândind ajutóre și puțină odihnă.

Rațiunea reclama ca general Șacovskoi să se mulțumescă numai cu atât pentru acea ȃi, și din pozițiile ocupate cu mari jertfe să cêră noi ajutóre, sau să se retragă, să se mulțumescă cu informațiile ce a dobândit, să considere lupta dintr'acea ȃi numai ca o simplă recunoscere, să se menție în împrejurimi și să prepare mai bine și cu trupe împătrit mai numeroase un viitor atac; din nenorocire nu era rațiunea care'l conducea în acea ȃi, ci o neexplicabilă pornire d'a comite greșeli peste greșeli. În prada acestei amețeli smintite, el scrisse numai de cât luă Krüdner cerându-î ajutor, și îndată ce priimi sciri că i s'a trimis un regiment și o baterie, nu se gândi de loc că oștile sale erau deja obosite, că mai toată rezerva a fost chemată și băgată în foc, că porumbiștea era plină de cadavre și că Turcilor le soseau mereu trupe prospete, ci chemă tot restul rezervelor de care încă dispunea și se repeđi spre al doilea rând de întăriri fără să aștepte sosirea ajutórelor promise.

Obiectivul principal al acestuî d'al doilea atac erau nisce mori aședate în marginea rîului Vid, care se mișcau cu apă și erau situate mai în marginea orașului Plevna, mori cari erau forțe tari apărate de Turci. Rușii suiră iute dealul din fața lor, se repeziră pe cóstă în jos cu o furie grósnică, respinse pe Turci din jurul morilor și'î siliră să reintre în redutele lor; după aceia o parte din Ruși se năpustiră spre acele redute care forma a doua linie de apărare, iar cea-l'altă parte sili pe cele două campanii de Turci ce apêrau morile să se retragă înapoi. Un număr óre-care de Ruși rêușiră chiar a intra pentru un moment în oraș, dar tóte aceste succese avură numai durata unuî moment.

Generalul Șacovskoi cređend că prin acêstă vijeliósă năvălire a făcut tot, Plevna a căđut în mâinile sale, și că acei bravî oștași ce intrase în oraș, nu mai erau vulnerabili și că focul bateriilor Turce care vêrsa asupra-le un deluviu de flăcări și fier aú devenit inofensiv, își scóse șeapca din cap și strigă cu veselie:

— Iată revanșa înfrângerii lui Krüdner.

Din nenorocire realitatea nu fu așa de îmbucurătoare. Mâna de oameni ce intrase în Plevna nu mai putu să reziste focului ucigător ce cădea peste dînșii din toate părțile, cî se retrase ca să nu mai reîntre. Asemenea fu nevoită să se retragă cu totul sdrobotită și colona îndreptată spre întăriri. Ast-fel se sfârși ziua de 18 Iulie pentru aripa stîngă a armatei rusești, comandată de nechibzuitul dar îndrăsnețul Principe Șacovskoi.

Aripa dréptă a baronului Krüdner nu fu mai norocösă cu totă prudența șefului său. Pe la trei ore general Veliaminov se îndreptă spre marea reductă de la Grivița, în capul unei forțe de cinci regimente de infanterie și o brigadă de rezervă. Pe atunci a doua reductă de dincolo de vale încă nu fusese construită, iată cauza marelui greșeli comisă la 30 August de marele ștat-major rus care costă pe Români atâtea pierderi. Oștenii se repeșiră spre reduta dușmană ca vîntul, luară cu baionetele o baterie de artilerie și o linie de retransamente; ei se repeșiră cu aceiași furie spre a doua linie, dar acolo întâmpinară o rezistența foarte mare din partea unor rezerve inimice care creștea și se împrespéta mereu. Rușii nu cătară că erau de patru ori mai pușin numeroși, cî se repeșiră spre Turci, le ocoliră stînga, se napustiră spre dînșii, îi goniră și dintr'a doua linie și se aruncară în vale după dînșii.

Major Kovalevsky, în capul batalionului său scöse pe inamic din șanșurile avansate săpate dinaintea redutei ce căzu mai pe urmă în mâinile Românilor, se sui chiar pe parapet. dar acolo el și oamenii săi gășiră o mörte eroică sub ascușitul iataganelor Turcești. Alte două bataliöne veniră în ajutoru-î, dar nici ele nu fură mai norocöse, căci Turcii îi ucideau fără crușare. După ce reinoi de mai multe ori atacul fără de nici un succes și după ce perdu 29 oficeri și 1006 soldați morți și răniți, regimentul Penđa care era angajat în această sângerösă afacere fu nevoit să se retragă într'o stare de plâns. Pierderile fură mari, dar cu toate acestea ideia d'a pune mâna pe acea reductă încă nu fu părășită; alt regiment îi luă locul, colonel Ștefanov, vru să imite pe Major Kovalevsky, dar ca și el muri inaintea redutei, oștenii săi fură de-

cimați și reduta tot nu putu să fie luată. Ne putând face ceva mai bine, ostașii săriră în șanțuri și începură să schimbe cu cei de după parapete un șir de împușcături ucigătoare.

În timpul acesta sosi Rușilor un ajutor de mult așteptat; o brigadă întregă condusă de generalul Schilder-Schuldner sosi în fugă, curăță valea și pozițiile vecine de dușmani, se năpusti spre redută și îmbărbătă pe luptători, dar cu tot numărul cel mare al acestor ajutóre, Turcii ținură pe Ruși în respect și nu îi lăsară să se apropie de redută; asemenea păși și generalul Veliaminov care alergă spre grósnica redută în fruntea a două regimente. În acest teribil atac cădură așa de mulți Ruși în cât cei rămași în viață erau jenați, chiar în mișcările lor de retragere. Ne putând să trecă cu nici un preț délul din fața redutei, cu tot ajutorul ce priimise prin cooperarea regimentului Galit ce asemeni le sări într'ajutor, și cu toate repetatele cercări de atacuri ei fură siliți să se oprească în loc căci nu mai putură să mai facă un pas înainte și nici să reziste grósnicului foc care culca la pământ șiruri întregi. Ne având în cotro, după ce se bătură într'una trei ore și jumătate fără de întrerupere și 'și băgară în foc mai tótă reserva, după un ultim dar ne folositor atac, Rușii fură nevoiți să cedeze superiorității numerice, să lase ne luată Grivița No. 1 pe care Românii au luat-o ia 30 cu sacrificii în ómeni și sfortări mult mai mici, și să se retragă în ordine dar cu perderi forte mari căci nóptea se apropia și speranța de reușită era cu totul perdută. Acéstă retragere fu apărata de două regimente și un batalion de infanterie, 2 tunuri și un escadron de cavalerie, singurile reserve cari mai rămăsese nebagate în foc!

În urma acestei retrageri, Rușii își îndreptară bagagele spre Bulgăreni, răniții cari fusese transportați la ambulante fură în grabă legați și așezați în carele și căruțele ce aveau la îndemână, chiar sub focul inamicilor, și de acolo fură espediați spre România *cu rufele și hainele pline de sânge inchegat și noroiu, grămădiți cum da D-zeu în care țărănești, și de la Slatina puși în vagóne de vite și duși ast-fel până în Rusia.*

(Veđi uvrugiul frances întitulat *Russes et Turcs*, fascicula 45, pagina 354, colóna 1, rândul 33—38).

Regimentele cari intrase în șanțuri dormiră în Grivița mai în mijlocul pozițiilor Turcesci, și tocmai a doua ȝi pe la 11 ore din ȝi, general Krüdner putu să ȝi adune toȝi ostenii îm-prăsciaȝi pe câmpii și să aprecieȝe perderile ce încercase.

Retragerea lui Krüdner lăsase pe Șacovskoï ne apêrat despre partea drêptă și silit să se bizuiască numai în forȝele sale; vêdênd că ajutorul acceptat nu mai sosea, vêdênd că bașibuzucii eșeau în grămeȝi mari din oraș și nelinisceau pozițiunile ce ocupa, după ce părăsi pozițiunile din fața secundeï linii de apărare, acest general nesocotit începu să se retragă din pozițiile dobândite cu atâtea sacrificii, mai nainte chiar d'a apuca sórele să apue în ȝiua de 18 Iulie, și să se îndrepteze în tótă graba spre înălȝimele din dosul satului Radisovo, urmărit fiind de aprópe de cruȝii bașibuzuci cari nu cruȝau nimic, nici rănit, nici căduť de obosêlá, nici prisionieri, și cari ucideaũ fără de milă ori-ce fiinȝă care cădea în mânele lor. Viile, porumbul, grădinele și chiar satul Radișovo, în casele căruia s'aũ adăpostit mai mulȝi răniȝi, fură martorii mai multor cruȝimi anevoe de povestit comise de acești șacali cu chip omenesc!

Cerul voi ca să pedepsêcă într'un mod și mai cumplit pe principele Șacovskoï; el îl făcu ca din înălȝimele ce ocupa, la lumina sórelui apuind, să asiste la tóte aceste cruȝimi, să vadă cum răniȝii erau masacraȝi cu sutele, cum rătăciȝii și fugariĩ cădeau în mânele acestora tigri beȝi de sânge ca să îndure torturele cele mai spăimântátóre, și cum tunurile unei baterii ce nu putuse ridica și care căduťe în mânele dușmanilor, serviră drept instrumente de tortură chiar pentru personalul lor. Țipetele ce eșeau din pepturile celor chinuiȝi în acêstă vale pe care Românii mai târȝiu o botezară cu înfricoșata denumire de *Valea plângerii*, și urletele ce scoteau cruȝii ucigașii produceau un concert care sdrobea inima cea mai tare și umplea de lacrêm ochii cei mai seci. Șacovskoï fu fórte crud pedepsit prin acest spectacol sinistru. Nu mai vorbesc de armata sa; ea era de s

perată, ea 'și perduse cumpătul, ea fugea îngrozită și fără să mai asculte de comandă, ca să nu mai asiste la un așa grósnic spectacol!

Vecinătățile satului Radișovo fură părăsite, oștile debandate se retrase spre Poradim, la lumina palidă a lunii care eșise

Planul Plevnei și al împrejurimelor sale.

din nori ca cum ar fi făcut'o într'adins ca să asiste la acest trist spectacol, și toți Rușii câți scăpase de urmărirea Bașibuzucilor cari nu 'i a slăbit multă vreme, se culcară pe câmpie ne mâncați, ne beuți și ne adăpostiți.

A doua i aceste frimturi se uniră cu ale lui Krüdner, care nu se afla ıntr'o stare mai bună, i merse să se concentree la Bulgăreni unde ajungnd, luară ın grabă re-care măsuri de apărare spre a resista contra ori-cărui atac eventual venit din partea Turcilor. Acst nenorocire costă pe Rui a treia parte din efectivul său, adică 169 oficeri i ca la 7136 soldai morți i rnii. Noroc pe dinii că i de astă dată Osman-Paa ıi lăsă ca să se reformeze ın bună pace i nu cerc ca să ıi urmrsc; noroc iari că extrema flancului drept compusă din cavalerie, nu lu de loc parte la luptă, ne permiendu'i terenul i se ın-trse tfr ınapoi.

Armata care fu mai norocs ıntr'acst ıntreprindere, fu cea ıncredinat generalului Scobelef, aceia care ocupa extrema stng i linia Lovcea-Krișina-Vid. Sub comanda sa se afla numai cavalerie, numai cazaci i cte-va tunuri. Ca să 'i ındeplinsc scopul, legendarul erou al Ruilor stabili spre partea Lovcei mai multe pichete de cazaci cari corespundeu lesnicios cu Krișina, aed pe malurile Vidului o sotnie ıntrg pn aprópe de Tucenia, altă sotnie o resli spre Radisovo ca să fie ın raport cu Principele acovskoı, trmise un regiment spre drumul Sofiei care trecu Vidul printr'un vad, lăsă la Krișina trei sotnii i 12 tunuri sub comanda Colonelului Tutolmini, i el ocupă cu un batalion de infanterie, patru sotnii de cazaci i 4 tunuri spaiul dintre Tucenia i Vid, stabilindu-se pe o ınltime domintore. Cu aceste dispoziiuni el opri pe Turci d'a amenina flancul drept al Principelui acovskoı.

Turcii aruncau asupra lor o grindină de proiectile; ei ıns ınaintar spre foc cntnd i'i aedar tunurile ast-fel ca să tragă din pozițiunile ce ocupu cele mai bune avantagii. O parte din oști se coborir după cai, puse baionetele ın virful puscilor i apoi se rspndir prin porumb risipii ca tiraliori; după aceia se ımrfir ın două colne i se repeir spre Turci scond ipete asuritoare. Cavaleria Turc cum ıi ari se năpusti spre ei ca să'ı te, dar cazacii călări care pn'atunci stătuse ascuni, eșiră la ivelă, se repeir spre dumani ca o fur-

tună și i puse pe gónă. Turcii vędęndu-se infrinți se retrase, și artileria rusescă ocupă înălțimele care domina Plevna, acea pozițiune ce fu botezată mai apoi de Ruși cu numele de Muntele verde, și cu tot grósnicul foc al artileriei Turcesci, se menținur într'insa până la finele luptei. Intr'acest timp vedetele despre Lovcea semnalară apropierea inamicului viind despre acel oraș, dar imediat mica trupă din Krișina se aședă în linie de bătăc și dispută ęece ore întregi, la opt bataliune de inimiți, o înălțime care asigura stanga Principelui Șacovskoï. Aflând Scobelef cam pe sub sęră despre aceste atacuri venite din partea Lovcei, se puse în fruntea celor trei companii ale sale de rezervă, și cu acea mână de ómenii se repeđi ca o bombă în mijlocul dușmanilor. Acest ajutor fu venit la timp. Intr'acel minut cavaleria Turcă nu era mai departe de cât cu patru pași de bateria Procorovici care se apęra contra mai multor baterii inimice. Companiile din rezervă cum sosiră, se repeđiră ca o săgętă în șirurile dușmanilor, îi respinse cu virtute, îi goni spre Plevna și nu i lăsă în pace până ce nu i băgă cu d'a sila în mahalalele mărănașe. Par fi gonit și mai departe dacă ar fi avut mai multă artilerie cu care să reducă în tăcere mulțimea bateriilor turcesci cari aruncau asupra lor miș de bombe încrucișate.

Mână de ómenii de la Krișina cu cele patru tunuri ale lui Procorovici, se mai luptă încă vr'o douę ore contra unui rest de oști Turcesci ce încă rēmăsese pe câmpul de luptă, și reușiră să le gonescă spre Lovcea, dar când se prepara a profita de fructele câștigate, Scobelef află că în cele alte părți Rușii au început să se retragă învinși și imprăsciați, și ne avęnd în cetro, pe la 10 ore din sęră își adună și el oștile, care se luptase fără precurmare o đi întregă și o parte din nópte cu un număr de dușmani împătrit, și se retrase cu ele în cea mai bună ordine prin Bogot spre Pelișat. Meritul acestei conduceri așa de vitejęscă revine mai numai bravului Scobelef, care cu o mână de ómenii putu să fie în respect nisce trupe considerabile de dușmani și să tragă cele mai multe folóse posibile din sarcina ce i fusese încredințată. El avu un cal ucis și altul rănit sub el,

și cu toate acestea nu lipsi nici măcar un minut d'a fi în fruntea oștenilor săi călare pe legendarul său cal alb.

Iată ce poate să facă un general bun și prevădător. Oștile lui se luptase mai mult de cât toate cele alte, și cu toate acestea ele erau cele mai puțin obosite; înfruntase focurile cele mai ucigătoare, și erau cele mai puțin decimate; se luptase cu numărul cel mai mare de inimi, și dobândise pozițiile cele mai avantajoase, pe care le-a menținut până în fine, și retrăgându-se acești bravi oșteni, mai făcură încă un serviciu învinșilor: apărară retragerea sa și mai bine debandada lui Șacovskoi și opri în loc pe bașibuzicii ce 'i urmărea.

Panica produsă de înfrângerea de la Plevna.

Noua catastrofă de la Plevna avu un mare răsunset în împrejurimi; la Şiştov şi Zimnicea mai cu sémă ea produse o panică teribilă. La 19 Iulie sosind primele convoiuri de răniţi, aceştia spuse cum că Ruşii au fost cu totul zdrobiţi şi nimiciti, că oştile lor au fost puse pe gónă de duşmani şi că Turcii au pornit spre Şiştov în fuga mare. Un cazac beat care de la teatrul resbelului o răsbiise tocmai la Şiştov, mări frica spuind că în urma lui alerga o cétă mare de Cerchezi, şi altul afirma dîcînd c'a şi dărit după un dél vecin acele cete.

Tóte aceste veşti produse între furnisori, vivandierii şi speculanţii ovrei care urméză de ordinar tóte convoiurile armatelor ruse, precum şi între bieţii păşiţi de Bulgari, o spaimă şi o confusiune atât de mare, în cât cu anevoe póte cine-va să 'şi dea séma de ea. Toţi luară în pripă aceia ce putură din avutul lor, şi se repeziră spre pod, toţi se năpustiră spre el şi toţi începură să se îmbrâncescă, să se calce în picióre şi să se pisăgescă cercând care de care să ajungă mai curând dincoia de mal. În mijlocul podului aceşti fugari prea grăbiţi şi sgomotoşi întálniră un convoi de provisiuni ce mergea spre Bulgaria, şi produse chiar în mijlocul podului o confusiune şi mai mare însoţită de ţipete, noi îmbrânceli şi chiar primejdurii de viaţă. Cu acea tristă ocaşie mai multe fiinţe omenesci sbătându-se între ele ca să-şi

facă loc de trecere, cădura în riu și abia una din toate putu să fie scăpată de marinari.

Soldații ruși și comandanții lor aflați acolo, vădând unele ca acestea se adunară repede, jurară a se lupta până la moarte și a se ucide unii pe alții mai bine de cât să cadă vii în mâinile dușmanilor, și luară repede măsură de apărare; după aceea intrară numai de cât în corespondență cu cei din Zimnicea, și luară grabnice dispozițiuni pentru o apărare desperată. Rușii din Zimnicea fiind ce-va mai departe de vatra focului și având un riu mare între dînșii și Plevna, își păstrară mai bine sângele rece; ei depeșară la cuartierul general din facia Plevnei, și aflând tristul dar esactul adevăr, îl făcură cunoscut fugarilor care reușise a trece dincoia, luară măsură ca să întrerupă comunicația pe pod pentru o zi, și tocmai a doua zi când sosiră noui convoiuri de răniți cu informațiuni mai esacte, reușiră să liniscască spiritele și să restabilască confiența și comunicația.

Acastă panică avu un resunet mare și în România; ea răsbi până și în Bucuresci și produse în capitală o spaimă și o consternațiune ce nu se pôte descri. Mai multe case de bancă evreesce suspendară operațiunile și 'și trimise familiile în Brașiov și Cernăuți, iar un mare număr dintre fruntașii lor care se folosise mai mult ca toți de liniscea ce domnise până atunci în țară, precum și de profiturile ce adusesse starea de răsboi în afacerile publice, plecară în fuga mare spre frontiera austriacă ca să găsească acolo o viață mai liniscită și mai puțin expusă împrejurărilor. Acastă panică răsbi în capitala țerei în ziua de Sf. Ilie 20 Iulie, și produse o spaimă atât de mare, în cât într'un moment fu vorba să se strămute cancelariile la munte în Târgoviște sau Câmpulung.

Cât ținu ziua de mare circulară depeși între Bucuresci și Poiana și între acea localitate și Bulgăreni; totă populațiunea fu într'o neliniscă continuă și începu să ceară cu voce tare: sau apărarea orașului de trupe rusesce ce veneau mereu din Rusia, sau reînturnarea de peste Olt a unei părți din armata română care să 'și apere capitala de o eventuală năvălire a păgînilor. Pe sub séră însă lucrurile se linisciră, căci consiliul de miniștri

a primit de la Poiana scirea că Țarul a trimis Domnului nostru cunoscuta depeșă, prin care cerea cooperarea armatei române, că M. Sa a dat ordin diviziunii IV care ocupa Turnu Măgurele să treacă imediat peste Dunăre și să înainteze spre Plevna, sub comanda colonelului Al. Angelescu care într'aceiași zi a înlocuit pe general Manu, care a fost numit inspector general al artileriei, și că diviziunea II-a deja a pornit din Ciupercești spre Islaz ca să 'i ia locul. Scirea cum că armata română a fost pornită spre Plevna ca să iasă într'întâmpinarea Turcilor și să vie în ajutorul Rușilor a linisčit publicul, a reîntors pe fugari pe la locurile lor și a redat orașului obicinuita sa fisionomie.

Intr'acest timp armata rusescă învinsă reformându-se cum putu și întărindu-se cu trupe din corpul al IV-lea comandat de general Zotof ce tocmai în ajun trecuse Dunărea, luă pozițiune defensivă pe malul drept al Osmei și începu să se întărescă în pozițiunile ocupate ca să potă respinge vre-o eventuală năvălire din partea Turcilor. «Situatiunea Rușilor este serioasă și penibilă, pentru moment, țice M. Sa Domnul nostru într'o scrisore ce adresează M. S. Dómnei din Poiana în Bucuresci; s'aũ comis mari greșeli strategice ce nu se pot repara cu înlesnire; din care causă sunt cam neliniscit. In orî-ce caz războiul se va prelungi, ceia ce e foarte regretabil. Constantinopol nu va fi ajuns. Bătăia de la Plevna e un eveniment care, din punct de vedere militar și moral, nu va rămânea fără influență în tot decursul războiului. Perderile Rușilor sunt enorme și Nicopole e în primejdie să fie reluat de Turci...

«Brătianu a plecat spre Craiova, e foarte neliniscit de situatiunea Rușilor și propune ca să venim într'ajutorul lor cu armata noastră pentru ca războiul să nu se prelungească prea mult. Eũ susțiu ca să impunem Rușilor ore-care condițiuni».

Acele ce aũ urmat de aci incolo, între care cel mai principal fapt de arme e trecerea Românilor peste Dunăre și înconjurarea Plevnei cu trupe îndestulătoare, bine-voitorul lector le va citi în partea II-a acestei scrieri.

TABLA DE MATERIE

Prefața	Pag. 3
Cap. I Introducere	» 7
» II Inceputul crizei orientale	» 11
» III Resbelul turco-sîrbesc	» 19
» IV Conferința de la Constantinopole	» 23
» V Intrarea Rușilor în România	» 29
» VI Proclamarea independenței României	» 37
» VII Concentrarea trupelor române în Oltenia	» 48
» VIII Monitorele turcescî și șalupele rusescî	» 58
» IX Intrarea Impăratului rusesc în România	» 68
» X Resboiul din Asia.	» 74
» XI Luarea Ardahanului și consecințele sale	» 82
» XII Campania Montenegrului	» 91
» XIII Trecerea Dunărei	» 97
» XIV Rușii în Bulgaria superioară.	» 113
» XV Trecerea dincolo de Balcani	» 123
» XVI Luarea Nicopolului	» 135
» XVII Primul eșec al Rușilor de la Plevna la 8 Iulie 1877	» 142
» XVIII A doua înfrîngere a Rușilor de la Plevna din ziua de 18 Iulie 1877	» 151
» XIX Panica produsă de înfrîngerea de la Plevna	» 165